

Programmabegroting 2017 - 2020

Inhoud

Voorwoord	4
Leeswijzer	6
Begroting in één oogopslag	7
Programma's	14
Dienstverlening en participatie	15
Zorg, jeugd en welzijn	19
Ruimte en wonen	27
Economie en toerisme	35
Cultuur, sport en onderwijs	43
Leefbaarheid	49
Veiligheid	57
Bestuur en bedrijfsvoering	63
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	68
Paragrafen	69
Lokale heffingen	70
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	76
Onderhoud kapitaalgoederen	84
Financiering	90
Bedrijfsvoering	94
Verbonden partijen	95
Grondbeleid	103
Financiële begroting	107
Overzicht van baten en lasten	108
Uiteenzetting financiële positie	119
Geraamde baten en lasten per taakveld	120
Besluit	123
Investeringsplan	124

Programmabegroting 2017 - 2020

- Voorwoord

Lisse is voor jong en oud een aantrekkelijk dorp. Aantrekkelijk omdat er sprake is van een compleet aanbod van verschillende voorzieningen, gerealiseerd met de inzet van heel veel vrijwilligers. Ook is het onderwijs gehuisvest in veelal nieuwe gebouwen en is de zorg voor zowel jeugd als ouderen goed op de rit. Daarnaast staat duurzaamheid hoog in het vaandel en krijgt dit zichtbaar vorm in de plaatsing van zonnepanelen, laadpalen voor elektronische auto's en de verstrekkende wijzigingen in het afvalinzamelsysteem. Bovendien is de regionale economische agenda een impuls voor het Flower Science Center en toeristische trekkers als Keukenhof. Er zijn of worden bouwplannen gerealiseerd die zorgen voor een gevarieerd woningaanbod in alle prijsklassen. De aantrekkelijkheid van Lisse hangt zeker ook samen met de positieve cijfers ten aanzien van veiligheid.

Lisse is daarnaast ook een levendig dorp. Een dorp in beweging. Ontwikkelingen staan niet stil. College en raad willen enerzijds vooral vasthouden aan wat goed gaat; maar anderzijds ook de ogen open hebben voor wat beter kan. We zijn goed op weg, maar het kan duurzamer. De transitie als het gaat om de drie decentralisaties is gelukkig goed verlopen, maar de werkelijke transformatie vraagt nadrukkelijk aandacht. De economische agenda is vastgesteld; het is nu tijd voor aanpakken van de verschillende deelprojecten. Er wordt al jaren in regionaal verband gesproken over vervoersverbindingen, zowel Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV) als een Noordelijke Ontsluiting van de Greenport (NOG). Nu is het tijd voor de uitvoering. Lisse kijkt vooruit; daarom is 2017 het jaar dat de toekomstvisie Lisse@2030 het licht zal zien. Ook is 2017 het jaar dat onze ambtelijke organisatie wordt samengevoegd met die van Teylingen en Hillegom. En zo kunnen we nog wel even doorgaan.

De begroting 2017-2020 die voor u ligt, is dienstbaar aan deze ontwikkelingen. Daarom is in deze begroting, in lijn met de Kadernota 2017, ruimte gemaakt om genoemde ontwikkelingen te stimuleren. Immers, Lisse is aantrekkelijk en levendig. En dat willen we graag zo houden.

De begroting 2017-2020 is daarmee vooral een inhoudelijk document. Het vertelt waar we voor staan en wat we willen bereiken. Natuurlijk is de begroting gedegen, solide en (ook in meerjarenperspectief) in evenwicht. Het spreekt voor dit college voor zich dat reserves en voorzieningen op orde zijn. Zoals te doen gebruikelijk sluit de begroting aan bij het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). De bestendige lijn van de afgelopen jaren heeft vruchten afgeworpen. In combinatie met meevallende mei- en septembercirculaires maakt dit dat de begroting een positief beeld geeft en zonder terughoudendheid gezond is te noemen.

Begrotingen zijn ook altijd momenten om stil te staan bij de woonlasten. De vraag rijst wellicht of bovengenoemde aantrekkelijkheid en levendigheid niet leidt tot verhoging van woonlasten. Dat is gelukkig niet het geval. De OZB wordt alleen met 1% voor de inflatie gecorrigeerd. Uitgangspunt bij de afvalstoffenheffing is dat deze in totaliteit gelijk blijft. Wel zal in 2017 de gewijzigde tariefstructuur in werking treden, waarbij het vaste tarief met circa 20% zal dalen. Daarvoor in de plaats komt een tarief per inworp voor restafval. Vorig jaar steeg de rioolheffing fors. Als gevolg van een wijziging in de doorberekening van overheadkosten en rente kunnen we naar verwachting een deel teruggeven aan onze inwoners door een verlaging van het tarief voor 2017. Dit zal echter pas bekend zijn in december als de diverse belastingverordeningen in de raad worden behandeld.

Tot slot. Deze begroting 2017-2020 is iets anders van opzet. Dit is een resultaat van de overleggen die gevoerd zijn in de werkgroep 'rol van de raad' waarin vertegenwoordigers van raad, college, griffie en ambtelijk apparaat gezamenlijk hebben gezocht naar een stap voorwaarts als het gaat

Programmabegroting 2017 - 2020

om transparantie, het stellen van doelen, etc. Dit proces is nog lang niet afgerond; we kozen voor een groeimodel. Voor u ligt stap één. De komende begrotingen zullen verdere groei laten zien.

Terug naar het begin: Lisse is aantrekkelijk en levendig. Deze begroting is daaraan dienstbaar. En niet alleen deze begroting. Ook in 2017 staan raad en college weer voor de uitdaging om met de beschikbare middelen het beste te doen voor Lisse, te geven aan Lisse en te halen uit Lisse. We zijn op de goede weg. Nu volhouden.

Namens het college,
Evert Jan Nieuwenhuis
wethouder Financiën

Programmabegroting 2017 - 2020

- Leeswijzer

Conform het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bestaat de Programmabegroting uit een beleidsbegroting en een financiële begroting.

De Beleidsbegroting bestaat uit programma's en paragrafen.

Het format zoals de programma's worden gepresenteerd is ontwikkeld door de werkgroep Rol van de raad. Het format bestaat uit de onderdelen *Context en achtergrond*, *Wat willen wij bereiken*, *Wat gaan we ervoor doen*, *Met wie werken we samen*, *Wat mag het kosten* en *Beleidsindicatoren*.

De nieuwe onderdelen *Met wie werken we samen* en *Beleidsindicatoren* zijn een gevolg van de vernieuwingen BBV. De vraag *Met wie werken we samen* wordt in het format beantwoord als wordt samengewerkt met een verbonden partij, in het bijzonder een gemeenschappelijke regeling. Deze vraag is toegevoegd vanwege de toename van het aantal verbonden partijen en de toename van diversiteit aan verbonden partijen. Vanuit de kaderstellende rol van de raad is de wens om meer grip te krijgen op verbonden partijen begrijpelijk, zeker wanneer gerealiseerd wordt dat circa 40% van de begroting naar verbonden partijen gaat.

Een en ander heeft ertoe geleid dat het format voor de programma's ten opzichte van voorgaande jaren een behoorlijke wijziging heeft ondergaan.

Doel van invoering van *Beleidsindicatoren* is een impuls te geven aan de beleidsmatige prestaties in het begrotings- en verantwoordingsproces. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven bij ministeriële regeling en ontsluitbaar via

www.waarstaatjegemeente.nl. De cijfers zijn afkomstig van diverse bronhouders zoals Coelo, CBS en RIVM.

Aansluiting tussen de Kadernota en deze beleidsbegroting verloopt via de beleidsprioriteiten. Ieder programma bevat de in de Kadernota 2017 geformuleerde beleidsprioriteiten.

Sommige programma's bevatten maar 1 beleidsprioriteit, andere programma's bevatten meerdere beleidsprioriteiten. De deelvragen *Wat willen wij bereiken* en *Wat gaan we ervoor doen* worden per beleidsprioriteit beantwoord. De algemenere onderdelen zoals *Context en achtergrond*, *Beleidsindicatoren*, *Met wie werken we samen* en *Wat mag het kosten* worden op programmaniveau behandeld.

De paragrafen behandelen beheersmatige onderwerpen die van belang zijn voor de financiële positie van de gemeente.

De financiële begroting bevat het overzicht van baten en lasten, de uiteenzetting van de financiële positie inclusief meerjarenraming en de geraamde baten en lasten per taakveld.

- Begroting in één oogopslag

In april 2014 hebben wij de [Bestuursovereenkomst](#) "Samen voor Lisse" vastgesteld. Die overeenkomst vormt voor deze programmabegroting de basis. De programmabegroting is een financiële vertaling van de activiteiten die in 2017 plaatsvinden en die moeten leiden tot het realiseren van de ambities uit het coalitieprogramma. Bij de behandeling van de [Kadernota 2017](#) heeft de raad beleidsprioriteiten benoemd die wij in de volgende 8 programma's hebben verwoord.

Programma Dienstverlening en participatie

Lisse heeft gekozen voor het motto: 'meer burger, minder overheid'. Zij wil de inwoners, ondernemers en instellingen actief bij haar activiteiten betrekken. Op welke manier zij dit de komende periode wil doen, staat in de [Notitie participatie klimmen zonder te vallen](#) beschreven.

Via participatie wil Lisse het vertrouwen van de burger in de overheid vergroten en breed draagvlak creëren voor initiatieven, beleid en besluiten.

In 2017 gaan we inhoud geven aan de ambitie uit het Bestuursakkoord om de aantrekkelijkheid van Lisse te vergroten. Verder gaan we de herziening van het accommodatiebeleid uitwerken en inhoud geven aan het opstellen van de toekomstvisie van Lisse 2030.

Bij de opzet en uitwerking van de participatietrajecten wordt de organisatie met

expertise ondersteund. Deze expertise bestaat onder andere uit het samen opzetten van participatietrajecten, het leren en toepassen van gespreks- en luistervaardigheden en voorzitterschap van bijeenkomsten. Ook is, afhankelijk van het traject, soms inhoudelijke expertise nodig. Bij het ondersteunen van trajecten wordt ook voorzien in organisatorisch-administratieve ondersteuning. De trajecten worden op de onderdelen financiën en tijd gemonitord.

Programma Zorg, jeugd en welzijn

Iedereen doet mee. Voor wie dit niet zelfstandig of met inzet van het sociaal netwerk kan, bieden wij ondersteuning op maat. Daarbij is het de uitdaging om deze ondersteuning op innovatieve wijze te organiseren en daarbij meer dan voorheen gebruik te maken van de kracht van de samenleving. In deze organisatie neemt de aansluiting van preventie op curatie een belangrijke plaats in.

Voor het jeugddomein is het onderstaande richtinggevend voor de uitwerking van beleid en regelgeving. Belangrijke thema's waar binnen Holland Rijnland verband aan gewerkt wordt, zijn: kind en veiligheid, preventie en toegang, cliëntenparticipatie en vervoer. We maken de inzet van Kwadraad in Jeugd- en gezinsteams structureel. Het Centrum voor Jeugd en Gezin wordt verder versterkt als dé plek waar iedereen met vragen over opgroeien en opvoeden terecht kan. We stimuleren en faciliteren dat partijen die met jeugdigen werken elkaar goed weten te vinden. We verstrekken vanaf 2017 een jaarlijkse subsidie aan de Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg (RDOG) voor het Jeugd Preventie Team. We stellen middelen beschikbaar voor de uitrol van het verbeterplan van Veilig Thuis voor het wegwerken van de wachtlijsten. We onderzoeken de mogelijkheden van een integraal Persoonsgebonden budget. We starten een pilot 18-/18+: partijen bij elkaar brengen, witte vlekken in beeld brengen, vastleggen. Jongeren zelf bevragen wat zij

Programmabegroting 2017 - 2020

nodig hebben om de overgang van 18- naar 18+ aan te kunnen. We zetten in op gezinsbegeleiding voor gezinnen.

Voor wat betreft de participatiewet richten de activiteiten voor 2017 zich op het volgende: betere aansluiting van vraag en aanbod op de lokale, subregionale en regionale Arbeidsmarkt, meer uitstroom naar werk en re-integratie samen met en bij werkgevers, effectieve(re) toeleiding naar werk en excellente dienstverlening voor werkgevers en werkzoekenden.

De dienstverlening richting werkgevers richt zich op vier speerpunten: matching van vraag en aanbod, vraagcreatie ten behoeve van matching, trainingen en opleidingen en Social Return on Investment (SROI)

In 2017 wordt verder gewerkt aan het stevig neerzetten van het ServicePunt Werk (SPW) in de regio en bij de werkgevers.

We geven voor de WMO uitvoering aan de Transformatie-agenda WMO Bollen5. Deze omvat onder andere: het vormgeven van een integrale toegang, de uitrol van het actieplan mantelzorgondersteuning, het maken van afspraken met sport- en cultuurverenigingen met betrekking tot hun maatschappelijke rol en het verder versterken van het buurtwerk. Voor het WMO domein blijven richtinggevend: een adequate ondersteuning van de informele zorg en een goed en toegankelijk aanbod aan algemene en collectieve voorzieningen, wanneer nodig en aanvullend op de informele zorg ondersteuning door professionals, indicatiestelling en inkoop voor het leveren van maatwerkvoorzieningen door of in opdracht van de ISD.

In Lisse gaan we extra inzetten op preventie en vroegsignalering.

Programma Ruimte en wonen

Binnen dit programma is de algemene doelstelling: bereikbaarheid van Lisse, kwalitatief goede, schone en veilige openbare ruimte en voorzieningen en een op behoefte afgestemd woningaanbod.

In 2017 zijn de beleidsprioriteiten: implementatie omgevingswet, verkeerstructuur en huisvesting statushouders.

De voorbereiding op de implementatie van de omgevingswet betreft het anticiperen op de wetswijzigingen, zowel inhoudelijk als procesmatig.

Bij de opstelling van de beleidsplannen voor de verkeerstructuur leveren externen in de vorm van burgers, bedrijvigheid en belangengroeperingen inbreng. Als uitkomst van het mobiliteitsplan is er een uitvoeringsagenda van projecten. Per project zal de uitwerking plaatsvinden. Bij de opstelling van de uiteindelijke maatregelen wordt het traject kaders, middelen, tijd en input van belanghebbenden gevolgd.

Een ontbrekende schakel in het fiets- en wandelnetwerk is een extra oversteek over de Ringvaart. In het kader van de hoogwaardige openbaarvervoersverbinding (HOV) Noordwijk-Schiphol bestaat de mogelijkheid om de busbrug uit te breiden met een loop- en fietsdeel.

Voor wat betreft de huisvesting van statushouders stellen we voor om via een projectmatige aanpak met partners in het veld ons doel op dit onderdeel te realiseren.

De gemeente heeft de regierol in het initiëren en organiseren van deze aanpak. Om deze rol op te pakken, wordt een projectplan opgesteld waarbij de verschillende maatregelen,

Programmabegroting 2017 - 2020

inclusief benodigde financiële middelen, worden uitgewerkt.

Programma Economie en toerisme

We willen onze doelstelling en subdoelen binnen dit programma bereiken door de volgende prioriteiten te kiezen: Brede economische agenda Duin- en Bollenstreek, Flower Science, renovatie openbare ruimte Blokhuis en Greenport economische agenda. Deze, omdat we vinden dat de economie en het toerisme in Lisse daar op korte en lange termijn bij gebaat is. We verwachten dat dit onderwerpen zijn die veel impact hebben op de economie van Lisse.

Via de in 2016 opgeleverde business cases en een projectmatige aanpak met partners in het veld willen wij de twee projecten uit de Brede economische agenda die Lisse trekt voor fase 2017 realiseren. Die twee projecten zijn: Flower Science en Innovatie- en Demonstratiecentrum Bollen en Vaste Planten (IDC). De gemeente heeft de regierol in het initiëren en aanjagen van deze projecten. Echter, economische groei is geen aandachtspunt dat de gemeente zelf zou kunnen beïnvloeden. Betrokkenheid en samenwerking met het bedrijfsleven is daarmee van cruciaal belang. Door met de zes gemeenten gezamenlijk een economische agenda vast te stellen, handelt de gemeente proactief in plaats van repressief en werken we samen aan een goed economisch klimaat met behoud van woonaantrekkelijkheid en een zichtbare positionering van het merk Duin- en Bollenstreek.

In 2017 zal uitvoering worden gegeven aan het uitvoeringsprogramma Flower Science. De gemeente heeft in deze fase van het project

een aanjaagrol. Door een visie en uitvoeringsprogramma gezamenlijk met het bedrijfsleven vast te stellen en deze vanuit de aansturing van de economische agenda Duin- en Bollenstreek (Flower Science is één van de tien projecten) te laten uitvoeren, is de kans op succes reëel.

De Detailhandelsvisie Lisse beoogt een stimulans te zijn voor publiek-private samenwerking die gericht is op forse investeringen in winkelvastgoed om hiermee de toppositie te behouden. De uitvoering van de Detailhandelsvisie eist een actieve aansturing en verdere professionalisering. We hanteren een actieve uitnodigende opstelling naar marktpartijen. We roepen eigenaren op om private investeringen te doen vanuit het collectieve belang van behoud van de regionale toppositie. Om de regie op de economische ontwikkelingen te sturen, voeren we een gedifferentieerde overlegstructuur met onze externe economische partners. We investeren hiervoor in intensievere publiek-private samenwerking om het dorpshart klaar voor de toekomst te houden. Hiervoor is (tijdelijk) een kwartiermaker als regisseur toegevoegd om het (gebieds)management van het centrum verder te professionaliseren. Budget is vrijgemaakt voor het gemeentelijke deel van de bestrating in Blokhuis.

De aanwending hiervan vindt pas plaats nadat de private eigenaren hiervoor een gezamenlijk gefinancierd plan voor herbestrating overleggen. Op voorhand willen we hiermee de private investeringen voor de opwaardering van winkelcentrum Blokhuis stimuleren, zoals dat past in de Detailhandelsvisie. De zes gemeenten uit de Duin- en Bollenstreek hebben sinds 2012 een

Programmabegroting 2017 - 2020

programmabureau voor de Greenport economische agenda opgericht. Dit programmabureau is gehuisvest bij de GOM in Noordwijkerhout. Een programmamanager geeft leiding aan de economische agenda en zorgt voor de uitvoering die verspreid is over een stuurgroep, ambtelijke inzet en het bedrijfsleven. De inzet van het programmabureau willen we in 2017 voortzetten om het economisch beleid voor de Greenport te continueren.

Programma Cultuur, sport en onderwijs

Professionalisering van het beheer en de exploitatie van de sociaal culturele accommodaties is onderdeel van het vastgestelde accommodatiebeleid in Lisse. Onderzoek moet aantonen welke mogelijkheden (beheersvormen) er zijn om de sociaal culturele accommodaties voor lagere kosten te exploiteren en beheren. De herziening van het accommodatiebeleid is een speerpunt voor de verdere bestuursperiode. Andere beleidsprioriteiten voor 2017 vormen de aansluiting van het onderwijs op het arbeidsmarktbeleid en het onderwijs aan nieuwkomers en statushouders. Bij de herziening van het accommodatiebeleid gaat het om de herdefiniëring van de rol van de gemeente binnen het taakveld sociaal/maatschappelijke accommodaties en meer sturen op de zelfwerkzaamheid van haar inwoners. We geven uitvoering aan de nieuwe visie en beleidskaders Herziening accommodatiebeleid en het hoofdlijnen masterplan Herziening accommodatiebeleid.

In de regionale werkgroep Passend Onderwijs stemmen we samen met alle Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs en de

jeugdhulp af hoe we onderwijs en jeugdhulp laten aansluiten. In de werkgroep Onderwijszorgarrangementen brengen we (anonieme) cases in waarbij de betrokkenen aanlopen tegen de schotten die er bestaan tussen wat nodig is voor een kind en de werkelijkheid die door wet- en regelgeving wordt bepaald. Hieruit komen werkwijzen voort die deze schotten kunnen wegnemen of omzeilen. Vanuit het Samenwerkingsverband PO Duinen en Bollenstreek en de HLT-gemeenten is de pilot Integraal arrangeren naar het Speciaal Onderwijs (SO) gestart :de gemeenten en het samenwerkingsverband onderzoeken hoe slimme combinaties van onderwijs, jeugdhulp, zorg, vervoer en afspraken rond leerplicht vooraf gemaakt kunnen worden, zodat leerlingen bij plaatsing in het speciaal onderwijs tijdig en passend ondersteund en gefaciliteerd worden.

Op het niveau van Holland Rijnland is er een regie- en werkgroep Vroegtijdig Schoolverlaten (VSV) met als doel het aantal VSV-ers verder terug te dringen tot de landelijke norm voor 2020. Het programma VSV maatregelen voeren we uit.

Om de overgang van het voortgezet onderwijs naar het MBO minder groot te maken is voor sommige leerlingen een speciale setting nodig. We gaan met het VO en MBO (Nova college) in Hillegom onderzoeken of we deze setting in het Fioretticollege kunnen creëren. Dit zal bijdragen aan het verminderen van voortijdig schoolverlaten en is daarom ook een lokale uitwerking van het regionale programma VSV.

Vanwege de toename van gehuisveste statushouders in de gemeente is er ook meer behoefte aan onderwijs voor de kinderen van statushouders. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor onderwijshuisvesting. In samenwerking met de regio exploiteren wij een taalklas.

Programma Leefbaarheid

Tijdens de behandeling van het beleid en het maatregelenpakket duurzaamheid is een motie vastgesteld die oproept tot meer ambitie. Naar aanleiding van deze motie zijn vier ambities geformuleerd in nauwe samenspraak met het duurzaamheidsplatform. Volgens het duurzaamheidsplatform zijn deze

Programmabegroting 2017 - 2020

ambities bij uitstek relevant en passend bij de schaalgrootte en het karakter van de gemeente. De ambities zijn: Lisse is energieneutraal in 2040, In 2025 is alle maatschappelijk vastgoed energiezuinig (label A+) en tenminste drie objecten (waaronder in ieder geval het gemeentehuis) energieneutraal (nul op de meter). In 2030 zijn de aan mobiliteit gerelateerde CO2 emissies 25% lager dan in 1990, Lisse heeft in 2040 een circulaire economie. In een circulaire economie worden producten en materialen hergebruikt en behouden grondstoffen hun waarde.

De ambities bepalen de richting van de te treffen maatregelen op korte en lange termijn. De maatregelen zullen in samenspraak met het duurzaamheidsplatform en de daarbij betrokken partners worden uitgevoerd.

Het Gebiedsprogramma Groen is – naast duurzaamheid – een andere beleidsprioriteit voor 2017. In het gebiedsprogramma zijn de ambities omschreven voor groen en recreatie in de Bollenstreek. Kern daarin is een jaarronde bloeiende en boeiende Bollenstreek. De deelnemende gemeenten nemen hierin het voortouw en zoeken waar mogelijk en nodig de samenwerking op met derde partijen. Binnen de Bollenstreek zijn circa 20 parels aangewezen die door de verbindingen via de diverse recreatieve netwerken als een parelketting door de streek liggen. Een van deze parels is de Keukenhof. Naast deze parels hebben de thema's entrees, recreatieve verbindingen en netwerken en bloemrijke bermen prioriteit gekregen. Om de uitvoering van het gebiedsprogramma mogelijk te maken wordt gestart met het opzetten van een passende organisatiestructuur. Het streven is om vanaf 2017 de eerste projecten passend binnen het gebiedsprogramma op te pakken.

Programma Veiligheid

Lisse wil een gemeente zijn waarin inwoners, ondernemers en bezoekers zich veilig voelen. Lisse wil, samen met haar partners, blijven investeren in de veiligheid van inwoners, ondernemers en bezoekers.

In 2017 willen we via een projectmatige aanpak samen met partners in het veld dit doel realiseren.

De gemeente heeft de regierol in het initiëren en organiseren van deze aanpak. Een groot deel van het toezicht en handhaving ligt ook bij de gemeente. Deze aanpak wordt met participatie van doelgroepen voorbereid en met een goed onderliggend communicatieplan begeleid.

Om de regierol goed te benutten, moet informatie, die vaak versnipperd aanwezig is, bij elkaar gebracht worden. Hiermee versterken wij onze informatiepositie. Via een projectmatige aanpak komt alle informatie (tijdig) beschikbaar voor alle betrokken partijen, zijn we in staat om ons beter voor te bereiden op (toekomstige) ontwikkelingen in de samenleving, handelen we proactief in plaats van repressief en werken we samen aan een goed veiligheidsgevoel onder inwoners, aanvaardbare risico's en lage criminaliteitscijfers. Bovendien kunnen we daarmee slimmer en meer integraal toezicht houden en handhaven.

Een combinatie van schakels uit de veiligheidsketen boekt succes in de aanpak van drugsgebruik onder jongeren. Rode draad is de persoonsgerichte aanpak, met een goede informatiepositie tussen partners onderling. Ook coördinatie van preventieve acties is gewenst.

Goede samenwerking tussen veiligheid en zorg om gezamenlijk in te zetten op goede randvoorwaarden bevordert het zonder problemen opgroeien van jongeren. Daarin zijn opvoeding, scholing, zorg en vrije tijdsbesteding belangrijke onderdelen. Belangrijk is om stevig in te zetten op vroegsignalering.

Een projectmatige aanpak bevordert niet alleen de samenwerking maar geeft ook

Programmabegroting 2017 - 2020

duidelijkheid aan de scope en het gewenste effect bij het veiligheids- en handhavingsvraagstuk.

Programma Bestuur en bedrijfsvoering

Per 1 januari gaat de werkorganisatie HLT Samen van start. Sturen op het realiseren van de gewenste kwaliteitsimpuls begint al voor de start van de werkorganisatie met het opstellen van een kwaliteitsverbeterplan. In het plan worden de gewenste ontwikkelingen benoemd op de 3 K's (kwaliteitsverbetering, kwetsbaarheidsreductie en kostenverlaging) en de S (strategische positieverbetering). Twee jaar na de start van de werkorganisatie, begin 2019, wordt een tussenevaluatie uitgevoerd. Indicatoren zijn bijvoorbeeld de kwetsbare functies, klanttevredenheid van burgers en ondernemers en de doorlooptijden. We gebruiken hiervoor instrumenten als waarstaatjegemeente.nl en Vensters voor Dienstverlening. De evaluatie van de doelen start in de tweede helft van 2019. Ook de bestuurskracht meten we in 2019 waarmee we onze bestuurskracht kunnen toetsen aan die van vergelijkbare gemeenten. We borgen het kwaliteitsniveau door bijvoorbeeld 'best-practices' te gebruiken van de drie gemeenten. Daar waar samenwerking ruimte biedt om dit niveau naar boven bij te stellen, dankzij bijvoorbeeld schaalgrootte, omarmen we deze kans om beter in de behoeften van onze klant te voorzien. Deze kwaliteitsverhoging meten we in 2019.

Financiën structureel beeld

Centraal in deze bestuursperiode staat een gezond en solide financieel beleid. Hiervoor zal een strikte begrotingsdiscipline worden gehanteerd. Ook dient er sprake te zijn van een evenwichtige begroting en een voldoende reserve voor het opvangen van risico's en onvoorziene tegenvallers.

De programmabegroting voldoet aan de eisen die de Gemeentewet eraan stelt: het

begrotingsjaar 2017 is sluitend. De programmabegroting voldoet daarnaast aan de eis van materieel evenwicht.

Uitgaande van genoemde Kadernota 2017 zijn de resultaten 2017 - 2020 als volgt:

jaar	resultaten programmabegroting 2017 - 2020
2017	247.000
2018	551.000
2019	584.000
2020	731.000

De beschikbare weerstandscapaciteit voor de gemeente Lisse is € 8,2 miljoen, terwijl het risicoprofiel berekend wordt op € 4,5 miljoen. De ratio voor het weerstandsvermogen komt daarmee uit op 1,8. Dit betekent dat het weerstandsvermogen ruim voldoende is. Het voldoet ook aan het nieuwe beleid uit de Kadernota 2016.

Een van de uitgangspunten binnen de bestuursovereenkomst is dat geen stijging van lokale lasten zal plaatsvinden, met dien verstande dat enkel voor inflatie zal worden gecorrigeerd. De Begroting 2017 voldoet aan dit uitgangspunt: de tarieven voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing blijven voorlopig gelijk, de opbrengst voor de OZB neemt toe met het inflatiepercentage. De tarieven voor zowel de afvalstoffenheffing als voor de rioolheffing zijn op dit moment nog onzeker. De definitieve doorrekening van de gewijzigde afvalinzamelingssystematiek en het integraal afvalwaterketenplan moet nog plaatsvinden. In december zullen de tarieven definitief bekend worden.

De tarieven voor de OZB zijn onder andere afhankelijk van de waardeontwikkeling van de onroerende zaken.

Programmabegroting 2017 - 2020

Het volgende overzicht toont de totalen van de baten, de lasten, de programmaonderdelen en de kapitaallasten van het investeringsplan per programma

(bedragen in duizenden euro's). Voor een uitgebreide toelichting op de financiën verwijzen wij naar de financiële begroting elders in deze programmabegroting.

Programma	(reguliere) Baten	(reguliere) Lasten	Programma onderdeel	Kapitaal- lasten IP	Lasten Totaal	Saldo programma
01 Dienstverlening en participatie	1.185	-1.166			-1.166	19
02 Zorg, jeugd en welzijn	3.142	-16.505	-222		-16.727	-13.585
03 Ruimte en wonen	222	-3.346	-80	-7	-3.433	-3.211
04 Economie en toerisme	64	-1.051	-183		-1.234	-1.170
05 Cultuur, sport en onderwijs	853	-7.851	-80		-7.931	-7.078
06 Leefbaarheid	5.965	-6.414	-140	-22	-6.576	-611
07 Veiligheid	141	-1.754	-50		-1.804	-1.663
08 Bestuur en bedrijfsvoering	19	-1.154			-1.154	-1.135
Overhead	174	-7.343			-7.343	-7.169
Vennootschapsbelasting					0	0
Financiering en algemene dekkingsmiddelen	34.516	-2.378			-2.378	32.138
	46.281	-48.962	-755	-29	-49.746	-3.465
Mutaties reserves	5.789	-2.077				3.712
Resultaat 2017						247

- **Programma's**

Dienstverlening en participatie

Portefeuillehouder: C. Ruigrok

Context en achtergrond

Bestuursvereenkomst:

In de Bestuursvereenkomst staat over dit onderwerp het volgende vermeld:

Participatie van inwoners en instellingen wordt van groot belang geacht. Het doel is dat vanuit de gemeente ruimte en ondersteuning wordt gegeven aan initiatieven vanuit de lokale samenleving. De besluitvorming in college en raad zal op een zodanige manier worden ingericht dat (organisaties van) burgers van de oorsprong invloed kunnen hebben op de planvorming van de gemeente. Voor het daadwerkelijk vorm en inhoud geven van deze manier van werken zal gedurende vier jaar jaarlijks € 100.000 beschikbaar worden gesteld. Binnen een half jaar na vaststelling van dit Beleidsakkoord zal een plan van aanpak worden gepresenteerd. Hierin wordt voor verschillende beleidsterreinen voorgesteld wat de gemeente in het kader van de participatie gaat loslaten, faciliteren, stimuleren, regisseren en/of reguleren.

Relevante vastgestelde nota's:

Nota Koers op participatie en plan van aanpak Klimmen zonder te vallen.

In 2014 is het plan van aanpak Klimmen zonder te vallen vastgesteld. Met dit plan heeft uw raad een werkwijze voor de toepassing van participatie vastgesteld. Daarnaast heeft uw raad een aantal pilotprojecten genoemd waarbij participatie expliciet toegepast wordt. Uw raad heeft voor deze aanpak een budget in de meerjarenbegroting gereserveerd. De meeste participatieprojecten zijn inmiddels afgerond. Met de tussenevaluatie van participatie begin 2016 is door uw raad besloten opnieuw een

aantal pilotprojecten te benoemen waarop participatie wordt toegepast.

Wat willen wij bereiken?

Algemene doelstelling:

Lisse heeft gekozen voor het motto: meer burger, minder overheid. Zij wil de inwoners, ondernemers en instellingen actief bij haar activiteiten betrekken.

Doelstelling:

Actieve participatie van burgers, bedrijven en instellingen bij gemeentelijke activiteiten.

Subdoelen:

- Houvast en inzicht bieden in de manier waarop participatie vorm krijgt zodat inwoners, ondernemers en instellingen gestimuleerd worden te participeren bij gemeentelijke activiteiten.
- Kennis en ideeën van inwoners, ondernemers en instellingen beter benutten waarmee meer bereikt kan worden met minder gemeentelijke inspanning. Verantwoordelijkheid delen en eigen initiatief stimuleren en faciliteren.

Kwalitatief

- Vergroot vertrouwen van de burger in de overheid.
- Breed draagvlak voor initiatieven, beleid en besluiten.
- Participatie draagt bij aan de kwaliteit van beleid (-svorming) en besluitvorming.
- Meer betrokkenheid bij gemeentelijke leefomgeving.

We willen onze doelstelling en subdoelen bereiken door actief in te zetten op participatie van burgers, bedrijven en instellingen bij gemeentelijke activiteiten.

Waarom willen we dit doen? Om het vertrouwen van de burger in de overheid te vergroten. Een breed draagvlak voor initiatieven, beleid en besluiten te realiseren en om de betrokkenheid bij de gemeentelijke leefomgeving te stimuleren.

Wat gaan we ervoor doen?

Volgens de tussentijdse rapportage zal in 2017 participatie worden toegepast in de volgende projecten:

- Inhoud geven aan de ambitie uit het Bestuursakkoord om de aantrekkelijkheid van Lisse te vergroten.
- Uitwerken van de herziening van het accommodatiebeleid (is onderdeel van Meer, Minder, Anders).
- Inhoud geven aan het opstellen van de toekomstvisie van Lisse 2030.

We voegen daaraan toe:

- Uitvoering Transformatieagenda WMO.

Duurzaamheid:

Het toepassen van participatie op het gebied van dienstverlening heeft de intentie inwoners zich meer betrokken te laten voelen waardoor een duurzamer gemeenschapsgevoel kan ontstaan.

HLT:

De toepassing van participatie maakt deel uit van de ontwikkelingen waarvoor de werkorganisatie HLT Samen voor staat. De lijn die in Lisse op dit onderdeel is ingezet zal ook in deze organisatie worden belegd. Hierbij zullen de in Klimmen zonder te vallen genoemde uitgangspunten van waarderen vernieuwen als werkmethode dienen.

Bij de opzet en uitwerking van de participatietrajecten wordt de organisatie met expertise ondersteund. Deze expertise bestaat uit het samen opzetten van participatietrajecten, het leren en toepassen van gespreks- en luistervaardigheden, voorzitterschap van bijeenkomsten enzovoort. Ook is, afhankelijk van het traject, soms inhoudelijke expertise nodig. Bij het ondersteunen van trajecten wordt ook voorzien

in organisatorisch-administratieve ondersteuning.

De trajecten worden op de onderdelen financiën en tijd gemonitord.

Kosten:

Voor het vorm en inhoud geven van deze manier van werken is voor de jaren 2017 en 2018 nog jaarlijks € 75.000 euro beschikbaar.

De planning is om in 2017 in de werkorganisatie HLT Samen het participerend werken verder uit te breiden en toe te passen. Voor de uitvoering van participatie is het eerder beschikbaar gestelde budget nodig. Dit is inclusief de voor de organisatie benodigde opleiding en coaching bij het participerend werken.

Met wie werken we samen?

Dienstverlening en participatie doet de gemeente niet samen met gemeenschappelijke regelingen.

Wat mag het kosten?

De volgende tabel bevat de baten en lasten en de prioriteiten die aan het programma zijn verbonden.

Baten en lasten programma Dienstverlening en participatie

				(bedragen * € 1.000)			
		realisatie	okt	Programmabegroting			
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Burgerzaken	L	-595	-625	-625	-625	-625	-625
	B	429	420	429	429	429	429
	S	-166	-205	-196	-196	-196	-196
Participatie	L	-106	-75	-75	-75		
	B						
	S	-106	-75	-75	-75	0	0
Verkiezingen	L	-61	-13	-50	-50	-82	-18
	B						
	S	-61	-13	-50	-50	-82	-18
Wonen en bouwen	L	-423	-416	-416	-416	-416	-416
	B	393	423	756	756	756	756
	S	-30	7	340	340	340	340
Programma Dienstverlening en participatie	L	-1.185	-1.129	-1.166	-1.166	-1.123	-1.059
	B	822	843	1.185	1.185	1.185	1.185
	S	-363	-286	19	19	62	126

Toelichting

De voor 2017 belangrijke baten en/of lasten lichten wij hier kort toe. In het onderdeel *Financiële begroting* lichten wij op programmaniveau toe de verschillen tussen het jaar 2016 en 2017.

Burgerzaken

Voor wat betreft de te hanteren legestarieven voor 2017 wordt uitgegaan van het bestaande beleid ten aanzien van deze tarieven. Dat houdt in dat de tariefaanpassing slechts plaatsvindt voor zover daarmee de kostendekkendheid van de tarieven niet wordt overschreden.

Wij verwijzen naar de paragraaf Lokale heffingen voor de samenhang tussen de lasten en baten en de dekkingspercentages.

Beleidsindicatoren

Om het effect van participatie te kunnen meten worden in de ministeriële regeling 2016-0000177572 geen (cijfermatige) beleidsindicatoren voorgeschreven. Uit verschillende burgerpeilingen zoals de benchmark Waar staat je gemeente, Vensters van dienstverlening of de Veiligheidsmonitor kunnen ontwikkelingen in het effect van participatie worden gesignaleerd.

Dit zijn indicatoren gerelateerd aan het vertrouwen van inwoners in de wijze waarop de gemeente wordt bestuurd, de tevredenheid van inwoners over de wijze waarop de gemeente luistert naar haar inwoners, de tevredenheid over de mate waarin de gemeente inwoners betreft bij initiatieven, beleid en uitvoering en over de wijze waarop initiatieven of ideeën van inwoners gerealiseerd kunnen worden.

Zorg, jeugd en welzijn

Portefeuillehouder: A.D. de Roon

Context en achtergrond

Bestuursovereenkomst:

In de Bestuursovereenkomst staat over dit onderwerp het volgende vermeld:

Sociaal en zorg

Bij de transitie drie Decentralisaties (dit is het overgaan van rijks- en provinciale taken binnen het sociale domein en de zorg naar de gemeenten) op het gebied van de uitvoerende taken onderschrijven wij de uitgangspunten en de (vervolg) aanpak zoals verwoord in de brief van 27 maart 2014 van de Stuurgroep 3D. Deze van rijkswege beschikbaar komende middelen zullen hiervoor volledig worden gereserveerd.

Blijken de eerste jaren de rijksmiddelen onvoldoende te zijn om de zorg op het gewenste niveau te handhaven dan zullen de daarvoor bedoelde reserves worden ingezet. Maatwerk en keuzevrijheid van de zorg, bijvoorbeeld ten aanzien van identiteit, zijn uitgangspunt. Uiteraard geldt hierbij dat voldaan wordt aan de minimale kwaliteitseisen en de gestelde budgettaire kaders. Er is nadrukkelijk aandacht voor het functioneren van het Jeugd- en Gezinsteam. De geboden hulp moet passen bij de vraag en de keuze van het hulpaanbod moet los staan van de organisaties waaruit de leden van het team afkomstig zijn. De deelname van de MEE-organisatie aan het Jeugd- en Gezinsteam biedt een zekere waarborg voor onafhankelijke ondersteuning van de hulpvrager.

Relevante vastgestelde nota's:

- Regionaal beleidsplan transitie Jeugdzorg Holland Rijnland Hart voor de jeugd
- Uitgangspuntennotitie Jeugdhulp 2015 aanvullend op Hart voor de jeugd
- Verordening Jeugdhulp 2015
- Werkagenda jeugd Holland Rijnland 2016

- Contourennota Servicepunt Werk Duin- en Bollenstreek
- Verordeningen Participatiewet
- Kadernota WMO Bollen5 2015-2018
- Transformatie-agenda WMO Bollen5 (vaststelling gepland in december 2016)

Ontwikkelingen:

Jeugdbeleid

- In de Jeugdhulp zijn sectorbreed signalen over te snelle budgetdaling zodat er knelpunten ontstaan in het leveren van passende zorg. Gevolgen hiervan kunnen zijn bijvoorbeeld wachtlijsten.

Participatiewet (werk en inkomen)

- Het thema wederkerigheid doet steeds meer zijn intrede. Langs verschillende wegen onderzoeken we of we, binnen ieders mogelijkheden, iets terug kunnen en mogen verwachten van inwoners die ondersteuning van de gemeente ontvangen.
- De economie laat een licht herstel zien. Dit vertaalt zich echter nog niet in een daling van het aantal bijstandsgerechtigden. Integendeel, momenteel is er nog steeds sprake van een stijging van het aantal uitkeringen. De stijging loopt gelijk op met het aantal asielzoekers dat zich vestigt in de gemeente.
- Instroom in de WSW is gestopt. Voor inwoners die voorheen in aanmerking kwamen voor de WSW onderzoeken we de mogelijkheden voor een nieuwe vorm van beschut werken dan wel (arbeidsmatige) dagbesteding.

Vernieuwing WMO

- Het Rijksbeleid zet in op het zo lang mogelijk zelfstandig thuis laten wonen van ouderen en mensen met een beperking. Dit vraagt om een integrale benadering van de aspecten wonen, zorg en welzijn.

- Van inwoners wordt verwacht dat ze meer op eigen kracht functioneren. Het welzijnswerk heeft een belangrijke rol in de versterking van de eigen kracht. Dit vraagt om eigentijds, stevig en breed welzijnswerk.
- De ontwikkelingen binnen het sociaal domein leiden tot een groter beroep op mantelzorgers en (zorg)vrijwilligers. Dit vraagt om een (regionale) visie op de inzet en de ondersteuning van deze groepen.

Wat willen wij bereiken?

Algemene doelstelling:

Iedereen doet mee. Voor wie dit niet zelfstandig of met inzet van het sociaal netwerk kan, bieden wij ondersteuning op maat. Daarbij is het de uitdaging om deze ondersteuning op innovatieve wijze te organiseren en daarbij meer dan voorheen gebruik te maken van de kracht van de samenleving. In deze organisatie neemt de aansluiting van preventie op curatie een belangrijke plaats in.

Jeugdbeleid

Doelstelling:

Wij kiezen voor een aanpak waarin zo compleet mogelijke, integrale oplossingen voor inwoners wordt gezocht, bij voorkeur in de eigen leefomgeving, vanuit het principe 1 gezin, 1 plan, 1 regisseur. Centraal in de visie staat het gegeven dat iedereen een rol heeft in het opgroeien van onze jeugd, en als centraal doel is geformuleerd dat de jeugd in Lisse gezond en veilig opgroeit. In ons jeugdhulpmodel is dit vertaald in hulp en ondersteuning die zo veel mogelijk is ingebed in het dagelijks leven van de kinderen.

Wat gaan we ervoor doen?

Voor het jeugddomein is het onderstaande richtinggevend voor de uitwerking van beleid en regelgeving:

- De Jeugdhulp wordt voor een belangrijk deel in Holland Rijnland verband georganiseerd en ingekocht. Belangrijke

thema's waar daarnaast aan gewerkt wordt (werkagenda jeugd): kind en veiligheid, preventie en toegang, cliëntenparticipatie en vervoer.

- We zijn lokaal opdrachtgever naar eigen teams, we doen dit in afstemming met de regio. We maken de inzet van Kwadraad in het JGT structureel. Doorontwikkeling van het JGT is een continu proces.
- Het Centrum voor Jeugd en Gezin wordt verder versterkt als dé plek waar iedereen met vragen over opgroeien en opvoeden terecht kan. Het Centrum voor Jeugd en Gezin blijft preventieve projecten ontwikkelen en samenwerken met andere partijen in Lisse.
- We stimuleren en faciliteren dat partijen die met jeugdigen werken elkaar goed weten te vinden. In regionaal verband doen we dit bijvoorbeeld via het Veiligheidshuis en Jeugdbeschermingstafel. Lokaal doen we dit onder andere met het Centrum voor Jeugd- en Gezin en het jongerenwerk.
- We verstrekken vanaf 2017 een jaarlijkse subsidie aan de Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg (RDOG) voor het Jeugd Preventie Team. Hiermee dragen we er aan bij dat afglijden van jeugdigen wordt voorkomen en dat zij toegeleid worden naar hulp.
- We stellen middelen beschikbaar voor de uitrol van het verbeterplan van Veilig Thuis voor het wegwerken van de wachtlijsten. De ontwikkelingen bij Veilig Thuis worden intensief gevolgd.
- We onderzoeken de mogelijkheden van een integraal Persoonsgebonden budget.
- We starten een pilot 18-/18+: partijen bij elkaar brengen, witte vlekken in beeld brengen, vastleggen. Jongeren zelf bevragen wat zij nodig hebben om de overgang van 18- naar 18+ aan te kunnen. In de diverse inkooptrajecten dit onderwerp onder de aandacht brengen en waar mogelijk contracten (laten) aanpassen. 2017 zien we als opstartjaar daarna zullen de activiteiten verder worden gerealiseerd.
- We zetten in op gezinsbegeleiding voor gezinnen: een integrale oplossing voor WMO en Jeugdhulp om jeugdhulp proberen te voorkomen.

Wat willen wij bereiken?

Participatiewet

Doelstelling:

We willen dat iedereen die kan werken, aan het werk is en niet aan de kant staat. Een baan geeft de garantie van inkomen en biedt de beste gelegenheid tot sociale participatie. Niet iedereen kan zonder tussenstap direct vanuit een uitkering aan de slag gaan. Het opdoen van werkervaring kan helpen deze stap te verkleinen.

Wat gaan we ervoor doen?

Medio 2016 is het Servicepunt Werk van start gegaan waarin de re-integratieactiviteiten van de sociale diensten en de Mare Groep in de sub regio Duin- en Bollenstreek zijn samengebracht. De hoofddoelen van de samenwerkende partners in het Servicepunt Werk zijn:

- Betere aansluiting van vraag en aanbod op de lokale, subregionale en regionale Arbeidsmarkt.
- Meer uitstroom naar werk en re-integratie samen met en bij werkgevers.
- Effectieve(re) toeleiding naar werk.
- Excellente dienstverlening voor werkgevers en werkzoekenden.

De dienstverlening richting werkgevers richt zich op vier speerpunten:

1. Matching van vraag en aanbod
2. Vraagcreatie ten behoeve van matching
3. Trainingen en opleidingen
4. Social Return on Investment (SROI)

In 2017 wordt verder gewerkt aan het stevig neerzetten van deze organisatie in de regio en bij de werkgevers.

De ISD Bollenstreek blijft namens de gemeente Lisse de verantwoordelijkheid houden voor de uitvoering van het onderdeel inkomen.

Wat willen wij bereiken?

Vernieuwing WMO

Doelstelling:

In de Kadernota WMO Bollen 5 2015-2018 is onderstaande visie opgenomen:

‘De inwoners van de Duin en Bollenstreek kunnen allemaal meedoen, kunnen zich ontplooiën en verantwoordelijkheid nemen voor zichzelf, voor elkaar en de leefomgeving. Voor de groep inwoners voor wie dat geheel of gedeeltelijk niet haalbaar is, is tijdelijke of langdurige ondersteuning beschikbaar. Iedere inwoner kan met zijn talenten, mogelijkheden, beperkingen en problemen meedoen. De kracht van de samenleving wordt benut om diegenen die dat nodig hebben informeel te helpen en te steunen om mee te doen (eigen kracht, 0e lijn). Inwoners die er in het dagelijkse leven niet (helemaal) uitkomen kunnen in hun directe (informele) omgeving terecht voor informatie, advies en lichte hulp. Als dat niet lukt, kunnen zij een beroep doen op algemene voorzieningen of op een vangnet van ervaren professionals (1e lijn) die op zoek gaan naar de kracht van mensen zelf en hun netwerk. Iedere inwoner registreert zijn eigen leven en de manier waarop hij of zij meedoet. Waar mogelijk zonder hulp, maar soms ook met hulp op één of meer leefgebieden. Voor de kleine groep inwoners die langdurige ondersteuning nodig heeft, wordt de regie bij een specialist (2e lijn) belegd.’

Met de in 2016 opgestelde Transformatie-agenda ligt er een uitvoeringsplan om de uitwerking van de Kadernota WMO 2015-2018 verder vorm te geven. Onderwerpen die in deze transformatie-agenda een plek krijgen, zijn onder andere innovatie van het aanbod, het vormgeven van de toegang, mantelzorg en de vernieuwing van respijtzorg en de integratie van de WMO met Participatiewet en Jeugd. Voor de uitvoering van deze plannen richten we ons waar mogelijk op buurt- en wijkniveau, met andere woorden: zo dicht mogelijk bij de inwoner.

In Lisse zetten we extra in op preventie en vroegsignalering.

Wat gaan we ervoor doen?

We geven uitvoering aan de Transformatie-agenda WMO Bollen5.

Deze omvat onder andere:

- Het vormgeven van een integrale toegang
- De uitrol van het actieplan mantelzorgondersteuning
- Het maken van afspraken met sport- en cultuurverenigingen met betrekking tot hun maatschappelijke rol
- Het verder versterken van het buurtwerk

Onderstaande punten blijven richtinggevend voor het WMO domein:

- Wij zorgen voor een adequate ondersteuning van de informele zorg en een goed en toegankelijk aanbod aan algemene en collectieve voorzieningen.
- Wanneer nodig en aanvullend op de informele zorg wordt ondersteuning door professionals ingezet.
- De indicatiestelling en de inkoop voor het leveren van maatwerkvoorzieningen wordt georganiseerd door of in opdracht van de ISD.

Duurzaamheid:

We spreken in dit domein over sociale duurzaamheid waarbij verschillende vormen van hulp en ondersteuning gericht zijn op een samenleving waarin iedereen naar vermogen mee doet.

HLT:

Op 4 januari 2016 is de projectorganisatie sociaal domein gestart. Dit betekent dat de genoemde activiteiten en projecten grotendeels in (sub)regionaal verband georganiseerd zijn.

Kosten:

In de programmabegroting 2017 is, binnen het budget Sociaal domein, rekening gehouden met extra capaciteit voor 2017.

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen:

Lisse streeft ernaar om de maatschappelijke effecten binnen het programma te realiseren

via de inschakeling van de volgende verbonden partijen:

- De ISD Bollenstreek voert de regelingen op het gebied van sociale zekerheid en de WMO uit.
- RDOG bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de inwoners van onze regio in zowel reguliere als crisissomstandigheden. Daarnaast probeert de RDOG effecten van gezondheidsbedreigingen te beperken.
- Mare Groep realiseert de WSW-arbeidsplaatsen (intern en extern) voor de gemeente.
- Holland Rijnland, team Maatschappij, vervult een platformfunctie op diverse beleidsterreinen van het sociaal domein.

De werkorganisatie Jeugdhulp voert het opdrachtgeverschap uit voor de inkoop van de Jeugdhulp.

Risico's en beïnvloedbaarheid:

Via een wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen is de begrotings- en jaarrekeningprocedure van gemeenschappelijke regelingen aangepast met als doel de sturing van de gemeenteraden te verbeteren.

Beïnvloeding

De ISD en de Maregroep staan op geringe afstand van de raad.

Risico's

De ISD heeft een groot aantal openeinde regelingen waarop de beïnvloeding laag of minimaal is terwijl de financiële consequenties hoog kunnen zijn. Dit leidt tot een hoger ingeschat risico voor ISD ten opzichte van de Maregroep. De ISD houdt geen eigen reserve aan om de risico's op te vangen.

ISD

	Risico hoog	Risico laag
Invloed groot		
Invloed beperkt		

Maregroep

	Risico hoog	Risico laag
Invloed groot		
Invloed beperkt		

De verplichte GR RDOG staat op grotere afstand van de raad. Ondanks het feit dat Lisse deel uitmaakt van het gekozen DB, is er (in vergelijking met de ISD en de Maregroep) sprake van een groot aantal deelnemende gemeenten.

RDOG

	Risico hoog	Risico laag
Invloed groot		
Invloed beperkt		

Beïnvloeding ISD, Maregroep en RDOG verloopt via:

- de wethouder vertegenwoordigt de gemeente;
- informatiesessies bij belangrijke besluiten;
- presentaties en interviews in raadscommissies;
- zienswijzen indienen bij vaststelling documenten planning & control cyclus;
- informatievoorziening via website;
- bijeenkomsten.

Holland Rijnland

	Risico hoog	Risico laag
Invloed groot		
Invloed beperkt		

Beïnvloeding

HR (Jeugdhulp) heeft een groot aantal opendeinde regelingen waarop de beïnvloeding laag of minimaal is terwijl de financiële consequenties hoog kunnen zijn.

Risico's

De programmabegroting van de laatste drie gemeenschappelijke regelingen bevat een paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. De GR-en houden een eigen reserve aan om de risico's op te vangen en treffen maatregelen ter beperking van risico's.

Indicatie gemeentelijke bijdrage:

De gemeentelijke bijdrage aan de ISD bedraagt voor 2017 € 8.376.000

De gemeentelijke bijdrage aan de Maregroep bedraagt voor 2017 € 1.687.000

De gemeentelijke bijdrage aan de RDOG bedraagt voor 2017 € 716.952

De gemeentelijke bijdrage aan Holland Rijnland bedraagt voor 2017 € 326.000.

Beleidsvoornemens:

RDOG: Het voorliggende programma 2017 ligt in het verlengde van het programma 2016 en bevat geen nieuw beleid. In het voorjaar worden de uitkomsten van de Ontwikkelagenda 2020 verwacht. Die leiden mogelijk tot beleidsvoorstellen.

HR: In de HR begroting 2017 is aangegeven dat HR een traject start om samen met de gemeenten te komen tot een begroting die SMART-er is. Daarnaast wordt vanuit de inhoudelijke portefeuillehouder-overleggen samen met de gemeenten ook gekeken naar de indicatoren die aansluiten bij de eerder vastgestelde speerpunten in de Inhoudelijke Agenda. Tevens wordt de relatie gelegd met de door het Rijk geformuleerde en in de nieuwe BBV vastgelegde verplichte beleidsindicatoren. Holland Rijnland werkt in een omgeving waarin verandering een constante is. Daarom is het van belang dat het management van de organisatie een werkwijze hanteert gericht op continu initiëren, begeleiden, monitoren en implementeren van veranderingen. Hierbij is het essentieel om in te spelen op wat bestuurders en samenwerkingspartners van een

Holland Rijnland vragen en verwachten.

Mare Groep en ISD: de overgang van de re-integratie afdeling naar het servicepunt is van invloed op de bedrijfsvoering.

RDOG: Het takenpakket van de Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg Hollands Midden (RDOG HM) is in beweging. De aanleidingen zijn de invoering van de Jeugdwet, de Wmo en opgelegde bezuinigingen door de deelnemende gemeenten. Er wordt onderzoek gedaan naar de toekomstige ontwikkelingen van de RDOG deel GGD. De resultaten van dit onderzoek zijn de aanleiding om nieuwe samenwerkingsafspraken op te stellen tussen de 19 gemeenten in Hollands Midden en de RDOG. Rond de zomer van 2015 is dit project

van start gegaan onder de naam Ontwikkelagenda 2020.

De resultaten van het project worden vastgelegd in een strategisch document dat de feitelijke Agenda2020 vormt. Het strategisch document zal in oktober 2016 opgeleverd worden zodat daarna besluitvorming kan plaatsvinden. Op basis van de besluiten kan zo nodig de begroting 2017 van de RDOG HM aangepast worden.

Prijscompensatie:

De ISD, HR en RDOG voldoen aan de Streefnorm van 0,75% loon en prijscompensatie zoals in Holland Rijnland verband is afgesproken voor de gemeenschappelijke regelingen. Van de Maregroep is dit nog niet bekend, op korte termijn volgt nog een herziene begroting.

Wat mag het kosten?

De volgende tabel bevat de baten en lasten en de prioriteiten die aan het programma zijn verbonden.

Baten en lasten programma Zorg, jeugd en welzijn

				(bedragen * € 1.000)			
		realisatie	okt	Programmabegroting			
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Samenkracht en burgerparticipatie	L	-6.956	-4.841	-4.123	-4.035	-4.050	-4.045
	B						
	S	-6.956	-4.841	-4.123	-4.035	-4.050	-4.045
Wijkteams	L	-16	-492	-492	-492	-492	-492
	B						
	S	-16	-492	-492	-492	-492	-492
Inkomensregelingen Beleidsprioriteiten 2017	L	-4.066	-4.570	-4.595	-4.595	-4.595	-4.595
	B	2.853	3.038	3.026	3.026	3.026	3.026
	S	-1.213	-1.532	-1.791	-1.856	-1.890	-2.056
Volksgezondheid	L	-736	-716	-740	-740	-740	-740
	B						
	S	-736	-716	-740	-740	-740	-740
Geëscaleerde zorg 18-	L		-302	-302	-302	-302	-302
	B						
	S	0	-302	-302	-302	-302	-302
Begeleidende participatie	L	-1.917	-1.889	-1.849	-1.707	-1.628	-1.539
	B	170					
	S	-1.747	-1.889	-1.849	-1.707	-1.628	-1.539
Maatwerkdienstverlening -18	L	-50	-2.221	-2.146	-2.263	-2.214	-2.163
	B	204	144	116	117	118	119
	S	154	-2.077	-2.030	-2.146	-2.096	-2.044
Maatwerkdienstverlening +18	L	-1.861	-1.676	-2.258	-1.996	-1.984	-1.894
	B						
	S	-1.861	-1.676	-2.258	-1.996	-1.984	-1.894
Programma Zorg, jeugd en welzijn	L	-15.602	-16.707	-16.727	-16.417	-16.326	-16.257
	B	3.227	3.182	3.142	3.143	3.144	3.145
	S	-12.375	-13.525	-13.585	-13.274	-13.182	-13.112

Toelichting

De voor 2017 belangrijke baten en/of lasten lichten wij hier kort toe. De beleidsprioriteiten maken ook deel uit van de Tussentijdse Rapportages en de Jaarstukken. In het onderdeel *Financiële begroting* lichten wij op programmaniveau toe de verschillen tussen het jaar 2016 en 2017.

Beleidsprioriteiten 2017

Voor een toelichting verwijzen wij u naar de beleidsprioriteiten Jeugdbeleid, Participatiewet en Vernieuwing WMO. De daarbij behorende budgetten bedragen voor 2017 respectievelijk € 46.000, € 73.000 en € 103.000. In totaal € 222.000.

Beleidsindicatoren

De volgens ministeriële regeling 2016-0000177572 geldende beleidsindicatoren voor dit programma zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Naam indicator	Eenheid	Lisse	Nederland
Bijstandsuitkeringen	Aantal per 10.000 inwoners vanaf 18 jaar	155,7	398,7
Lopende re-integratie voorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners 15 - 65 jaar	91,2	249,8
WMO cliënten met een maatwerkarrangement	Aantal per 10.000 inwoners	Gegevens niet beschikbaar	569
Kinderen in uitkeringsgezin	Percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft met een bijstandsuitkering.	1,71	5,66
Achterstandsleerlingen	Percentage leerlingen in het primair onderwijs dat kans heeft op een achterstand.	6,05	11,61
Werkloze jongeren	Percentage werkloze jongeren 16 – 22 jaar	0,7	1,21
Jongeren met jeugdhulp	Percentage van alle jongeren tot 18 jaar	8,6	7,7
Jongeren met jeugdbescherming	Percentage van alle jongeren tot 18 jaar	0,5	1,1
Jongeren met jeugdreclassering	Percentage van alle jongeren tot 18 jaar	Gegevens niet beschikbaar	0,4

Ruimte en wonen

Portefeuillehouder: E.J. Nieuwenhuis / C. Ruigrok

Context en achtergrond

Bestuursovereenkomst:

In de Bestuursovereenkomst staat over dit onderwerp het volgende vermeld:

Het bestaande verkeerscirculatieplan wordt geactualiseerd en dat leidt tot een verkeersvisie. Deze verkeersvisie biedt richting en houvast bij toekomstige verkeerskundige vraagstukken.

Relevante vastgestelde nota's:

Actieplan Duurzaam veilig 2014-2018

[Woonvisie – Goed wonen op de Lis 18 februari 2016](#)

[Notitie Statushouders, 21 april 2016](#)

In het programma Actieplan Duurzaam Veilig is het doel om de gemeentelijke wegen zo in te richten dat voor weggebruikers een herkenbaar verkeerssysteem ontstaat dat is uitgewerkt in een maatregelenpakket tot en met 2018. Maatregelen in dit programma hebben hoofdzakelijk een verkeersveiligheidsachtergrond.

Op 18 februari 2016 is bij de vaststelling van de Woonvisie, Goed wonen op de Lis een motie aangenomen. De motie roept het college op:

- Een extra accent te leggen op doorstroming en voor goedkope koop, betaalbare koop en huur (€ 700 - € 900) maximale aantallen en streefpercentages te benoemen die recht doen aan de visie en een bloeiend Lisse en de urgentie voor verschillende doelgroepen.
- Zowel de aantallen als de streefpercentages voor de te realiseren woningen te verankeren in programma Ruimte en Wonen van de begroting 2017.

Middels deze passage worden de streefpercentages en aantallen verankerd in de begroting 2017. Uitgangspunt voor de

streefpercentages is de nog geldende WBR en BP2013. Op dit moment heeft de provincie Zuid-Holland nieuwe Woningbehoefteraming (WBR) en Bevolkingsprognose (BP2016) bekend gemaakt. Dit zijn nog voorlopige cijfers die in het najaar van 2016 door de provincie worden vastgesteld. In onderstaande tabel zijn de aantallen met streefpercentages aangegeven. Dit zal het uitgangspunt vormen voor het woningbouwprogramma van Lisse. Daarbij dient rekening gehouden te worden met de mogelijkheden van verevening van projecten.

Categorie	Streef-percentage	WBR 2013 2015-2019*	BP2013 2015-2019*	WBR 2016 2015-2019	BP2016 2015-2019
Huur <710	15%	88	169	92	180
Huur 710<900	10%	58	113	61	120
Koop <187.000	15%	88	169	92	180
Koop 187<250	15%	88	169	92	180
Overige	45%	262	507	273	538
Totaal	100%	584	1126	610	1198

* Lisse heeft voor de planperiode 2012-2019 een WBR van 776 en een BP van 1498.

Elke gemeente heeft halfjaarlijks een eigen taakstelling voor de huisvesting van statushouders. Mensen die mogen blijven in Nederland krijgen een verblijfsvergunning. Met deze verblijfsvergunning moeten gemeenten huisvesting regelen. De verblijfsvergunninghouders worden naar inwonersaantal verdeeld over de gemeenten in Nederland.

Voor de uitvoering van dit beleid is de provincie toezichthouder. Halfjaarlijks wordt gecontroleerd of de gemeente de taakstelling heeft volbracht. In veel gevallen nemen de woningbouwcorporaties de taakstelling om de verschillende mensen te huisvesten op zich. In de Woonvisie Goed wonen op de Lis van februari 2016 is dit onderwerp als subdoelstelling geformuleerd. Onder het kopje Huisvesting specifieke doelgroepen is

aangegeven dat de HLT gemeenten hiervoor gezamenlijk verantwoordelijk zijn.

Ten opzichte van de eerste helft 2014 is de taakstelling binnen HLT verdubbeld met de eerste helft van 2015. In 2016 is de taakstelling verder opgelopen. Dit legt een extra druk op de sociale woningvoorraad van de gemeenten. Gemeenten hebben de volgende twee uitgangspunten geformuleerd:

- Gemeenten en corporaties zoeken naar mogelijkheden voor tijdelijke huisvesting buiten de reguliere huurvoorraad.
- Samen met corporaties wordt de taakstelling gemonitord.

Als uitwerking van deze uitgangspunten heeft u de notitie Statushouders opgesteld. Deze notitie beschrijft een maatregelenpakket voor vervolgonderzoek en uitwerking om de huisvesting van statushouders buiten de sociale voorraad te onderzoeken.

Ontwikkelingen:

De Omgevingswet, die naar verwachting in 2019 in werking treedt, integreert zo'n 26 wetten op het gebied van de fysieke leefomgeving.

De uitdaging waar we voor staan is een gedegen voorbereiding en een succesvolle implementatie van deze nieuwe wet en dat vraagt zowel opleiding, capaciteit als het maken van een omgevingsplan.

Op het gebied van verkeerstructuur wordt extern beleid geformuleerd door de Gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland en de Provincie Zuid-Holland.

Het kader voor het openbaar vervoer is onder meer vastgelegd in het regionale plan dat wij, als onderdeel van Holland Rijnland, hebben opgesteld. Aan de hand van de OV visie gaat Holland Rijnland met de provincie Zuid-Holland, als OV autoriteit, in gesprek. Het doel: de bereikbaarheid van ons deel van de Randstad continueren en verbeteren. De ambitie is om het OV netwerk binnen tien jaar naar een hoogwaardig niveau te brengen.

Een van de uitwerkingen van de OV visie is de HOV corridor Noordwijk – Schiphol. Deze lijn is

benoemd in het uitvoeringsprogramma OV van Holland Rijnland.

De algemene verkeersvisie van de regio is, in 2002, neergelegd in het Regionaal Verkeers- en Vervoersplan (RVVP). Het RVVP vormt een belangrijk kader waarbinnen het regionaal verkeers- en vervoersbeleid is vormgegeven, uitgaande van de gemeenschappelijke problemen op het gebied van verkeer en vervoer. Een deel hiervan is ook nu, anno 2016, nog actueel.

Daarnaast is er een Programma ontsluiting Greenport (POG). De druk op de infrastructuur in de Greenport Duin- en Bollenstreek neemt toe. Uit onderzoek is gebleken dat een pakket aan maatregelen nodig is om de bereikbaarheidsproblemen in de Duin- en Bollenstreek op te kunnen lossen (Grensstreekstudie, 2008). Het pakket bestaat uit een verbinding tussen de N206-N205-A4 (Duinpolderweg), diverse maatregelen in het Middengebied, aansluitingen op de A44 en maatregelen Openbaar Vervoer (de al eerder benoemde HOV corridor Noordwijk – Schiphol). Met dit pakket aan maatregelen wil Holland Rijnland:

- Structureel de bereikbaarheid, verkeersveiligheid en leefbaarheid in de Duin- en Bollenstreek verbeteren.
- De economische positie van de Greenport Duin- en Bollenstreek verbeteren.

Voor mobiliteit stelt de provincie Zuid-Holland, volgens de visie Ruimte en Mobiliteit 2014, de keuzevrijheid tussen vervoersalternatieven en een integrale benadering van het netwerk centraal. Zo wil de provincie deur-tot-deurverplaatsingen optimaliseren. Het behoud van een goed mobiliteitssysteem vraagt om: keuzes gebaseerd op de vraag van de gebruiker, de afvlakkende groei van de personenmobiliteit, de groei van het goederenvervoer over een langere periode bezien en de toenemende verschillen tussen stad en landelijk gebied. De auto is veelal de dominante vervoerswijze, maar wordt geconfronteerd met een congestiedruk. De provincie wil het mobiliteitsnetwerk op orde krijgen en opwaarderen door:

- het mobiliteitsnetwerk compleet te maken,

- bestaande infrastructuur en OV-aanbod te behouden en te versterken,
- kansen te benutten door selectief te investeren en te stimuleren. De provincie richt zich in de eerste plaats op het oplossen van knelpunten, waarbij geldt: de grootste knelpunten eerst.

Op 16 februari 2016 heeft het college van Gedeputeerde Staten ingestemd met het nieuwe Fietsplan Samen verder fietsen. In dit plan maakt de provincie keuzes voor de provinciale inzet ten aanzien van fietsgebruik in Zuid-Holland voor de periode 2016 tot 2025. Naast het fietsplan stemden Gedeputeerde Staten ook in met het Plan van Aanpak Uitvoeringsagenda Fiets. Hierin staat hoe de provincie samen met externe partners de komende periode met de uitwerking en uitvoering van het Fietsplan aan de slag gaat.

Wat willen wij bereiken?

Implementatie omgevingswet

Algemene doelstelling:

Voldoen aan de wettelijke verplichtingen van de nieuwe omgevingswet.

Subdoelen:

Kwalitatief

De voorbereiding betreft het anticiperen op de wetswijzigingen, zowel inhoudelijk als procesmatig.

Wat gaan we ervoor doen?

Uitvoeringsplan 2017-2020, jaarschijf 2017:
Niet geformuleerd.

Duurzaamheid:

Waar mogelijk worden duurzaamheidsaspecten binnen activiteiten en initiatieven afgewogen en meegewogen of zelfs geïntegreerd.

HLT:

In nauw overleg en in samenwerking met de andere HLT gemeenten wordt een Plan van Aanpak geformuleerd en wordt de nieuwe wet in gezamenlijkheid opgepakt

Kosten:

In de Kadernota 2017 is voor de implementatie een bedrag van € 80.000 beschikbaar gesteld. Teylingen heeft binnen het bestaande budget voldoende ruimte maar Hillegom heeft hetzelfde budget beschikbaar gesteld.

Wat willen wij bereiken?

Verkeerstructuur

Algemene doelstelling:

Het bereikbaar houden van Lisse voor alle vervoersmodaliteiten.

Subdoelen:

Kwalitatief

- Uitvoering geven aan een zichtbaar en transparant mobiliteitsbeleid.
- Het vertalen van beleidsdoelstellingen naar beleidsregels en / of uitvoeringsplannen.
- Het bepalen van een prioriteitsvolgorde voor te nemen toekomstige maatregelen.

Wat gaan we ervoor doen?

Uitvoeringsplan 2017-2020, jaarschijf 2017:

Bij de opstelling van de beleidsplannen wordt ook inbreng geleverd door externen in de vorm van burgers, bedrijvigheid en belangengroeperingen. Als uitkomst van het mobiliteitsplan is er een uitvoeringsagenda van projecten. Per project zal de uitwerking plaatsvinden zoals gebruikelijk is in Lisse. Bij de opstelling van de uiteindelijke maatregelen wordt het traject kaders, middelen, tijd en input van belanghebbenden gevolgd. Hierbij zal per project eerst een schetsontwerp worden gemaakt, daarna een voorlopig ontwerp dat de formele inspraak ingaat, waarna een definitief ontwerp wordt vastgesteld.

Een ontbrekende schakel in het fiets- en wandelnetwerk is een extra oversteek over de

Ringvaart. In het kader van de hoogwaardige openbaarvervoersverbinding (HOV) Noordwijk-Schiphol bestaat de mogelijkheid om de busbrug uit te breiden met een loop- en fietsdeel.

Duurzaamheid:

Het aanbieden van een goed en efficiënt werkend mobiliteitssysteem draagt bij aan de verduurzaming van de mobiliteit.

HLT:

In de gemeente Teylingen wordt momenteel gewerkt aan een gemeentelijk verkeers- en vervoersplan. Gelet op de autonome inhoudelijke invulling van een mobiliteitsplan door de gemeente ligt een overkoepelend verkeersplan niet voor de hand.

Kosten:

De definitief benodigde middelen voor de uitvoering van ingrepen die voortvloeien uit een vastgesteld plan zijn momenteel nog niet exact te benoemen. De kosten van infrastructurele maatregelen zijn echter aanzienlijk waarbij zich altijd locatie afhankelijke aspecten voordoen. Dit zijn niet alleen de aanlegkosten maar ook voorbereidingskosten, het verleggen van kabels en leidingen, onderzoek en proceskosten rond informatie en besluitvorming. Vanwege deze investeringsbehoefte is het verstandig om de kosten vooraf een duidelijke plek te geven in het investeringsprogramma. Daarom is in de Kadernota 2017 voorgesteld voor 2019 en 2020 uit te gaan van jaarlijks 1 rotonde ter grootte van € 900.000.

Tevens wordt in 2020 een eenmalige bijdrage van de gemeente aan de provincie verwacht ter grootte van € 150.000 voor het aanbrengen van een fietsdeel voor de HOV verbinding Ringvaart Haarlemmermeer.

Wat willen wij bereiken?

Huisvesting statushouders

Algemene doelstelling:

De gemeente Lisse wil voldoen aan de halfjaarlijkse taakstelling van het Rijk.

Doelstelling:

In Lisse voldoende woningen beschikbaar krijgen voor statushouders.

Subdoelen:

Kwalitatief

- meer regie op de taakstelling voor statushouders;
- meer monitoring van de taakstelling;
- voorkomen van toename van wachtlijsten;
- onderzoeken van alternatieve locaties voor de huisvesting van statushouders.

Kwantitatief

- meer huisvesting voor statushouders;
- meer woningen voor starters;
- doorstroming creëren voor andere doelgroepen.

Wat gaan we ervoor doen?

Uitvoeringsplan 2017-2020, jaarschijf 2017:

We stellen voor door middel van een projectmatige aanpak met partners in het veld ons doel op dit onderdeel te realiseren.

De gemeente heeft de regierol in het initiëren en organiseren van deze aanpak. Om deze rol op te pakken wordt een projectplan opgesteld waarbij de verschillende maatregelen, inclusief benodigde financiële middelen, worden uitgewerkt.

Duurzaamheid:

Het voorstel draagt niet bij aan het duurzaamheidsbeleid.

HLT:

De gemeenten Hillegom en Teylingen ondervinden momenteel hetzelfde vraagstuk. Samen met Hillegom en Teylingen worden ervaringen gedeeld om de taakstelling te halen. Ook binnen de regio Duin- en Bollenstreek worden afspraken gemaakt met corporaties.

Kosten:

Nog niet van toepassing.

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen:

Lisse streeft ernaar om de maatschappelijke effecten binnen het programma te realiseren via de inschakeling van de volgende verbonden partij:

- Gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland.

Risico's en beïnvloedbaarheid:

De uitvoeringsagenda van het Mobiliteitsplan is een uitvloeisel van de bepaling van de kaders die in het Mobiliteitsplan worden neergelegd. Daarmee heeft de raad een grote invloed. De invloed is vooral groot op de fysieke maatregelen op het eigen wegennet. Voor bepaalde mobiliteitsaspecten, zoals bijvoorbeeld openbaar vervoer of vervoer of water is de gemeente geen bevoegd gezag. Invloed op die aspecten is indirect.

Voor het gewenste inzicht passen wij het kwadrant van Covey als volgt toe.

Holland Rijnland

	Risico hoog	Risico laag
Invloed groot		
Invloed beperkt		

Wat mag het kosten?

De volgende tabel bevat de baten en lasten en de prioriteiten die aan het programma zijn verbonden.

Baten en lasten programma Ruimte en wonen

				(bedragen * € 1.000)			
		realisatie	okt	Programmabegroting			
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Verkeer en vervoer	L	-3.629	-10.012	-2.162	-2.268	-2.354	-2.663
Beleidsprioriteit 2017				-80		-8	-229
	B	175	170	180	180	180	280
	S	-3.454	-9.842	-2.062	-2.088	-2.182	-2.612
Parkeren	L	-64	-768	-53	-53	-60	-60
	B	4	4	4	4	4	4
	S	-60	-764	-49	-49	-56	-56
Economische havens en waterwegen	L	-200	-166	-396	-396	-166	-166
	B						
	S	-200	-166	-396	-396	-166	-166
Ruimtelijke ordening	L	-524	-503	-438	-438	-438	-438
	B	78					
	S	-446	-503	-438	-438	-438	-438
Grondexploitatie (niet bedrijventerrein)	L	-176	-416				
	B	64	623				
	S	-112	207	0	0	0	0
Wonen en bouwen	L	-573	-408	-304	-305	-306	-305
	B	248	38	38	138	138	138
	S	-325	-370	-266	-167	-168	-167
Programma Ruimte en wonen	L	-5.166	-12.273	-3.433	-3.460	-3.332	-3.861
	B	569	835	222	322	322	422
	S	-4.597	-11.438	-3.211	-3.138	-3.010	-3.439

Mutaties reserves	realisatie	okt	Programmabegroting			
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<u>Toevoegen aan</u>	-213					
- Reserve Grondverkopen		-192				
<u>Onttrekken uit</u>	169					
- Reserve Grondverkopen		283	600			
- Reserve Weerstandsvermogen			230	230		
- Reserve Overheveling budgetten		25				

Toelichting

De voor 2017 belangrijke baten en/of lasten lichten wij hier kort toe. De beleidsprioriteiten maken ook deel uit van de Tussentijdse Rapportages en de Jaarstukken. In het onderdeel *Financiële begroting* lichten wij op programmaniveau toe de verschillen tussen het jaar 2016 en 2017.

Beleidsprioriteiten 2017

Voor een toelichting verwijzen wij u naar de beleidsprioriteiten Implementatie omgevingswet. het daarbij behorende budgetten bedraagt voor 2017 € 80.000.

Reserve grondverkopen

De reserve wordt per 31 december 2017 opgeheven. Het verwachte saldo wordt aan de exploitatie toegevoegd. De opheffing maakt onderdeel uit van de notitie vernieuwd Besluit begroting en verantwoording

Reserve Weerstandsvermogen

In uw vergadering van 15 september 2016 heeft uw voor de jaren 2017 en 2018 per jaar € 230.000 beschikbaar gesteld voor vervangingen van oeverreconstructie. Dekking zal plaatsvinden door over de reserve Weerstandsvermogen te beschikken.

Investeringsprogramma Ruimte en wonen (lasten)

(onderdeel van het investeringsplan 2017 – 2020; x € 1.000)

		Uitvoeringsinformatie			
investering	bedrag	2017	2018	2019	2020
<u>Vervangingsinvesteringen</u>					
Verlichtingsplan	133	2	10	10	9
<u>Maatschappelijk nut</u>					
Reconstructie Schoolstraat	230	2	17	16	16
Herinrichtingen/ ophogingen	91	1	7	7	7
Maatregelen Duurzaam veilig	182	2	13	12	12
Parkeren in de wijken	91				
<u>Investeringsplan 2018 - 2020</u>			8	64	127
		7	55	109	171

Beleidsindicatoren

De volgens ministeriële regeling 2016-0000177572 geldende beleidsindicatoren voor dit programma zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Naam indicator	Eenheid	Lisse	Nederland
Woonlasten eenpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro per jaar	707	643
Woonlasten meerpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro per jaar	781	716
WOZ waarde woningen	Gemiddelde WOZ waarde per 1.000 euro	242	206
Nieuwbouw woningen	Aantal per 1.000 woningen	1,2	6,6
Ziekenhuisopname n.a.v. verkeersongeval met een motorvoertuig	Percentage van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopname.	7	7
Ziekenhuisopname n.a.v. verkeersongeval met een fietser	Percentage van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopname.	17	10

Economie en toerisme

Portefeuillehouder: C. Ruigrok

Context en achtergrond

Bestuursovereenkomst:

In de Bestuursovereenkomst staat over dit onderwerp het volgende vermeld:

Aan het ontwikkelen en vaststellen van een regionaal economisch/toeristisch programma geven we prioriteit. Meer economische groei in de regio komt immers ten goede aan de ondernemers en inwoners van ons dorp. We onderstrepen daarbij het belang van innovatie. De doorontwikkeling van het Flower Science Center is hiervan een mooi voorbeeld. Bovendien past de FSC-ontwikkeling in de positie van de Bollenstreek als het scharnierpunt van de Noord-en Zuidvleugel.

Voor de versterking van de strategische positie van de Bollenstreek zijn de vastgestelde strategische werkafspraken uitgangspunt. Het sociaal domein en de economische agenda hebben hierbij prioriteit.

Relevante vastgestelde nota's:

[Visie Brede economische agenda Duin- en Bollenstreek 2016](#)

[Uitvoeringsagenda economische agenda Duin- en Bollenstreek 2016](#)

[Detailhandelsvisie 2016](#)

[Greenport Economische agenda 2012](#)

We willen onze doelstelling en subdoelen bereiken door de volgende prioriteiten te kiezen:

- Brede economische agenda Duin- en Bollenstreek
- Flower Science
- Renovatie openbare ruimte Blokhuis
- Greenport economische agenda

Waarom juist deze? Omdat we vinden dat de economie en het toerisme in Lisse daar op korte en lange termijn bij gebaat is. We verwachten

dat dit onderwerpen zijn die veel impact hebben op de economie van Lisse. Dit zijn bij uitstek thema's waar in samenwerking met de zes bollenstreek gemeenten grotere successen behaald kunnen worden. Daarnaast is de Greenport een van de belangrijkste basisbeginselen van onze identiteit en draagt daarmee bij aan het behoud van de Bollenstreek.

Door meer tijd en energie te steken in deze prioriteiten worden we een zichtbaardere overheid, een strategische en betrouwbare gesprekspartner voor het bedrijfsleven en werken we toe naar een structurele samenwerking tussen de publieke en private sector.

In april 2016 is de brede economische agenda Duin- en Bollenstreek vastgesteld. Met dit beleid heeft uw raad een aantal prioriteiten gesteld die directe betrekking hebben op het economische beleid van de gemeente Lisse. Hiermee heeft uw raad prioriteit gegeven aan de projecten Flower Science en het Innovatie- en Demonstratiecentrum Bollen en Vaste Planten (IDC). Deze prioriteiten vragen om een continuering en uitbreiding van bestaande samenwerkingen en investeringen.

In juni 2016 heeft uw raad ingestemd met de detailhandelsvisie Lisse. Met dit beleid heeft uw raad een aantal keuzes gemaakt op het gebied van detailhandel voor uw centrum. Hiermee heeft uw raad prioriteit gegeven aan de ontwikkeling hiervan. De uitwerking van dit besluit vraagt om een investering die niet eerder begroot is.

Ontwikkelingen:

Vorig jaar heeft de Elsevier zijn onderzoek gepresenteerd waarbij bureau Louter een vergelijking maakt tussen 42 regio's op het

gebied van economische kracht. De Duin- en Bollenstreek eindigde daarbij op de 41ste plek. De detailhandelsbranche staat al jaren onder aanhoudende druk. Door onder andere de economische recessie, centrumontwikkelingen in de regio en de sterke groei van online bestedingen (internetaankopen) staat ook de regionale positie van het dorpshart onder druk. De Detailhandelsvisie Lisse geeft koers en inhoud aan de ambitie om deze regionale verzorgingsfunctie te behouden. Opwaarderen van belangrijke winkellocaties, bestrijden van leegstand en een aangescherpte samenwerking tussen en met ondernemers zijn hier belangrijke aandachtspunten.

De streek verliest al jaren ondernemers aan elders gelegen teeltgebieden en verliest daarmee haar positie als centrum van de bloembollensector.

Daarom bestaat er al enkele jaren de urgentie om samen te werken aan versterking van de Greenport Duin- en Bollenstreek.

De afgelopen jaren is een aantal nieuwe Greenports ontstaan waardoor de positie van de Greenport Duin- en Bollenstreek niet altijd vanzelfsprekend is.

Met het opheffen van het productschap Tuinbouw is daarnaast de collectieve samenwerking op het gebied van onderzoek verdwenen. Er zijn geen collectieve gelden meer die gezamenlijk worden ingezet voor onderzoek en innovatie. Dit bedreigt de ontwikkeling van de sector en daarmee ook de streek.

Wat willen wij bereiken?

Brede economische agenda Duin- en Bollenstreek

Algemene doelstelling:

Het versterken van de economie in de regio Duin- en Bollenstreek met behoud van de woonaantrekkelijkheid.

Doelstelling:

Een aantrekkelijk dorp voor inwoners, ondernemers en bezoekers.

Subdoelen:

Kwalitatief

- Grotere bekendheid: de Duin- en Bollenstreek is in 2030 als positief merk bekend bij 60% van de Nederlandse toeristen en bedrijven en een wereldwijd aansprekend merk voor bol- en siergewassen;
- Behoud van landschap: de karakteristieke openheid van de regio is toegenomen, de versterking is teruggebracht.

Kwantitatief

- Meer banen: we zetten in op groei van de werkgelegenheid in de regio met 3.600 arbeidsplaatsen tot 2030 ofwel circa 6%, waarmee het aantal banen weer op het peil van 2003 terugkomt.

Wat gaan we ervoor doen?

In het tweede half jaar van 2016 wordt gewerkt aan de oplevering van business cases voor de tien projecten die gekozen zijn binnen de brede economische agenda. Voor Lisse betekent dit het opstellen van business cases voor het project Flower Science & Flower Attraction en voor het project Innovatie- en Demonstratiecentrum Bollen en Vaste Planten (IDC).

Uitvoeringsplan 2017-2020, jaarschijf 2017:

We stellen voor middels de in 2016 opgeleverde business cases en een projectmatige aanpak met partners in het veld de twee projecten die Lisse trekt voor fase 2017 te realiseren.

De gemeente heeft de regierol in het initiëren en aanjagen van deze projecten. Echter, economische groei is geen aandachtspunt dat de gemeente zelf zou kunnen beïnvloeden. Betrokkenheid en samenwerking met het bedrijfsleven is daarmee van cruciaal belang. Door met de zes gemeenten gezamenlijk een economische agenda vast te stellen, handelt de gemeente proactief in plaats van repressief en werken we samen aan een goed economisch klimaat met behoud van woonaantrekkelijkheid en een zichtbare positionering van het merk Duin- en Bollenstreek.

De zes gemeenten uit de Duin- en Bollenstreek streven ernaar om de economische effecten binnen de brede economische agenda te realiseren door het aanstellen van de kwartiermakers Duin- en Bollenstreek en eigen ambtelijke inzet.

Duurzaamheid:

De brede economische agenda heeft in haar visie opgenomen waar mogelijk aandacht te willen hebben voor het onderwerp duurzaamheid. Binnen de Greenport is duurzaamheid een belangrijk aandachtspunt met name voor de toekomst van de teelt en handel. Het IDC heeft binnen haar visie ook duurzaamheid als één van de pijlers opgenomen.

HLT:

De gemeente Lisse is, in vergelijking met de gemeenten Hillegom en Teylingen, onderbezet op het gebied van economie en toerisme. Het samengaan van de formatie leidt op dit onderdeel niet tot een vergroting van capaciteit. Mogelijk draagt de samenvoeging bij aan een duidelijke prioritering in werkzaamheden en ontstaat daarmee meer efficiëntie in samenwerking. Binnen HLT is het mogelijk ambtelijk één aanspreekpunt aan te stellen voor de coördinatie van de economische agenda.

Kosten:

Bij de Kadernota 2016 is voor 2026 en 2017 jaarlijks € 25.000 beschikbaar gesteld. Separate besluitvorming voor fase 1 is in 2016 voorgelegd aan de raad. Hierbij is aanvullend € 61.000 euro gevraagd en gehonoreerd. Naar verwachting zal eind 2016 opnieuw een verzoek tot financiering aan de raden worden voorgelegd. Vooruitlopend hierop is in de Kadernota 2017 alvast een bedrag van € 61.000 gereserveerd.

Wat willen wij bereiken?

Flower Science

Algemene doelstelling:

Flower Science is in 2020 een duurzaam en zelfstandig opererend netwerk in de

bloembollensector in de Bollenstreek en waar kansrijk mogelijk daarbuiten. Flower Science bevordert onderlinge nieuwe samenwerkingsverbanden tussen overheid, onderwijs, onderzoek en ondernemers (40's) en het delen van kennis en ervaring ten behoeve van innovatie en economische stimulering.

Doelstelling:

Flower Science vormt een netwerk voor ondernemers, belangenbehartigers, onderzoekers, onderwijs en overheid die willen samenwerken, nieuwsgierig zijn naar nieuwe ontwikkelingen en ervaringen willen uitwisselen en daarnaast op zoek zijn naar inspiratie. Flower Science ziet voor zichzelf als taak om deze onderlinge ontmoeting te faciliteren en het netwerk tot een zelfstandig en duurzaam initiatief te laten groeien.

Subdoelen:

Kwalitatief

- creëren van een netwerk offline en online;
- samenwerking met Greenport Duin- en Bollenstreek en het IDC optimaliseren;
- creëren, vormgeven en organiseren van publiek private aansturing van het Flower Science network;
- door actieve inzet op Flower Science, een positief imago creëren van de gemeenten uit de Duin- en Bollenstreek bij ondernemers.

Kwantitatief

- organiseren van ontmoetingsmomenten tussen de 4 O's (minimaal 8x per jaar voor de Flower Science cafés).

Wat gaan we ervoor doen?

Uitvoeringsplan 2017-2020, jaarschijf 2017:

In 2016 zal een visie en uitvoeringsprogramma worden gerealiseerd en ter vaststelling aan de raad worden aangeboden. In 2017 zal uitvoering worden gegeven aan het uitvoeringsprogramma.

De gemeente heeft in deze fase van het project een aanjaagrol. Echter, economische groei en innovatie is geen aandachtspunt dat de

gemeente zelf zou kunnen beïnvloeden. Betrokkenheid en samenwerking met het bedrijfsleven is daarmee van cruciaal belang. Door een visie en uitvoeringsprogramma gezamenlijk met het bedrijfsleven vast te stellen en deze vanuit de aansturing van de economische agenda Duin- en Bollenstreek (Flower Science is één van de tien projecten) te laten uitvoeren is de kans op succes reëel.

De visie en het uitvoeringsprogramma zijn nog in voorbereiding zijn. Naar verwachting geeft de visie en het uitvoeringsprogramma inzicht in de benodigde financiële middelen voor een periode van 3 jaar.

Duurzaamheid:

Flower Science gaat over innovatie en economische groei in de bollensector. De afgelopen jaren heeft de sector meer en meer te vermaken met de aandacht en maatregelen voor duurzame teelt. Indirect heeft Flower Science ook te maken met het stimuleren van duurzame teelt en maatregelen.

HLT:

De gemeente Lisse is, in vergelijking met de gemeenten Hillegom en Teylingen, onderbezet op het gebied van economie en toerisme. Het samengaan van de formatie leidt op dit onderdeel niet tot een vergroting van capaciteit. Mogelijk draagt de samenvoeging bij aan een duidelijke prioritering in werkzaamheden en ontstaat daarmee meer efficiëntie in samenwerking. Binnen HLT is het mogelijk ambtelijk één aanspreekpunt aan te stellen voor het project Flower Science.

Kosten:

Er zijn op dit moment geen structurele financieringsstromen meer voor het project. Naar verwachting zal in 2017 wel geld beschikbaar komen vanuit de brede economische agenda. Gezien de huidige financiering 2016 zal dit niet genoeg zijn om het lopende programma van Flower Science, de ambities van ons college op Flower Attraction en het IDC te kunnen bekostigen.

Het gevraagde budget zal worden ingezet voor uitvoering van de visie en

uitvoeringsprogramma dat in 2016 wordt aangeboden aan het college en de gemeenteraad. Omdat het nog onbekend is hoeveel benodigd is, is -in de Kadernota 2017- een bedrag van € 50.000 opgenomen.

Wat willen wij bereiken?

Uitvoering Detailhandelsvisie Lisse / Renovatie openbare ruimte Blokhuis

Lisse heeft de ambitie om een aantrekkelijke verblijfsplaats voor bewoners en bezoekers te zijn en vestigingsplaats voor bedrijven. De algemene doelstelling voor het domein economie en toerisme in het bestuursakkoord c.q. programmabegroting luidt: "Lisse streeft naar een vitaal bollencomplex, een koopcentrum met concurrentiekracht, een sterk vestigingsklimaat, een toegevoegde waarde van bollen- en kusttoerisme, een versterking van toeristische aantrekkelijkheid en imago". Voor het koopcentrum geeft de detailhandelsvisie richting aan een duurzame en toekomstbestendige winkelstructuur, die bijdraagt aan de toppositie in de Bollenstreek.

Deze detailhandelsvisie moet:

- bijdragen aan een sterker economisch ondernemersklimaat;
- koers geven aan structuurversterkende ingrepen en maatregelen die het dorpshart aantrekkelijker maken;
- een stimulans zijn voor intensievere publieke-private samenwerking;
- bijdragen aan een toekomstbeeld voor het dorpshart waar de consument graag komt en zijn verblijf toeneemt door combinatiebezoeken van boodschappen, winkelen, verblijven en vermaken tot een langere verblijfsduur en meer bestedingen.

Wat gaan we ervoor doen?

De Detailhandelsvisie Lisse beoogt een stimulans te zijn voor publiek-private samenwerking die gericht is op forse investeringen in winkelvastgoed om hiermee de toppositie te behouden. De uitvoering van de

Detailhandelsvisie eist een actieve aansturing en verdere professionalisering. Hiervoor stellen we het volgende vast:

1. We hanteren een actieve uitnodigende opstelling naar marktpartijen. We roepen eigenaren op om private investeringen te doen vanuit het collectieve belang van behoud van de regionale toppositie
2. Om de regie op de economische ontwikkelingen te sturen voeren we een gedifferentieerde overlegstructuur met onze externe economische partners.
3. We investeren hiervoor in intensievere publiek-private samenwerking om het dorpshart klaar voor de toekomst te houden. Aan de ambtelijke organisatie is hiervoor (tijdelijk) een kwartiermaker als regisseur toegevoegd om het (gebieds)management van het centrum verder te professionaliseren.

De inhuur van de kwartiermaker wordt bekostigd uit regulier afdelingsbudget. Aan de uitvoering van de visie zijn geen extra kosten verbonden. Wel is voor de gewenste herbestrating van winkelcentrum Blokhuis via de Kadernota 2017 budget vrijgemaakt voor het gemeentelijke deel van de bestrating in Blokhuis. De aanwending hiervan vindt pas plaats nadat de private eigenaren hiervoor een gezamenlijk gefinancierd plan voor herbestrating overleggen. Op voorhand willen we hiermee de private investeringen voor de opwaardering van winkelcentrum Blokhuis stimuleren, zoals dat past in deze Detailhandelsvisie.

De gemeentelijke financiële inbreng is beperkt tot het eigendom van een deel van de bestrating in winkelcentrum Blokhuis. De visie geeft weliswaar de koers aan voor structuurversterkende maatregelen, echter het eigendom van het vastgoed is privaat. De uitvoering van de detailhandelsvisie is daarmee fors afhankelijk van private inzet. De kwartiermaker beoogt met private partijen overeenstemming te bereiken over de gewenste investeringen om de regionale verzorgingsfunctie voor de toekomst te behouden.

Duurzaamheid:

Voor het koopcentrum geeft de Detailhandelsvisie richting aan een duurzame en toekomstbestendige winkelstructuur die bijdraagt aan de toppositie in de Bollenstreek.

HLT:

Deze uitwerking behoeft geen behandeling in HLT verband.

Kosten:

Winkelcentrum Blokhuis is het belangrijkste winkelgebied voor het dorpshart Lisse. In het kader van de Detailhandelsvisie Lisse zijn de eerste gesprekken gevoerd met vastgoedeigenaren om winkelcentrum Blokhuis op te knappen. De drie grote private eigenaren van Blokhuis zijn voornemens een gezamenlijke investering te doen van circa € 1miljoen. Een belangrijk onderdeel van de opknapbeurt is het volledig herbestraten van Blokhuis. De gemeente is hier deels eigenaar van. Vastgoedeigenaren vragen om een financiële participatie van deze renovatie van het winkelcentrum ter grootte van maximaal € 100.000. Nu vastgoedeigenaren bereid zijn om deze forse investering te gaan doen, is dit het juiste moment van als gemeente Lisse hierin te participeren.

Wat willen wij bereiken?

Greenport Economische Agenda

Algemene doelstelling:

Doel is om de economische en toeristische ontwikkeling van de Greenportgemeenten naar een hoger niveau te brengen en aan te sluiten op het Topsectorenbeleid van de Rijksoverheid.

Doelstelling:

Een economische agenda met een heldere visie, ambitie, strategie, organisatiestructuur die sterk uitvoeringsgericht is. Daarnaast een overzicht van realistische plantkundige, toeristisch-economische en bedrijfskundige innovaties die op grond van pre concurrentiële samenwerking de Greenport Bollenstreek kunnen doen aanhaken op het landelijke topsectorenbeleid. In de agenda wordt een

relatie gelegd met aanverwante onderwerpen zoals toerisme en 'biobased economy'. De agenda vormt de basis waarop de afgelopen jaren door het programmabureau uitvoering wordt gegeven aan het economisch beleid voor de Greenport door de zes gemeenten uit de Duin- en Bollenstreek.

Wat gaan we ervoor doen?

Uitvoeringsplan 2017-2020, jaarschijf 2017:

De inzet van het programmabureau continueren om het economisch beleid voor de Greenport te continueren.

De zes gemeenten uit de Duin- en Bollenstreek hebben sinds 2012 het programmabureau voor de Greenport economische agenda opgericht. Dit programmabureau is gehuisvest bij de GOM in Noordwijkerhout. Een programmamanager geeft leiding aan de economische agenda en zorgt voor de uitvoering die verspreid is over een stuurgroep, ambtelijke inzet en het bedrijfsleven.

Duurzaamheid:

De greenport economische agenda zet in op versterking van de Greenport. De afgelopen jaren heeft de sector meer en meer te

vermaken met de aandacht en maatregelen voor duurzame teelt. Ook het beleid dat de economische agenda van de Greenport voert heeft rekening te houden met de ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid.

HLT:

De gemeente Lisse is, in vergelijking met de gemeenten Hillegom en Teylingen, onderbezet op het gebied van economie en toerisme. Het samengaan van de formatie leidt op dit onderdeel niet tot een vergroting van capaciteit. Mogelijk draagt de samenvoeging bij aan een duidelijke prioritering in werkzaamheden en ontstaat daarmee meer efficiëntie in samenwerking. Binnen HLT is het mogelijk ambtelijk één aanspreekpunt aan te stellen voor de economische agenda Greenport.

Kosten:

Voor het programmabureau wordt jaarlijks een bijdrage van € 30.000 gevraagd per gemeente. Het is wenselijk dit structureel op te nemen in de begroting.

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen:

Voor de uitvoering van de beleidsprioriteiten uit het programma Economie en toerisme schakelt de gemeente geen gemeenschappelijke regelingen in.

Wat mag het kosten?

De volgende tabel bevat de baten en lasten en de prioriteiten die aan het programma zijn verbonden.

Baten en lasten programma Economie en toerisme

				(bedragen * € 1.000)			
		realisatie	okt	Programmabegroting			
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Economische ontwikkeling	L	-1.213	-1.196	-951	-926	-826	-826
Beleidsprioriteiten 2017	B			-183	-80	-40	-39
	S	-1.213	-1.196	-1.134	-1.006	-866	-865
Bedrijfsloket en -regelingen	L	-48	-38	-32	-31	-31	-31
	B	12	13	13	13	13	13
	S	-36	-25	-19	-18	-18	-18
Toerisme	L	-203	-109	-68	-68	-68	-68
	B	53	51	51	51	51	51
	S	-203	-58	-68	-68	-68	-68
Programma Economie en toerisme	L	-1.464	-1.343	-1.234	-1.105	-965	-964
	B	65	64	64	64	64	64
	S	-1.399	-1.279	-1.170	-1.041	-901	-900

Mutaties reserves		realisatie	okt	Programmabegroting			
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
<u>Toevoegen aan</u>		-105					
<u>Onttrekken uit</u>		618					
- Reserve Regionaal Investeringsfonds HR			410	410	410	410	410
- Reserve overheveling budgetten			105				

Toelichting

De voor 2017 belangrijke baten en/of lasten lichten wij hier kort toe. De beleidsprioriteiten maken ook deel uit van de Tussentijdse Rapportages en de Jaarstukken. In het onderdeel *Financiële begroting* lichten wij op programmaniveau toe de verschillen tussen het jaar 2016 en 2017.

Beleidsprioriteiten 2017

Voor een toelichting verwijzen wij u naar de beleidsprioriteiten Brede economische agenda Duin- en Bollenstreek, Flower science,

Uitvoeren Detailhandelvisie Lisse/renovatie openbare ruimten Blokhuis en Greenport Economische agenda. De daarbij behorende budgetten bedragen voor 2017 respectievelijk € 101.000, € 50.000, € 2.000 en € 30.000. In totaal € 183.000.

Reserve Regionaal Investeringsfonds Holland Rijnland

De jaarlijkse bijdrage aan het Investeringsfonds Holland Rijnland wordt gedekt door te beschikken over de reserve.

Beleidsindicatoren

De volgens ministeriële regeling 2016-0000177572 geldende beleidsindicatoren voor dit programma zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Naam indicator	Eenheid	Lisse	Nederland
Banen	Aantal per 1.000 inwoners 15 – 64 jaar	512,7	721,7
Vestigingen	Aantal per 1.000 inwoners 15 - 64 jaar	69,4	122,4
Netto arbeidsparticipatie	Percentage werkzame personen van de beroepsbevolking	69,3	65,4
Bruto gemeentelijk product (BGP)	Index dat verhoudingswaarde aangeeft tussen verwacht en gemeten BGP	88	100
Functiemenging	Index dat verhoudingswaarde aangeeft tussen banen en woningen	42,4	51,3

Cultuur, sport en onderwijs

Portefeuillehouder: A.D. de Roon

Context en achtergrond

Bestuursvereenkomst:

In de Bestuursvereenkomst staat over dit onderwerp het volgende vermeld:

Er zal onderzoek worden verricht naar de mogelijkheden om de gebouwen, die thans onder het beheer van de Stichting vallen, voor lagere kosten te exploiteren en te beheren. Een van de mogelijkheden hiertoe kan zijn het in beheer en/of exploitatie geven van het gebouw aan de gebruikers. Aan de hand van de uitkomsten van het onderzoek zal voor ieder gebouw afzonderlijk een keuze worden gemaakt. De Beukenhof blijft op de huidige locatie, maar mogelijk van geringere omvang.

Relevante vastgestelde nota's:

- Nota accommodatiebeleid Een prettig verblijf 2008 - 2011
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs
- Hart voor de jeugd (bijlage passend onderwijs)
- Integraalhuisvestingsplan Onderwijs 2016-2019

Ontwikkelingen:

Mede door de bezuinigingen staan de gemeentelijke (maatschappelijke) accommodaties de laatste jaren in het brandpunt van de belangstelling. Het aantal, het gebruik en de kosten van de accommodaties worden daarbij regelmatig ter discussie gesteld. Dat kwam ook naar voren in het Meer, Minder, Anders-traject.

De gemeente heeft de wettelijke taak te zorgen voor de huisvesting van het onderwijs, het regelen van het vervoer van leerlingen naar onderwijsinstellingen buiten de gemeente en het voeren van regie over de leerplicht.

Daarnaast is de (mede)verantwoordelijkheid voor de aansluiting onderwijs-jeugdhulp, onderwijs-arbeidsmarkt en aandacht voor jongeren in kwetsbare situaties. Een bijzondere doelgroep vormen de nieuwkomerskinderen. Verder is de aandacht voor de overgangsmomenten een medeverantwoordelijkheid van gemeenten: overgang van jeugd naar volwassenheid (18-18+) in onderwijs en jeugdhulp, overgangen van voorschools naar school, primair onderwijs naar voortgezet onderwijs (VO), en VO naar MBO en arbeidsmarkt.

Leerplichtigen in het eerste jaar van het MBO lopen het grootste risico om uit te vallen. VO, Voortgezet speciaal onderwijs (VSO) en MBO werken samen om uitval van deze leerlingen te voorkomen.

Naar verwachting zal in 2018 de wet harmonisatie peuterspeelzalen van kracht worden. De wet schrijft voor dat de kwaliteitseisen en financiering gelijk getrokken wordt voor kinderdagverblijven en peuterspeelzalen. De wet brengt extra kwaliteitseisen voor peutervoorzieningen met zich mee, bijvoorbeeld het verhogen van het taalniveau van pedagogisch medewerkers naar niveau 3F. Hiervoor komt in 2017 en 2018 extra geld naar de gemeente.

Peuteropvang speelt een belangrijke rol in het terugdringen van onderwijsachterstanden. Het jaar 2017 is een overgangsjaar op weg naar een nieuwe bekostigingssystematiek en indicator op het gebied van onderwijsachterstanden. Daarnaast is vanuit het Rijk de opdracht bij gemeenten gelegd om alle peuters van 2,5 tot 4 jaar twee dagdelen peuteropvang aan te bieden. De gemeente krijgt hiervoor tot 2021 de tijd en bijbehorende financiën om dit te regelen.

Ieder kind heeft recht op onderwijs. Onderwijs dat kinderen en jongeren in staat stelt hun

talenten te ontwikkelen en dat hen uitdaagt om steeds een stap extra te zetten. Soms is er meer nodig in het onderwijs om dit voor elkaar te krijgen, bijvoorbeeld de inzet van jeugdhulp. Ieder kind krijgt de ondersteuning die het nodig heeft om aansluiting te vinden en te behouden bij het onderwijs.

Wat willen wij bereiken?

Herziening accommodatiebeleid

Algemene doelstelling:

- De accommodaties in Lisse meer doelmatig inzetten en beter benutten.

Subdoelen:

- Onderzoeken en vaststellen in hoeverre het een taak van de gemeente Lisse is om diverse (maatschappelijke) accommodaties in eigendom te hebben.
- Bepalen welke rol de gemeente Lisse speelt ten opzichte van de (maatschappelijke) accommodaties.

Kwalitatief

De gemeente Lisse dient te waarborgen dat passende noodzakelijke accommodaties beschikbaar zijn voor maatschappelijke activiteiten die invulling geven aan het gemeentelijk beleid en zorgen dat deze accommodaties zowel effectief als efficiënt de gemeentelijke doelen dienen.

Kwantitatief

- 5 tot 10% bezuinigen in de komende 10 jaar (2017-2026).
- Terugdringen van het aantal m2 maatschappelijke accommodaties in eigendom van de gemeente.
- Stijging van de gemeentelijke tarieven of het leveren van een maatschappelijke tegenprestatie.

Wat gaan we ervoor doen?

Uitvoeringsplan 2017 -2020, jaarschijf 2017:
Herdefiniëring van de rol van de gemeente binnen het taakveld sociaal/maatschappelijke

accommodaties en meer sturen op de zelfwerkzaamheid van haar inwoners. Uitvoering geven aan de nieuwe visie en beleidskaders Herziening accommodatiebeleid en het hoofdlijnen masterplan Herziening accommodatiebeleid. Concreet betekent dit het uitwerken van de vastgestelde beleidskaders kijkend naar doelgroep, activiteit, accommodatie en beheer.

Duurzaamheid:

Op basis van het op 1 juni 2015 vastgestelde duurzaamheidsbeleid streeft de gemeente naar een hoge mate van bewustwording van duurzaam leven onder de beheerorganisaties en de gebruikers van de (maatschappelijke) accommodaties.

De duurzaamheid kan vergroot worden door te laten zien wat de gemeentelijke organisatie zelf doet en verwacht van uitvoerende beheerorganisaties aan duurzaamheid. Concreet betekent dit dat bij elke investering die gedaan wordt in / aan een gemeentelijke (maatschappelijke) accommodatie het aspect duurzaamheid wordt meegenomen.

HLT:

Alle drie de gemeenten voeren ieder een eigen beleid uit voor het realiseren van voorzieningen op het terrein van onderwijs, sport, cultuur, zorg en volksgezondheid. Het is wenselijk om op termijn te onderzoeken of harmonisatie van dit beleid (accommodaties / voorzieningen) op bepaalde punten te realiseren is.

Kosten:

Vooruitlopend op besluitvorming in het najaar is in de Kadernota 2017 al voorgesteld jaarlijks voor 2017 en 2018 een bedrag van € 40.000 ter beschikking te stellen.

Wat willen wij bereiken?

Aansluiting onderwijs arbeidsmarktbeleid

Algemene doelstelling:

We willen stimuleren dat jongeren een kansrijke en talentvolle generatie zijn en blijven voor de toekomst. De investeringen worden ingezet in

samenspraak met jongeren en een netwerk van organisaties en ondernemers. Het uiteindelijke effect is dat meer jongeren een betere uitgangspositie op de arbeidsmarkt krijgen waarmee de vergrijzing van de beroepsbevolking in de toekomst kan worden opgevangen.

Doelstelling:

De aansluiting van ons onderwijs op de arbeidsmarkt verloopt over het algemeen goed. Uitzonderingen daarop zijn jongeren met een Praktijkonderwijs opleiding, een Entreeopleiding in het MBO of het Speciaal Voortgezet Onderwijs. Zij behoren vaak ook tot de groep jongeren in kwetsbare situaties. We willen voor deze groep jongeren zorgen voor zoveel mogelijk aansluiting op de arbeidsmarkt en / of een vervolgopleiding.

Wat gaan we ervoor doen?

Uitvoeringsplan 2017 -2020, jaarschijf 2017:

Ook in 2017 nemen wij deel aan diverse werkgroepen.

In de regionale werkgroep Passend Onderwijs stemmen we samen met alle Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs en de jeugdhulp af hoe we onderwijs en jeugdhulp laten aansluiten. Daar komen knelpunten en 'best practices' op tafel, informeren we elkaar over ontwikkelingen en sturen we de werkgroep Onderwijs-Zorgarrangementen aan.

In de werkgroep Onderwijs-zorgarrangementen brengen we (anonieme) cases in waarbij de betrokkenen aanlopen tegen de schotten die er bestaan tussen wat nodig is voor een kind en de werkelijkheid die door wet- en regelgeving wordt bepaald. Hieruit komen werkwijzen voort die deze schotten kunnen wegnemen of omzeilen. De deelnemers aan de werkgroep (o.a. onderwijs, Regionaal Bureau Leerplicht, samenwerkingsverbanden, gemeenten) maken gezamenlijk een werkwijze die kaders geeft voor de werkvloer maar vooral ruimte biedt om maatwerk te bieden. Voorbeelden zijn: onderwijs op andere locaties, mogelijkheden voor het volgen van onderwijs voor kinderen

met een vrijstelling vanwege lichamelijke of geestelijke beperkingen, autismevriendelijke omgevingen etc.

Vanuit het Samenwerkingsverband PO Duin- en Bollenstreek en de HLT-gemeenten is de pilot Integraal arrangeren naar het Speciaal Onderwijs (SO) gestart :de gemeenten en het samenwerkingsverband onderzoeken hoe slimme combinaties van onderwijs, jeugdhulp, zorg, vervoer en afspraken rond leerplicht vooraf gemaakt kunnen worden, zodat leerlingen bij plaatsing in het speciaal onderwijs tijdig en passend ondersteund en gefaciliteerd worden.

Op het niveau van Holland Rijnland is er een regie- en werkgroep Vroegtijdig Schoolverlaten (VSV) met als doel het aantal VSV-ers verder terug te dringen tot de landelijke norm voor 2020. Het programma VSV maatregelen voeren we uit.

Om de overgang van het voortgezet onderwijs naar het MBO minder groot te maken is voor sommige leerlingen een speciale setting nodig. We gaan met het VO en MBO (Nova college) in Hillegom onderzoeken of we deze setting in het Fioretticollege kunnen creëren. Dit zal bijdragen aan het verminderen van voortijdig schoolverlaten en is daarom ook een lokale uitwerking van het regionale programma VSV.

Duurzaamheid:

Deze beleidsprioriteit draagt bij aan een gezonde en veilige leefomgeving.

HLT:

Op 4 januari 2016 is de projectorganisatie sociaal domein gestart. Dit betekent dat de genoemde activiteiten en projecten grotendeels in (sub)regionaal verband georganiseerd zijn.

Kosten:

In de programmabegroting 2017 is, binnen het budget Social domein, rekening gehouden met extra capaciteit voor 2017.

Wat willen wij bereiken?

Onderwijs nieuwkomers en statushouders

Algemene doelstelling:

Sociale achterstanden en taalachterstanden bij kinderen worden voorkomen. Kinderen tot 5 jaar hebben hierbij onze speciale aandacht.

Doelstelling:

Nieuwkomerskinderen vormen een bijzondere doelgroep. Ook voor hen zorgen we voor het juiste onderwijs-, jeugdhulp, en ondersteuningsaanbod. Hun toegang tot opleidingen en aansluiting op de arbeidsmarkt vraagt een specifieke aanpak.

Wat gaan we ervoor doen?

Uitvoeringsplan 2017 -2020, jaarschijf 2017:

Vanwege de toename van gehuisveste statushouders in de gemeente is er ook meer behoefte aan onderwijs voor de kinderen van statushouders. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor onderwijshuisvesting. In samenwerking met de regio exploiteren wij een taalklas.

Duurzaamheid:

Deze beleidsprioriteit draagt bij aan een gezonde en veilige leefomgeving.

HLT:

Op 4 januari 2016 is de projectorganisatie sociaal domein gestart. Dit betekent dat de genoemde activiteiten en projecten grotendeels in (sub)regionaal verband georganiseerd zijn.

Kosten:

In de programmabegroting 2017 is, binnen het budget Social domein, rekening gehouden met extra capaciteit voor 2017.

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen:

Op het beleidsterrein Cultuur werkt de gemeente samen met de gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland. De beïnvloeding en de risico's zijn reeds binnen andere programma's aan de orde gekomen.

Holland Rijnland

	Risico hoog	Risico laag
Invloed groot		
Invloed beperkt		

Wat mag het kosten?

De volgende tabel bevat de baten en lasten en de prioriteiten die aan het programma zijn verbonden.

Baten en lasten programma Cultuur, sport en onderwijs

				(bedragen * € 1.000)			
		realisatie	okt	Programmabegroting			
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Onderwijshuisvesting	L	-2.890	-3.021	-2.763	-2.792	-2.758	-2.665
	B	879	175	256	295	296	297
	S	-2.011	-2.846	-2.507	-2.497	-2.462	-2.368
Onderwijsbeleid en leerlingezaken	L	-634	-576	-596	-596	-596	-596
	B	1	1	1	1	1	1
	S	-633	-575	-595	-595	-595	-595
Sport	L	-11	-10	-10	-10	-10	-10
	B						
	S	-11	-10	-10	-10	-10	-10
Sportaccommodaties	L	-2.748	-3.176	-2.938	-3.051	-3.040	-3.029
	B	946	407	408	409	410	411
	S	-1.802	-2.769	-2.530	-2.642	-2.630	-2.618
Cultuurpresentaties, cultuurproducties en cultuurparticipatie Beleidsprioriteiten 2017	L	-812	-1.113	-810	-816	-816	-799
	B	10	6		10		
	S	-802	-1.107	-890	-886	-856	-839
Musea	L	-91	-92	-100	-100	-70	-70
	B						
	S	-91	-92	-100	-100	-70	-70
Media	L	-606	-618	-634	-616	-638	-627
	B	184	187	188	190	192	192
	S	-422	-431	-446	-426	-446	-435
Programma Cultuur, sport en onderwijs	L	-7.792	-8.606	-7.931	-8.061	-7.968	-7.836
	B	2.020	776	853	905	899	901
	S	-5.772	-7.830	-7.078	-7.156	-7.069	-6.935

		realisatie	okt	Programmabegroting			
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mutaties reserves							
<u>Toevoegen aan</u>		-4.582					
- Reserve Huisvesting Onderwijs			-2.554	-1.318	-1.331	-1.358	-1.399
- Reserve Accommodatiebeleid			-1.337	-759	-767	-782	-805
- Reserve Overhevelen budgetten			-60				
<u>Onttrekken uit</u>		5.302					
- Reserve Huisvesting onderwijs			3.266	2.508	2.497	2.461	2.366
- Reserve Accommodatiebeleid			1.967	1.689	1.776	1.790	1.744
- Reserve Kunst			30	15	15	15	15
- Reserve Overhevelen budgetten			50	30	30		

Toelichting

De voor 2017 belangrijke baten en/of lasten lichten wij hier kort toe. De beleidsprioriteiten maken ook deel uit van de Tussentijdse Rapportages en de Jaarstukken. In het onderdeel *Financiële begroting* lichten wij op programmaniveau toe de verschillen tussen het jaar 2016 en 2017.

Beleidsprioriteiten 2017

Voor een toelichting verwijzen wij u naar de beleidsprioriteiten Herziening accommodatiebeleid, Aansluiting onderwijs arbeidsmarkt en Onderwijs nieuwkomers en statushouders. De daarbij behorende budgetten bedragen voor 2017 respectievelijk € 40.000, € 20.000 en € 20.000. In totaal € 80.000.

Reserve Accommodatiebeleid en reserve Huisvesting onderwijs

De lasten en baten met betrekking tot de accommodaties en onderwijs verlopen via de genoemde reserves, waardoor over- en/of onderschrijdingen hebben geen invloed op de exploitatie.

Reserve Kunst

De kosten van het jaarlijks onderhoud aan de kunstobjecten worden gedekt door te beschikken over de reserve.

Reserve Overhevelen budgetten

De kosten professionalisering De Zwarte Tulp worden door gedekt door te beschikken over de reserve.

Beleidsindicatoren

De volgens ministeriële regeling 2016-0000177572 geldende beleidsindicatoren voor dit programma zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Naam indicator	Eenheid	Lisse	Nederland
Demografische druk	Aantal personen van 1 – 15 en > 65 jaar in verhouding tot personen tussen 15 – 65 jaar	58,1	52,7
Niet sporters	Percentage niet sporters van het totaal aantal inwoners	46,8	49,9
Absoluut verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat niet staat ingeschreven op een school	2	5
Relatief verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat ongeoorloofd afwezig is.	42	60
Voortijdige schoolverlaters	Percentage van totaal aantal leerlingen dat zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat	2,4	3,2

Leefbaarheid

Portefeuillehouders: E.J. Nieuwenhuis / A.D. de Roon / C. Ruigrok

Context en achtergrond

Bestuursovereenkomst:

In de Bestuursovereenkomst staat over duurzaamheid het volgende vermeld:

Er zullen voorstellen worden gedaan voor het treffen van maatregelen met een duurzaam karakter. Enerzijds dienen deze maatregelen te zijn gericht op het stimuleren van anderen om voorzieningen met een duurzaam effect te realiseren anderzijds zal de gemeente maatregelen treffen die een voorbeeld zijn voor anderen. Voor zowel maatregelen met een stimulerend karakter voor anderen als het treffen van gemeentelijke maatregelen, zullen extra middelen beschikbaar worden gesteld. Bij de Kadernota 2016 zal een pakket van concrete maatregelen worden voorgesteld.

En over de aantrekkingskracht van Lisse staat:

Voor het aantrekkelijker maken van Lisse als centrum van de Bollenstreek zal in samenspraak met de inwoners en ondernemers een plan worden opgesteld. In deze planvorming is de bloembollencultuur en –beleving uitgangspunt.

Relevante vastgestelde nota's:

Duurzaamheidsbeleid 2015 - 2018 + maatregelenpakket 2015 - 2016 d.d. juni 2015.
Maatregelenpakket 2016 – 2017 d.d. oktober 2016.

Nota Economie en Toerisme (2011)

Nota sfeer in Lisse (2012)

Gebiedsprogramma Groen en Recreatie

B(l)oeiende Bollenstreek (2016)

De doelstelling van het duurzaamheidsbeleid richt zich op een leefbare, gezonde en groene gemeente. Maatregelen die gericht zijn op

duurzame ontwikkelingen, beslissingen of een duurzaam ontwerp vereisen vaak net iets andere keuzes dan we geneigd zijn te doen. Geen eenzijdige blik en resultaten op korte termijn, maar een brede blik gericht op de lange termijn. Beleid helpt een juiste afweging te maken.

Het maatregelenpakket 2015-2016 heeft een flexibel karakter om in te kunnen spelen op de kansen en lokale behoeften die voor de gemeente Lisse van belang worden geacht. Ondanks het flexibele karakter is er wel gekozen voor een prioriteringslijst. Deze prioriteringslijst is in samenspraak met het platform duurzaamheid, dat bestaat uit vertegenwoordigers van het bestuur, ondernemers en inwoners, tot stand gekomen.

De prioriteringslijst uit het maatregelenpakket 2015/2016 is als volgt geformuleerd.

- nulmeting specifiek gericht op energie;
- zonnepanelen op het dak van het gemeentehuis;
- faciliteren van E-laadpunten door het opstellen van een E- laadpuntenbeleid voor auto's en fietsen;
- verbeteren van de voorzieningen voor fietsgebruik;
- realiseren van duurzame verlichting;
- stimuleren van het gebruik en uitbreiding van activiteiten in het Natuur milieu educatie centrum;
- formuleren van beleid gericht op duurzaam inkopen en aanbesteden specifiek gericht op het maatschappelijk vlak;
- uitzoeken wat de mogelijkheden zijn voor duurzame financiering / revolverend fonds voor (sport)verenigingen, scholen en instellingen;

- uitzoeken wat de mogelijkheden zijn voor het coöperatief inkopen en / of opwekken van duurzame energie;
- opzetten van een duurzame financiering / revolverend fonds voor inwoners.

Ontwikkelingen:

Zowel op internationaal als op nationaal niveau heeft duurzaamheid de volle aandacht. Al sinds de jaren tachtig is de ecologische voetafdruk van de mens groter dan de capaciteit van de aarde. Vooral de emissie van CO₂ is sterk toegenomen. Het is goed om te weten dat er wereldwijd activiteiten worden ondernomen om deze ontwikkelingen een halt toe te roepen.

Om in aanmerking te komen voor provinciale cofinanciering vanuit het Regionale Groenprogramma 2010-2020 stellen clusters van gemeenten elke vier jaar een gebiedsprogramma op. Lisse vormt samen met de gemeenten Hillegom, Katwijk, Noordwijk, Noordwijkerhout en Teylingen het cluster Bollenstreek. Het gebiedsprogramma voor 2016-2020 is inmiddels opgesteld waarbij de nadruk ligt op de onderwerpen groen en recreatie.

Wat willen wij bereiken?

Duurzaamheid

Algemene doelstelling:

Een leefbare, gezonde en groene gemeente.

Doelstelling:

Een juiste afweging maken op het gebied van duurzaamheid.

Subdoelen:

Kwalitatief

- Duidelijkheid scheppen over het begrip duurzaamheid. Er is behoefte aan een concrete invulling van het begrip duurzaamheid op grond waarvan Lisse activiteiten kan uitvoeren en of maatregelen kan nemen.
- Duidelijkheid scheppen voor alle beleidsterreinen. Duurzaamheid gaat over alle beleidsterreinen heen. Een integraal

kader heeft daarom een toegevoegde waarde.

- Duidelijkheid geven over het ambitieniveau van de gemeente.
- Gerichte maatregelen treffen om de gewenste voorbeeldfunctie op het gebied van duurzaamheid uit te dragen.
- Gerichte duurzame activiteiten van de inwoners, instellingen, ondernemers, (sport)verenigingen en scholen faciliteren om zo de duurzaamheid binnen de gemeente te stimuleren.
- Inspelen op wet- en regelgeving op het gebied van duurzaamheid.

Wat gaan we ervoor doen?

Tijdens de behandeling van het beleid en het maatregelenpakket is in de raad van juni 2015 een motie vastgesteld die oproept tot meer ambitie op het gebied van duurzaamheid. Naar aanleiding van deze motie zijn vier ambities geformuleerd in nauwe samenspraak met het duurzaamheidsplatform. Volgens het duurzaamheidsplatform zijn deze ambities bij uitstek relevant en passend bij de schaalgrootte en het karakter van de gemeente.

De ambities zijn:

1. Energie
Lisse is energieneutraal in 2040.
2. Maatschappelijk Vastgoed
In 2025 is alle maatschappelijk vastgoed energiezuinig (label A+) en tenminste drie objecten (waaronder in ieder geval het gemeentehuis) energieneutraal (nul op de meter).
3. Mobiliteit
In 2030 zijn de aan mobiliteit gerelateerde CO₂ emissies 25% lager dan in 1990.
4. Circulaire economie
Lisse heeft in 2040 een circulaire economie¹.

Uitvoeringsplan 2017-2020, jaarschijf 2017:

De ambities bepalen de richting van de te treffen maatregelen op korte en lange termijn. De maatregelen zullen in samenspraak met het

¹ In een circulaire economie worden producten en materialen hergebruikt en behouden grondstoffen hun waarde.

duurzaamheidsplatform en de daarbij betrokken partners worden uitgevoerd.

HLT:

Voor onderwerpen uit het maatregelenpakket 2016-2017 die een grensoverschrijdend karakter hebben zal samenwerking worden gezocht met de gemeente Hillegom en Teylingen en zo mogelijk met de andere gemeenten uit de Duin- en Bollenstreek of Holland Rijnland. Ambtelijk vindt regulier overleg plaats tussen de ambtenaren die zich bezighouden met het onderwerp. Doel hiervan is om samenwerking te zoeken bij het oplossen van vraagstukken en kennis en kunde met elkaar uit te wisselen.

Kosten:

Voor de uitbreiding van extra capaciteit met 0,5 fte zal een budget van € 40.000 voor 2017 tot en met 2020 beschikbaar komen. Voor het nieuwe maatregelenpakket in 2017 en 2018 is per jaar een bedrag van € 50.000 in de Kadernota 2017 gereserveerd.

Wat willen wij bereiken?

Groen en recreatie

Algemene doelstelling:

Een jaarrond bloeiende en boeiende Bollenstreek.

Doelstelling:

Een jaarronde beleving van de b(l)oeiende Bollenstreek door het versterken van de identiteit van de streek, het vergroten van de belevingsmogelijkheden en het versterken van de natuurwaarden.

Subdoelen:

Kwalitatief

- realiseren van herkenbare, fraaie entrees;
- versterken van recreatieve verbindingen en netwerken;
- zichtbaar maken van jaarrond bloemen in de streek;
- parels zichtbaarder, toegankelijker en beter beleefbaar maken voor het grote publiek.

Wat gaan we ervoor doen?

Gebiedsprogramma 2016-2020:

Bij het opstellen van het gebiedsprogramma hebben zo'n 100 maatschappelijke partijen, ondernemers en vrijwilligers in zogenoemde landschapstafels meegedacht over de kansen voor groen en recreatie op specifieke gebieden. Waar mogelijk en waar nodig zullen ook bij de uitvoering van het gebiedsprogramma derde partijen worden betrokken.

Het vastgestelde gebiedsprogramma heeft een doorlooptijd van 2016 tot en met 2020. In het gebiedsprogramma zijn de ambities omschreven voor groen en recreatie in de Bollenstreek. Kern daarin is een jaarronde bloeiende en boeiende Bollenstreek. De deelnemende gemeenten nemen hierin het voortouw en zoeken waar mogelijk en nodig de samenwerking op met derde partijen.

Binnen de Bollenstreek zijn circa 20 parels aangewezen die door de verbindingen via de diverse recreatieve netwerken als een parelketting door de streek liggen. Een van deze parels is de Keukenhof. Naast deze parels hebben de thema's entrees, recreatieve verbindingen en netwerken en bloemrijke bermen prioriteit gekregen. Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat de entrees van de Bollenstreek tot de verbeelding gaan spreken.

Om de uitvoering van het gebiedsprogramma mogelijk te maken wordt gestart met het opzetten van een passende organisatiestructuur. Het streven is om vanaf 2017 de eerste projecten passend binnen het gebiedsprogramma op te pakken.

Duurzaamheid:

Een van de doelstellingen is het versterken van de natuurwaarden en de biodiversiteit in de streek. Dit zal een bijdrage leveren aan duurzaamheid in de Bollenstreek en dus Lisse.

HLT:

Alle drie de HLT-gemeenten nemen deel aan het gebiedsprogramma Bollenstreek 2016-2020 aangezien dit Bollenstreek breed is opgepakt.

Kosten:

De exacte omvang van het gebiedsprogramma is nog niet bekend en blijft dynamisch, aangezien dit naast de gemeentelijke gelden afhankelijk is van bijdragen van derde partijen, zoals de provincie Zuid-Holland, Holland Rijnland en maatschappelijke partijen en ondernemers.

Het gebiedsprogramma omvat daarom een indicatief overzicht met investeringen per doelstelling een indicatief benodigd bedrag voor de programmacoördinatie.

De gemeentelijke bijdrage van Lisse is in de Kadernota 2017 geraamd op € 200.000 voor het gebiedsprogramma, wat jaarlijks neerkomt op € 50.000 voor de periode 2017-2020. Dit bedrag is bedoeld voor de uitvoering van projecten, maar ook om bij te dragen aan de op te zetten organisatiestructuur. Ook de andere Bollenstreekgemeenten hebben een voorlopig budget gereserveerd voor de uitvoering van het gebiedsprogramma. Het gaat om een voorlopig bedrag aangezien de gekozen organisatiestructuur, de definitieve omvang van het uitvoeringsprogramma en bijdragen van derde partijen een rol spelen op het totaal budget.

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen:

Op het gebied van duurzaamheid wordt slechts indirect met een verbonden partij samengewerkt: de Omgevingsdienst West-Holland heeft zitting in het duurzaamheidsplatform.

Lisse werkt samen met de andere Bollenstreekgemeenten om de doelstellingen vanuit de beleidsprioriteit Groen en Recreatie te realiseren. Dit wordt gedaan vanuit het zogeheten cluster Duin- en Bollenstreek. Een verbonden partij die hierin een belangrijke partner is, is Holland Rijnland vanwege hun rol als subsidieverstrekker.

Voor het gewenste inzicht passen wij het kwadrant van Covey toe:

	Risico hoog	Risico laag
Invloed groot		
Invloed beperkt		

Beïnvloeding

Het gebiedsprogramma Groen en Recreatie is inmiddels vastgesteld door de Colleges van de zes deelnemende gemeenten. Budget voor het gebiedsprogramma is in Lisse via de Kadernota 2017 aangevraagd en vastgesteld. De bevoegdheid voor het uitvoeren van de vastgestelde doelstellingen van het gebiedsprogramma 2016 - 2020 ligt bij de deelnemende colleges. Dit betekent dat de invloed van de gemeenteraad tijdens de uitvoering van het gebiedsprogramma beperkt is.

Via de reguliere planning en control cyclus kan de gemeenteraad haar controlerende taak ten aanzien van deze beleidsprioriteit uitvoeren. Mocht het reeds vastgestelde programma niet binnen de vastgestelde kaders kunnen worden uitgevoerd dan zal dit aan de gemeenteraad worden voorgelegd.

Beïnvloeding verloopt via:

- clustervertegenwoordiger Noordwijkerhout vertegenwoordigt de Bollenstreek en dus Lisse tijdens overleggen met de provincie Zuid-Holland over het gebiedsprogramma;
- de wethouders Groen en Recreatie vertegenwoordigen de gemeente Lisse in de bestuurlijke gremia;
- de ambtenaren Groen en Recreatie vertegenwoordigen de gemeente Lisse in de ambtelijke overleggen;
- derde partijen worden middels diverse communicatiekanalen en waar nodig bijeenkomsten betrokken;
- informeren van inwoners Bollenstreek middels diverse communicatiemomenten.

Risico's

De mate van succes van het totale gebiedsprogramma Groen en recreatie is mede afhankelijk van betrokkenheid en deelname van derde partijen, zoals het maatschappelijk middenveld en het bedrijfsleven. Voor Lisse lijkt het risico aan deelname aan het gebiedsprogramma laag omdat in de gemeente vooralsnog geen concrete projecten zijn waar het succes direct afhankelijk lijkt van inzet van het maatschappelijk middenveld en bedrijfsleven.

Wat mag het kosten?

De volgende tabel bevat de baten en lasten en de prioriteiten die aan het programma zijn verbonden.

Baten en lasten programma Leefbaarheid

		(bedragen * € 1.000)					
		realisatie	okt	Programmabegroting			
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	L	-1.851	-2.083	-1.704	-1.708	-1.721	-1.730
Beleidsprioriteiten 2017				-140	-140	-90	-90
	B	191	184	179	179	179	179
	S	-1.851	-2.083	-1.704	-1.708	-1.721	-1.730
Riolering	L	-1.864	-1.814	-1.987	-1.975	-1.970	-1.959
	B	2.759	2.701	2.700	2.700	2.700	2.700
	S	895	887	713	725	730	741
Afval	L	-2.296	-2.688	-2.045	-2.064	-2.038	-2.034
	B	2.992	3.494	3.086	3.111	3.085	3.084
	S	696	806	1.041	1.047	1.047	1.050
Milieubeheer	L	-609	-694	-585	-585	-585	-585
	B	38					
	S	-571	-694	-585	-585	-585	-585
Wonen en bouwen	L	-153	-115	-115	-115	-115	-115
	B						
	S	-153	-115	-115	-115	-115	-115
Programma Leefbaarheid	L	-6.773	-7.394	-6.576	-6.587	-6.519	-6.513
	B	5.980	6.379	5.965	5.990	5.964	5.963
	S	-793	-1.015	-611	-597	-555	-550

Mutaties reserves	realisatie	okt	Programmabegroting			
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<u>Toevoegen aan</u>	-89					
<u>Onttrekken uit</u>	265					
- Reserve Keukenhof		122	122	122		
- Reserve Accommodatiebeleid		84	42	42	42	41
- Reserve Overheveling budgetten		89				

Toelichting

De voor 2017 belangrijke baten en/of lasten lichten wij hier kort toe. De beleidsprioriteiten maken ook deel uit van de Tussentijdse Rapportages en de Jaarstukken. In het onderdeel *Financiële begroting* lichten wij op programmaniveau toe de verschillen tussen het jaar 2016 en 2017.

Beleidsprioriteiten 2017

Voor een toelichting verwijzen wij u naar de beleidsprioriteiten Duurzaamheid en Groen en recreatie. De daarbij behorende budgetten

bedragen voor 2017 respectievelijk € 90.000 en € 50.000. In totaal € 140.000.

Reserve Keukenhof

Gelijkmatig over de jaren tot 2019 wordt een bedrag aan de reserve onttrokken.

Reserve accommodatiebeleid

Een aantal lasten die op het programma leefbaarheid worden verantwoord worden tot het accommodatiebeleid en worden gedekt door te beschikken over de reserve.

Investeringsprogramma Leefbaarheid (lasten)

(onderdeel van het investeringsplan 2016 – 2019; x € 1.000)

		Uitvoeringsinformatie			
investering	bedrag	2017	2018	2019	2020
<u>Vervangingsinvesteringen</u>					
GRP; bouwkundige investeringen	230	4	12	12	11
GRP: vervanging vrijvalriolering	1.244	18	63	62	61
<u>Investeringsplan 2018 - 2020</u>			20	75	104
		22	95	149	176

Beleidsindicatoren

De volgens ministeriële regeling 2016-0000177572 geldende beleidsindicatoren voor dit programma zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Naam indicator	Eenheid	Lisse	Nederland
Huishoudelijk restafval	Hoeveelheid restafval per bewoner per jaar in kilo's	190	205
Hernieuwbare elektriciteit	Percentage elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa	0,6	?

Veiligheid

Portefeuillehouder: A.W.M. Spruit

Context en achtergrond

Bestuursovereenkomst:

In de Bestuursovereenkomst staat over dit onderwerp het volgende vermeld:

Lisse is een relatief veilige gemeente. Dit willen we graag zo houden en waar mogelijk nog verder verbeteren. Veiligheid is een onderwerp dat iedereen raakt, inwoners, bezoekers en ondernemers. Ook al staan we er niet altijd bij stil, de zorg voor veiligheid is voor een groot deel verweven in ons dagelijks leven. Of we nu aan het verkeer deelnemen, een evenement bezoeken of ons huis verbouwen. Omdat veiligheid met zoveel onderwerpen verweven is, staat de samenwerking tussen gemeente, politie, Openbaar Ministerie, brandweer, woningcorporatie, bedrijfsleven, hulpverleners en natuurlijk de inwoners van Lisse centraal. Om die samenwerking te realiseren is een integrale aanpak nodig. Belangrijke en onmisbare bouwstenen voor deze aanpak zijn handhaving en communicatie. De gemeente heeft hierin de regierol.

Relevante vastgestelde nota's:

[Prioriteitennota Integraal veiligheids- en handhavingsbeleid 2016-2019](#)

We willen onze doelstelling en subdoelen bereiken door de volgende prioriteiten te kiezen:

- Jeugd, alcohol en drugs
- Veiligheid en zorg
- Handhavingsprioriteiten
- Georganiseerde criminaliteit

Waarom juist deze? Omdat we vinden dat de veiligheid in Lisse daar op korte en lange termijn bij gebaat is. We verwachten dat dit onderwerpen zijn die veel impact hebben op de veiligheid in onze samenleving. Daarnaast kan

onze kennis van deze onderwerpen verder verbeterd worden. Dit zijn bij uitstek thema's waaraan een diversiteit aan organisaties in bestaande en nieuwe netwerken opereren. Bij incidenten moet kennis van ketenpartners, netwerken en taken en bevoegdheden direct beschikbaar zijn. Door hier meer tijd en energie in te steken worden we een sterkere overheid en worden inwoners en ondernemers beter beschermd tegen incidenten, structureel onveilige situaties en criminele structuren.

In februari 2016 is het integraal veiligheids- en handhavingsbeleid vastgesteld. Met dit beleid heeft uw raad een aantal prioriteiten gesteld die directe betrekking hebben op het toezicht en handhaving op verschillende thema's. Daarnaast heeft uw raad in dit beleid richting gegeven aan de prioriteiten op het gebied van het toezicht en handhaving van de Omgevingswet. Een van de thema's slaat op de aanpak van illegale activiteiten bij inrichting de Nachtegaal. De aanpak hiervan staat al opgenomen in de programmabegroting en hiervoor is budget gereserveerd. Dit budget is echter onvoldoende om tot het gewenste niveau van toezicht en handhaving te komen.

Ontwikkelingen:

Landelijk en regionaal komt steeds meer aandacht voor de rol van de gemeente bij thema's als de (werking van de) economie, radicalisering en het vluchtelingenvraagstuk. Ook binnen de gemeente spelen grote veranderingen, zoals de transities in het sociaal domein en de samenwerking rond georganiseerde criminaliteit. De afgelopen tijd zijn wij geconfronteerd met gezondheids- en verslavingseffecten van alcohol- en drugs gebruikende jongeren met als neveneffect de verstoring van de openbare orde. Daarbij hangt het gebruik en de handel in drugs vaak samen met criminele activiteiten.

De samenwerking tussen veiligheid en zorg kan beter. Dan gaat het bijvoorbeeld om geëscaleerde situaties rond verwarde personen, huiselijk geweld, terugkeer uit detentie en woonoverlast. De omvang van deze problemen is de afgelopen jaren gestegen. Organisaties die zich daarmee bezighouden, zijn echter gewend om zelfstandig vanuit beleidskaders en protocollen te werken. Decentralisaties in het sociale domein zijn ook een belangrijke reden om de komende jaren extra prioriteit te geven aan samenwerking.

De gemeente krijgt een steeds grotere rol toegekend als regisseur bij veiligheids- en handavingsvraagstukken. Daarnaast neemt het aantal vraagstukken niet alleen in kwantiteit, maar ook in complexiteit toe. Uitbreiding van dit takenpakket leidt echter wel direct tot spanning en verandering van prioriteitsstelling.

De georganiseerde criminaliteit (de onderwereld) maakt gebruik van diensten van de bovenwereld. Deze zogenaamde ondermijning is vaak onzichtbaar. Het Regionaal beleidsplan van de politie-eenheid Den Haag heeft deze ondermijning als prioriteit bestempeld.

Wat willen wij bereiken?

Algemene doelstelling:

Een veilig Lisse en een hoog veiligheidsgevoel bij de burgers.

Doelstelling:

Een veilig en leefbaar Lisse voor nu en in de toekomst.

Subdoelen:

Kwalitatief

- meer regie op en inzicht in het onderwerp jeugd, alcohol en drugs;
- wegnemen structurele oorzaken rond dit onderwerp;
- voorkomen van ontstaan van incidenten en beheersbaar houden daarvan;
- bevorderen samenwerking veiligheid en zorg;

- beheersen en waar mogelijk voorkomen van complexe sociale problematiek;
- slimmer en meer integraal handhaven;
- inzicht in omvang ondermijning, in betere herkenning signalen en in mogelijke maatregelen.

Kwantitatief

- minder jeugdigen met verslaving aan alcohol en/of drugs;
- minder jeugdoverlast;
- minder geëscaleerde situaties complexe sociale problematiek (zoals huiselijk geweld, verwarde personen);
- meer acties bij hennepsteelt;
- meer acties bij signalen van ondermijning.

Wat gaan we ervoor doen?

Uitvoeringsplan 2017-2020, jaarschijf 2017:

We stellen voor met een projectmatige aanpak samen met partners in het veld ons doel op dit onderdeel te realiseren.

De gemeente heeft de regierol in het initiëren en organiseren van deze aanpak. Een groot deel van het toezicht en handhaving ligt ook bij de gemeente. Deze aanpak wordt met participatie van doelgroepen voorbereid en met een goed onderliggend communicatieplan begeleid.

Om de regierol goed te benutten, moet informatie, die vaak versnipperd aanwezig is, bij elkaar gebracht worden. Hiermee versterken wij onze informatiepositie. Via een projectmatige aanpak komt alle informatie (tijdig) beschikbaar voor alle betrokken partijen, zijn we in staat om ons beter voor te bereiden op (toekomstige) ontwikkelingen in de samenleving, handelen we proactief in plaats van repressief en werken we samen aan een goed veiligheidsgevoel onder inwoners, aanvaardbare risico's en lage criminaliteitscijfers. Bovendien kunnen we daarmee slimmer en meer integraal toezicht houden en handhaven.

Een combinatie van schakels uit de veiligheidsketen boekt succes in de aanpak van

drugsgebruik onder jongeren. Rode draad is de persoonsgerichte aanpak, met een goede informatiepositie tussen partners onderling. Ook coördinatie van preventieve acties is gewenst. Goede samenwerking tussen veiligheid en zorg om gezamenlijk in te zetten op goede randvoorwaarden bevordert het zonder problemen opgroeien van jongeren. Daarin zijn opvoeding, scholing, zorg en vrije tijdsbesteding belangrijke onderdelen. Belangrijk is om stevig in te zetten op vroegsignalering.

Een projectmatige aanpak bevordert niet alleen de samenwerking maar geeft ook duidelijkheid aan de scope en het gewenste effect bij het veiligheids- en handnavingsvraagstuk.

Duurzaamheid:

Het voorstel draagt niet bij aan het duurzaamheidsbeleid.

HLT:

In Bollen 5 verband hebben wij onze werkwijze afgestemd bij sociale calamiteiten. De werkwijze geldt bij (geëscaleerde) incidenten op het snijvlak van zorg en veiligheid zoals extreme woonoverlast, incidenten met verwarde personen en radicalisering.

De gemeenten Hillegom en Teylingen ondervinden momenteel dezelfde beperking in de mogelijkheden op het toezicht en handhaving. Gelet op de casuïstieke aanpak per gemeente ligt een gecoördineerde aanpak vanuit de drie gemeenten niet in eerste instantie voor de hand. Ook zal het samengaan van de formatie op dit onderdeel pas op de langere termijn mogelijk tot een efficiency in de formatie-inzet kunnen leiden.

Lisse, Hillegom en Teylingen willen naar aanleiding van het rapport van de Rekenkamercommissie gezamenlijk een nota Verbonden partijen opstellen. Doel hiervan is om meer invloed te krijgen op de invulling van de governance van die Verbonden partijen, zoals de Veiligheidsregio.

Na de ambtelijke samenvoeging zullen we de programmering op het taakveld toezicht en handhaving opnieuw bekijken en afzetten tegen de dan beschikbare formatie.

Kosten:

De kosten voor de formatie-inzet op dit onderdeel bedragen € 50.000 structureel. Op basis van een projectplan kan een inschatting worden gemaakt van de benodigde ureninzet van de gemeente en het budget dat hiervoor nodig is. De bestaande formatie is hiervoor niet toereikend.

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen:

Lisse streeft ernaar om de maatschappelijke effecten binnen het programma te realiseren via de inschakeling van de volgende verbonden partij:

- Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Hollands Midden.

Risico's en beïnvloedbaarheid:

In een wetsvoorstel tot wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen wordt de begrotings- en jaarrekeningprocedure van gemeenschappelijke regelingen aangepast met als doel de sturing van de gemeenteraden te verbeteren.

Kaderstelling richt zich vaak op de financiën, maar het zijn vooral beleidsrisico's die tot problemen leiden. Zicht daarop is van belang. Dit geldt ook voor het inzicht in de mate van invloed of sturing.

Voor dit gewenste inzicht passen wij het kwadrant van Covey toe:

	Risico hoog	Risico laag
Invloed groot		
Invloed beperkt		

Beïnvloeding

De verplichte Veiligheidsregio staat op grote afstand van de raad. De Veiligheidsregio heeft de bevoegdheid om zelf beleid te bepalen binnen de kaders die in de gemeenschappelijke

regeling zijn bepaald en het doel moet dienen waarvoor de Verbonden Partij is ingesteld.

Beïnvloeding verloopt via:

- de burgemeester vertegenwoordigt de gemeente;
- de Veiligheidsregio kent een zogenaamd gewogen stemrecht;
- informatiesessies bij belangrijke besluiten;
- raadpleging raden inzake risicoprofiel, ontwerpbeleidsplan en het ontwerpcrisisplan;
- presentaties en interviews in raadscommissies;
- zienswijzen indienen bij vaststelling documenten planning en control cyclus;
- informatievoorziening via website;
- bijeenkomsten.

De Rekenkamercommissie concludeert in haar rapport dat de Veiligheidsregio voldoet aan de eisen van controle en toezicht inzake de beïnvloeding door raden. Op het gebied van sturing en verantwoording kan dat beter. De Rekenkamercommissie heeft in haar rapport aanbevelingen gedaan om de sturing te verbeteren. Zo bevat dit rapport een dashboard voor de governance.

Risico's

De programmabegroting van de Veiligheidsregio bevat een paragraaf Weerstandvermogen en risicobeheersing.

Zij houdt een eigen reserve aan om de risico's op te vangen en treft maatregelen ter beperking van risico's.

Indicatie gemeentelijke bijdrage:

De gemeentelijke bijdrage aan de Veiligheidsregio bedraagt voor 2017 € 1.167.000.

Vanaf het jaar 2019 stijgt de gemeentelijke bijdrage aan het programma brandweer met een bedrag van circa € 140.000 per jaar als

gevolg van het niet toepassen van het zogenaamde ingroeimodel op basis van de Cebeon bekostigingssystematiek.

Beleidsvoornemens:

De beleidsvoornemens zijn opgenomen in de eerder vastgestelde plannen Korpsbeleidsplan, Regionaal Beleidsplan en de nota Meer, Anders en Minder.

De beleidsprioriteiten zijn:

- informatiegestuurd werken;
- risicogericht werken;
- omgevingsgericht (net)werken.
- stimuleren zelfwerkzaamheid;
- afstemmen materieel- en personeelssterkte op de risico's;
- introduceren innovatieve werkwijzen;
- optimaliseren dekking en specialisme-verdeling;
- introduceren persoonsgerichte vakbekwaamheidsprogramma's repressieve personeel;
- slim samen werken binnen Brandweer Nederland;
- verbeteren planmatig werken;
- investeren in medewerkers.

Topics voor de komende jaren zijn:

- huisvesting;
- bluswatervoorziening.

Prijscompensatie:

Het percentage loonstijging is gebaseerd op de meest recente CAO-afspraken.

Voor de gehanteerde loon- en prijsstijgingen is voor het programma brandweer de geïndexeerde Cebeon bekostigingssystematiek tot en met het jaar 2018 gehanteerd. Als index is de indexering uit de notitie financiële kaderstelling gemeenschappelijke regelingen overgenomen. Voor het jaar 2017 bedraagt deze index 0,75%. Deze indexering is ook aangehouden voor de overige programma's uit de begroting van de Veiligheidsregio.

Wat mag het kosten?

De volgende tabel bevat de baten en lasten en de prioriteiten die aan het programma zijn verbonden.

Baten en lasten programma Veiligheid

				(bedragen * € 1.000)			
		realisatie	okt	Programmabegroting			
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	L	-1.397	-1.387	-1.442	-1.378	-1.513	-1.505
	B	106	123	141	129	130	122
	S	-1.291	-1.264	-1.301	-1.249	-1.383	-1.383
1.2 Openbare orde en veiligheid Beleidsprioriteit 2017	L	-296	-341	-312	-307	-287	-282
	B	6		-50	-50	-50	-50
	S	-290	-341	-362	-357	-337	-332
Programma Veiligheid	L	-1.693	-1.728	-1.754	-1.685	-1.800	-1.787
	B	112	123	91	79	80	72
	S	-1.581	-1.605	-1.663	-1.606	-1.720	-1.715

Toelichting

De voor 2017 belangrijke baten en/of lasten lichten wij hier kort toe. De beleidsprioriteit maakt ook deel uit van de Tussentijdse Rapportages en de Jaarstukken. In het onderdeel *Financiële begroting* lichten wij op programmaniveau toe de verschillen tussen het jaar 2016 en 2017.

Beleidsprioriteiten 2017

Voor een toelichting verwijzen wij u naar de beleidsprioriteit Toezicht en handhaving . Het daarbij behorende budget bedraagt voor 2017 € 50.000.

Beleidsindicatoren

De volgens ministeriële regeling 2016-0000177572 geldende beleidsindicatoren voor dit programma zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Naam indicator	Eenheid	Lisse	Nederland
Verwijzingen Halt	Aantal verwijzingen per 10.000 inwoners in de leeftijd 12 – 17 jaar	224,9 ²	139,7
Harde kern jongeren	Aantal harde kern jongeren per 10.000 inwoners in de leeftijd 12 – 24 jaar	0,3	1,3
Winkeldiefstallen	Aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	1,6	2,5
Geweldsmisdrijven	Aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	3,8	5,7
Diefstallen uit woning	Aantal diefstallen per 1.000 inwoners	2	4,2
Vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte	Aantal vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners	6	6,5

De wettelijke beleidsindicatoren komen niet overeen met de prioriteiten in ons veiligheidsbeleid. Daarom is de lijst bij wijze van proef aangevuld met extra indicatoren.

Naam indicator	Eenheid	Lisse	Nederland
RIEC casussen	Aantal casussen	1	
Overlast door personen	Aantal meldingen	91	
Meldingen huiselijk geweld	Aantal meldingen	14	
Toepassing huisverbod	Aantal toepassingen	1	
Sluiting panden Opiumwet	Aantal sluitingen	2	
Bibob formulieren	Aantal formulieren	0	

² Het aantal verwijzingen Halt bedraagt in Lisse in totaal 31 jongeren.

Bestuur en bedrijfsvoering

Portefeuillehouder: A.W.M. Spruit, E.J. Nieuwenhuis, A.D. de Roon

Context en achtergrond

Bestuursovereenkomst:

In de Bestuursovereenkomst staat over dit onderwerp het volgende vermeld:

Voor de versterking van de strategische positie van de Bollenstreek zijn de vastgestelde strategische werkafspraken uitgangspunt. Het sociaal domein en de economische agenda hebben hierbij prioriteit. De mogelijkheden van ambtelijke samenwerking dienen te worden onderzocht en te worden doorgevoerd waarbij het doel is verbetering van onder meer de effectiviteit, efficiency en externe belangenbehartiging. Partijen onderkennen dat er verschil van opvatting is als het gaat om vormgeving van de bestuurlijke samenwerking in de Duin- en Bollenstreek. De partijen Nieuw Lisse en de SGP/Christen Unie hebben in dit vraagstuk het uitgangspunt dat de gemeente Lisse als zelfstandige gemeente blijft bestaan. D66 is voorstander van een fusie met de andere gemeenten in de Bollenstreek. Deze verschillende visies leiden ertoe dat een gemeentelijke fusie door dit college niet zal worden geïnitieerd.

Relevante vastgestelde nota's:

Plan van aanpak Werkorganisatie Hillegom, Lisse, Teylingen: HLT Samen
Bedrijfsplan HLT Samen Sterker!

Ontwikkelingen:

Onze moderne samenleving kent een grote dynamiek met als constante factoren verandering en ontwikkeling. Deze maatschappelijke ontwikkelingen en de daarbij veranderende dynamiek van de samenleving dwingt de gemeentelijke organisatie mee te bewegen en zichzelf voortdurend te buigen over de vraag welke eisen dit stelt aan de gemeente. Welke positie neemt de gemeente in ten opzichte van de samenleving? Hoe zorgen we

ervoor dat we de vertaalslag maken van de wensen en behoeften die de samenleving heeft, naar gemeentelijk beleid en handelen? De moderne samenleving heeft wensen en eisen en stelt de overheid verantwoordelijk voor het oplossen van maatschappelijke problemen en het realiseren van maatschappelijke waarden (mobiliteit, leefomgeving, werk, inkomen, veiligheid). Ze verwacht kwaliteit van beleid, wil betrokken worden bij de totstandkoming ervan en gaat daarbij uit van een dienstverlenende houding. Tegelijkertijd wil de samenleving minder afhankelijk zijn van de overheid en accepteert niet zo maar belemmeringen die de overheid hem oplegt. De gemeente moet zich herpositioneren in de lokale samenleving; de gemeente zal daarbij meer voorwaarden scheppend zijn en minder verzorgend. Er wordt meer zelfredzaamheid van de samenleving verwacht: op eigen kracht waar mogelijk, ondersteuning waar nodig. We gaan als gemeente op zoek naar de motieven en drijfveren van de samenleving en leggen hiermee de verbinding.

Wat willen wij bereiken?

Algemene doelstelling:

De vorming van één krachtige werkorganisatie ten dienste van de drie zelfstandige gemeentebesturen.

Doelstelling:

De nieuwe werkorganisatie ondersteunt de zelfstandige gemeentebesturen bij de strategische denkkracht en de uitvoering van hun taken.

Subdoelen:

Kwalitatief

- verbeteren van de strategische positie;
- verhogen van de kwaliteit van de dienstverlening;
- verminderen van de kwetsbaarheid.

Kwantitatief

- Realiseren van een kostenreductie van 5%.

Wat gaan we ervoor doen?

Uitvoeringsplan 2017-2020, jaarschijf 2017:
Per 1 januari gaat de werkorganisatie HLT Samen van start.

Kwaliteitsverbeterplan

Sturen op het realiseren van de gewenste kwaliteitsimpuls begint al voor de start van de werkorganisatie met het opstellen van een kwaliteitsverbeterplan. Voor 1 januari 2017 is dit plan, gereed. In het plan wordt, over een periode van vier jaar, aangegeven op welke manier we komen tot:

- verbetering van de strategische positie.
- de gewenste impuls in kwaliteitsverbetering;
- kwetsbaarheidsreductie.

Meetinstrumenten

In 2016 vindt een nulmeting plaats om de stand van zaken in de drie huidige organisaties te meten en op een later moment te kunnen vergelijken met de situatie in de werkorganisatie HLT Samen. Twee jaar na de start van de werkorganisatie, begin 2019, wordt een tussenevaluatie uitgevoerd. Om na te gaan of de doelen gerealiseerd worden, zal op de onderdelen dienstverlening en kwetsbaarheid vooraf een nulmeting worden uitgevoerd en een evaluatie na twee jaar. Indicatoren zijn bijvoorbeeld de kwetsbare functies, klanttevredenheid van burgers en ondernemers en de doorlooptijden. We gebruiken hiervoor instrumenten als waarstaatjegemeente.nl en Vensters voor Dienstverlening. De evaluatie van de doelen start in de tweede helft van 2019. Ook de bestuurskracht meten we in 2019 waarmee we onze bestuurskracht kunnen toetsen aan die van vergelijkbare gemeenten. We borgen het kwaliteitsniveau door bijvoorbeeld 'best-practices' te gebruiken van de drie gemeenten. Daar waar samenwerking ruimte biedt om dit niveau naar boven bij te stellen, dankzij bijvoorbeeld schaalgrootte, omarmen we deze kans om beter in de

behoeften van onze klant te voorzien. Deze kwaliteitsverhoging meten we in 2019.

Duurzaamheid:

Het streven is te komen tot een nieuwe, op de toekomst toegeruste, werkorganisatie die de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen bij het uitvoeren van de opgaven die op hen afkomen op een hoog kwalitatief niveau ondersteunen en adviseren.

HLT:

Vanzelfsprekend vindt op dit thema samenwerking plaats tussen Hillegom, Lisse en Teylingen.

Kosten:

De totale kosten voor de drie gemeenten gezamenlijk zijn begroot op afgerond € 2.465.000. Het Lissese aandeel daarin bedraagt afgerond € 678.000.

Met wie werken we samen?

De raden Hillegom, Lisse en Teylingen

In nauwe samenspraak worden de werkzaamheden van HLT Samen geformuleerd en uitgevoerd. De werkorganisatie HLT Samen is een verbonden partij.

Werkorganisatie HLT Samen verandert niets aan de bevoegdheden van de afzonderlijke gemeenteraden ten aanzien van het budgetrecht, de kaderstellende en controlerende rol. De gemeenteraad blijft in elke deelnemende gemeente het hoogste kaderstellende en controlerende orgaan. Zij belast het college van B&W met de uitvoering. Ter ondersteuning van deze uitvoering beschikt het college over een ambtelijke organisatie: werkorganisatie HLT Samen. De lijnen van sturing en kaderstelling, verantwoording en controle blijven ongewijzigd. Dit betekent dat er verschillen kunnen zijn en blijven tussen het beleid van de individuele gemeenten, al naar gelang de politieke voorkeuren, de beleidsmatige ambities en de bestuurlijke opgaven van de drie gemeenten. De colleges van de individuele gemeenten blijven verantwoordelijk voor de uitvoering van

wettelijke taken en het realiseren van bestuurlijke opgaven en politieke ambities. Waar voorheen deze taken werden belegd bij de individuele ambtelijke organisatie wordt de daadwerkelijke uitvoering van deze taken in de toekomst bij de werkorganisatie HLT Samen belegd.

Risico's en beïnvloedbaarheid:

Voor het gewenste inzicht in risico's en beïnvloedbaarheid passen wij het kwadrant van Covey toe:

	Risico hoog	Risico laag
Invloed groot		
Invloed beperkt		

Beïnvloeding

Het belangrijkste sturingsdocument voor de gemeenteraden is de eigen gemeentelijke begroting en beleidsprogramma. De gemeenteraden kunnen door het behouden van de bevoegdheid over de wat-vraag nadrukkelijk aan de voorkant blijven sturen. De uitvoering hiervan, de hoe vraag, blijft in handen van de colleges. De colleges worden daarbij ondersteund door één gezamenlijke werkorganisatie HLT Samen.

De betrokkenheid van de gemeenteraden bij de uitvoering wordt geborgd door de actieve en passieve informatieplicht van de colleges. Zij informeren de gemeenteraden over de voortgang in de uitvoering van de beleidsopgaven en over belangrijke en / of politiek gevoelige stappen en keuzes. Dit kan zowel op de vastgestelde momenten vanuit de planning- en control cyclus als ook tussentijds. Daarnaast kunnen de gemeenteraden invloed uitoefenen op de begroting van werkorganisatie HLT Samen die enkel bestaat uit bedrijfsvoeringslasten. Deze lasten zijn de loonkosten van de medewerkers, facilitaire kosten en kosten op het gebied van Informatisering en Automatisering. Over deze

begroting ontstaat met werkorganisatie HLT Samen een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. In het bestuur van werkorganisatie HLT Samen zal met elkaar overeenstemming moeten worden bereikt over de opbouw en omvang van deze begroting. De individuele raden kunnen vervolgens invloed uitoefenen op de begroting door middel van zienswijzen.

Naast deze reguliere informatievoorziening en controlemomenten voor en door de gemeenteraden is ook sprake van een inlichtingen- en verantwoordingsplicht van de leden van het bestuur van werkorganisatie HLT Samen richting de gemeenteraden. Zo moet het bestuur van werkorganisatie HLT Samen de gemeenteraden alle door één of meerdere raadsleden gevraagde inlichtingen verschaffen en kunnen de leden van het bestuur ter verantwoording worden geroepen door de gemeenteraden. Daarnaast staan de gemeenteraden, conform de gemeentewet en Wet gemeenschappelijke regelingen, de middelen ter beschikking om controle uit te oefenen op bestuurlijke en ambtelijke uitvoering en prestaties.

Risico's

Een belangrijke, maar ook complexe, opgave voor HLT Samen is het bestuurlijk - ambtelijk samenspel met de drie colleges en raden. Het is de opgave om de balans te zoeken tussen uniformiteit en lokaal maatwerk, tussen lokale belangen en regionale opgaven, tussen een evenredige tijdsverdeling voor de colleges en de tijdsbesteding die nodig is om de uiteenlopende ambities van colleges waar te maken. Dit samenspel vraagt van directie, management en medewerkers om planning en prioritering. Belangrijker nog: het vraagt om een voortdurend gesprek over wensen, belangen en verbindingen. In de aanloop naar HLT Samen zijn de drie raden intensief betrokken geweest bij de totstandkoming van de werkorganisatie. De basis voor een vruchtbare samenwerking en een goed en zorgvuldig vormgegeven bestuurlijk - ambtelijk samenspel is gelegd. Het risico wordt daarom op laag ingeschaald.

Wat mag het kosten?

De volgende tabel bevat de baten en lasten en de prioriteiten die aan het programma zijn verbonden.

Baten en lasten programma Bestuur en bedrijfsvoering

				(bedragen * € 1.000)			
		realisatie	okt	Programmabegroting			
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bestuursorganen	L	-1.192	-1.729	-1.154	-1.101	-1.085	-1.085
	B	115	77	19			
	S	-1.077	-1.652	-1.135	-1.101	-1.085	-1.085
Onvoorzien en stelposten	L				-150	-300	-450
	B						
	S		0	0	-150	-300	-450
Programma Bestuur en bedrijfsvoering	L	-1.192	-1.729	-1.154	-1.251	-1.385	-1.535
	B	115	77	19	0	0	0
	S	-1.077	-1.652	-1.135	-1.251	-1.385	-1.535

Mutaties reserves		realisatie	okt	Programmabegroting			
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
<u>Toevoegen aan</u>		-348					
- Reserve Gebouwen							
<u>Onttrekken uit</u>		522					
- Reserve Arbeidsgerelateerde kosten			304				
- Reserve Wachtgelden			18	18	18	18	18
- Reserve Overheveling budgetten			125				

Toelichting

De voor 2017 belangrijke baten en/of lasten lichten wij hier kort toe. In het onderdeel *Financiële begroting* lichten wij op programmaniveau toe de verschillen tussen het jaar 2016 en 2017.

Reserve Wachtgelden/pensioenen voormalige wethouders

Het pensioen van een voormalig wethouder wordt gedekt door te beschikken over de reserve.

Programmabegroting 2017 - 2020

Beleidsindicatoren

De ministeriële regeling 2016-0000177572 schrijft voor dit programma de volgende indicatoren voor: formatie, bezetting, apparaatskosten, externe inhuur en overhead.

Voor de beleidsindicatoren die betrekking hebben op de Werkorganisatie HLT Samen wordt verwezen naar de begroting Werkorganisatie HLT Samen.

Onderstaande beleidsindicatoren hebben uitsluitend betrekking op het achterblijvende deel van de gemeentelijke organisatie, griffie en gemeentesecretaris.

Naam indicator	Eenheid	Lisse	Nederland
Formatie	Formatie per 1.000 inwoners	16	
Bezetting	Formatie per 1.000 inwoners	16	
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	1.595	
Externe inhuur	Totale kosten inhuur externen		
Overhead	Percentage van de totale lasten	14	

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Het overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien volgt uit artikel 8 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

Dit onderdeel geeft inzicht in de samenstelling van de baten:

- lokale heffingen;

- algemene uitkering uit het Gemeentefonds;
- dividenden;
- treasury.

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Voordat op de onderdelen wordt ingegaan, volgt hieronder eerst een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen 2015 – 2020.

Algemene dekkingsmiddelen	realisatie 2015	okt 2016	Uitvoeringsinformatie			
			2017	2018	2019	2020
- Lokale heffingen	5.296	6.375	6.434	6.479	6.526	6.570
- Kosten lokale heffingen	-411	-394	-404	-404	-404	-404
- Algemene uitkering	25.213	25.911	25.494	25.771	26.007	26.274
- Dividenden	1.109	471	446	446	446	446
- Treasury	2.652	2.342	168	308	118	75
Totaal dekkingsmiddelen	33.859	34.705	32.138	32.600	32.693	32.961

Lokale heffingen

Voor een toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Lokale heffingen.

Alliander N.V.

Op basis van dividendontvangst in 2016 is het bedrag voor 2017 geraamd op € 336.000.

Algemene uitkering uit het Gemeentefonds

De septembercirculaire 2016 is in deze begroting nog niet verwerkt.

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Over 2017 wordt rekening gehouden met een opbrengst van € 23.000.

De algemene uitkeringen 2017 – 2020 zijn voorlopig als volgt:

Jaar:	Programma-begroting 2017 - 2020
2017	25.494.000
2018	25.771.000
2019	26.007.000
2020	26.274.000

De Meerlanden N.V.

In meerjarenperspectief gaan wij uit van een dividenduitkering van € 87.000.

Treasury

In de begroting 2017 is uitsluitend de rente aan de bouwgrond in exploitatie toegerekend. Het saldo van de treasuryfunctie berekenen we op € 20.000, zie paragraaf Financiering.

Dividenden

Lisse ontvangt jaarlijks dividenduitkeringen uit hoofde van haar aandelenbezit bij de volgende verbonden partijen.

- **Paragrafen**

Lokale heffingen

Inleiding

Externe ontwikkelingen

De commissie BBV bracht in juli 2016 de notitie Rente en de notitie Overhead uit. Die notities bevatten stellige uitspraken en aanbevelingen die grote gevolgen hebben voor de verslaglegging binnen de gemeentelijke P&C-documenten. De Notitie Vernieuwd BBV die als onderlegger dient voor deze begroting vermeldt de wijzigingen en de wijze waarop Lisse daarmee omgaat. De wijzigingen hebben vooral betrekking op de kostentoerekening, onder andere aan leges en heffingen. Gemeenten mogen overhead niet meer toerekenen aan taakvelden (voorheen producten), maar verantwoord die op een daarvoor speciaal gevormd taakveld. Extracomptabel – buiten de administratie om – mogen gemeenten bij bepaling van de tarieven wel rekening houden met kosten van overhead, om te grote schommelingen in de tarieven en gevolgen daarvan voor de financiële positie te voorkomen. In deze paragraaf hebben wij de wijzigingen verwerkt. Voor de toerekening van overhead aan de tarieven houden we rekening met één percentage voor overhead, gebaseerd op de begroting 2016. De reden daarvoor is dat de overhead vanaf 2017 onderdeel uitmaakt van de begroting van de bedrijfsvoeringorganisatie HLT Samen en die begroting was op het moment van samenstelling van de gemeentelijke begroting nog niet gereed. Het overheadpercentage bedraagt 14%. De Financiële verordening (art. 212 Gemeentewet) passen wij op de nieuwe regelgeving aan en leggen die aan u voor in de raadsvergadering van december. De tabellen in deze paragraaf zijn ingericht in overeenstemming met voorgeschreven modellen.

Gemeentelijk beleid

Zoals eerder vermeld, zijn in de Notitie Vernieuwd BBV de wijzigingen van de

commissie BBV verwerkt en concreet lokaal vertaald. De uitgangspunten voor het eigen beleid van de heffing van de gemeentelijke belastingen en tarieven zijn vastgelegd in de nota Lokale heffingen 2006, de Bestuursovereenkomst en verder in de [notitie "Leges 2008"](#).

De belangrijkste uitgangspunten van beleid zijn:

- het laag houden van de woonlastendruk;
- de kostendekkendheid van tarieven.

Deze uitgangspunten kunnen een tegenstrijdigheid inhouden. Dit doet zich voor het jaar 2017 nauwelijks voor. De tarieven voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing zijn gelijk aan die van 2016.

De [nota Lokale heffingen](#) wordt eenmaal in de vier jaar aangeboden en geeft inzicht in de stand van zaken en de ontwikkelingen op het gebied van de gemeentelijke belastingen en leges. De nota gaat tevens in op de ontwikkelingen op het terrein van de (belasting)wetgeving.

Lokale heffingen

Gemeentelijke belastingen, heffingen en rechten vormen een belangrijk deel van de inkomsten van de gemeente. De gemeente Lisse kent de volgende belastingen die worden aangemerkt als algemeen dekkingsmiddel:

- onroerende zaakbelastingen;
- roerende zaakbelastingen;
- hondenbelasting;
- toeristenbelasting;
- precariobelasting.

Tegenover deze belastingen staat geen rechtstreekse individuele prestatie van de gemeente.

De volgende heffingen worden aangemerkt als niet-algemeen dekkingsmiddel:

- afvalstoffenheffing;
- rioolheffing;
- leges.

Programmabegroting 2017 - 2020

Voor alle tarieven voor belastingen, heffingen en rechten voor het jaar 2017 geldt dat zij definitief worden bepaald bij de vaststelling van de desbetreffende verordeningen in de raadsvergadering van december 2016.

Baten	2015	2016	2017	Baten	2015	2016	2017
<i>leges</i>				<i>OZB</i>	4.009	4.086	4.146
- burgerlijke stand	38	36	36	roerende zaakbelasting	2	3	3
- bevolkingsregister	17	32	32	toeristenbelasting	52	97	99
- rijbewijzen	82	71	71	baatbelasting	7	7	7
- reisdocumenten	264	240	249	hondenbelasting	96	90	98
- vergunningen	29	41	41	precariobelasting	1.519	2.042	2.081
bouwleges	393	823	758				
marktgeden	12	13	13				
afvalstoffenheffing	2.992	2.897	2.621				
rioolheffing	2.019	2.701	2.700				
Heffingen en rechten	5.846	6.854	6.521	Belastingen	5.685	6.325	6.434
2016 is op begrotingsbasis				De opbrengsten belastingen maken onderdeel uit van de algemene dekkingsmiddelen. Zie onderdeel Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.			
Totaal					11.531	13.179	12.955

Leges en rechten

Voor de te hanteren legestarieven voor 2017 gaan we uit van het bestaande beleid dat tariefaanpassing slechts plaatsvindt voor zover daarmee de kostendekkendheid van de tarieven niet wordt overschreden. Naar de kostendekkendheid van de tarieven voor de leges is in 2008 - naast het onderzoek door de Rekenkamercommissie - door een extern bureau een onderzoek gedaan. De conclusies van dat onderzoek zijn vertaald in de notitie "Leges 2008". Hieronder geven wij hierbij een inzicht in de kostendekkendheid van de leges.

Berekening van kostendekkendheid van de Leges				
	2017	2018	2019	2020
Taakveld Burgerzaken	416.000	416.000	416.000	416.000
Taakveld Wonen en bouwen	625.000	625.000	625.000	625.000
Kosten taakveld(en), inclusief (omslag)rente:	1.041.000	1.041.000	1.041.000	1.041.000
Inkomsten taakveld(en), exclusief heffingen				
Netto kosten taakveld	1.041.000	1.041.000	1.041.000	1.041.000
Toe te rekenen kosten:				
Overhead inclusief (omslag)rente BTW	146.000	146.000	146.000	146.000
Totale kosten	1.187.000	1.187.000	1.187.000	1.187.000
Opbrengsten Leges	429.000	429.000	429.000	429.000
Opbrengsten				
Omgevingsvergunningen	758.000	758.000	758.000	758.000
Opbrengst Leges	1.187.000	1.187.000	1.187.000	1.187.000
Dekkingspercentages	100%	100%	100%	100%

Markttarieven

Voor het innemen van een standplaats op de markt worden rechten geheven. Om de markt voor zowel de huidige als potentiële marktkoopliden aantrekkelijk te houden, worden de markttarieven ook in 2017 niet verhoogd. Hieronder geven wij een inzicht in de kostendekkendheid van de markt.

Berekening van kostendekkendheid van de Weekmarkt				
	2017	2018	2019	2020
Taakveld Bedrijfsloket en -regelingen	32.000	31.000	31.000	31.000
Kosten taakveld(en), inclusief (omslag)rente:	32.000	31.000	31.000	31.000
Inkomsten taakveld(en), exclusief heffingen				
Netto kosten taakveld	32.000	31.000	31.000	31.000
Toe te rekenen kosten:				
Overhead inclusief (omslag)rente BTW	4.000	4.000	4.000	4.000
Totale kosten	36.000	35.000	35.000	35.000
Opbrengsten Weekmarkt	13.000	13.000	13.000	13.000
Opbrengst Leges	13.000	13.000	13.000	13.000
Dekkingspercentages	36%	37%	37%	37%

Afvalstoffenheffing

Op grond van de wet Milieubeheer heeft de gemeente een inzamelingsverplichting bij elk perceel waar huishoudelijke afvalstoffen kunnen ontstaan. De aan de burgers in rekening te brengen tarieven mogen niet uitstijgen boven de werkelijk gemaakte kosten. Bij de hoogte van de aanslag wordt

Programmabegroting 2017 - 2020

rekening gehouden met een gedifferentieerd tarief van één- en meerpersoonshuishoudens. In de raadsvergadering van oktober 2015 is het nieuwe afvalstoffenbeleid vastgesteld. De nieuwe tarieven zijn op dit nieuwe beleid gebaseerd. Het nieuwe beleid leidt ertoe dat het tarief voor de afvalstoffenheffing vanaf 2017 bestaat uit een vast (circa 80%) en een variabel deel (circa 20%). De grondslag hiervoor vormt een eerste berekening van een extern bureau. Die berekening bevat een aantal aannames, waarvan het realiteitsgehalte zal moeten blijken gedurende het jaar. Dit betekent dat de tarieven nog onzeker zijn. De belastingverordeningen die in december 2016 in de raad worden behandeld, tonen de definitieve tarieven.

De tarieven voor de afvalstoffenheffing zijn gelimiteerd. Het geheel van de kosten die de grondslag vormen voor de afvalstoffenheffing vormt met de voorziening Reiniging een gesloten systeem, waarbij dus een dekkingspercentage van 100% wordt bereikt. De kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing ziet er als volgt uit:

Berekening van kostendekkendheid van de Afvalstoffenheffing				
	2017	2018	2019	2020
Taakveld Afval	2.045.000	2.064.000	2.038.000	2.034.000
Overige taakvelden	219.000	222.000	225.000	228.000
Kosten taakveld(en), inclusief (omslag)rente:	2.264.000	2.286.000	2.263.000	2.262.000
Inkomsten taakveld(en), exclusief heffingen	-269.000	-269.000	-269.000	-269.000
Onttrekking voorziening Reiniging	-196.000	-157.000	-65.000	
Netto kosten taakveld	1.799.000	1.860.000	1.929.000	1.993.000
Toe te rekenen kosten:				
Overhead inclusief (omslag)rente	317.000	320.000	317.000	317.000
BTW	505.000	505.000	505.000	505.000
Totale kosten	2.621.000	2.685.000	2.751.000	2.815.000
Opbrengst Afvalstoffenheffing	2.621.000	2.685.000	2.751.000	2.815.000
Opbrengst Heffing	2.621.000	2.685.000	2.751.000	2.815.000
Dekkingspercentages	100%	100%	100%	100%

De tarieven voor 2017 en de kaders voor de tarieven afvalstoffenheffing voor de jaren 2018 – 2020 voor één- en meerpersoonshuishoudens, zijn (voorlopig) als volgt:

Jaar	1 persoonshuishoudens			meerpersoonshuishoudens			groot vuil
	vast	variabel	totaal	vast	variabel	totaal	m3
2016	€ 219,72		€ 219,72	€ 294,36		€ 294,36	€ 16,60
2017	€ 175,78	€ 43,94	€ 219,72	€ 235,49	€ 58,87	€ 294,36	€ 16,77
2018	€ 180,12	€ 45,03	€ 225,15	€ 241,31	€ 60,33	€ 301,64	€ 16,93
2019	€ 184,47	€ 46,12	€ 230,59	€ 247,14	€ 61,78	€ 308,92	€ 17,10
2020	€ 188,82	€ 47,20	€ 236,02	€ 252,96	€ 63,24	€ 316,20	€ 17,27

De tarieven voor de afvalstoffenheffing 2017 stijgen ten opzichte van 2016 voorlopig niet. De jaren erna stijgen zij met ongeveer € 5,50 voor de éénpersoons- en € 7,30 voor de meerpersoonshuishoudens per jaar. In het jaar 2020 is de kostendekkendheid zonder een bijdrage uit de voorziening Reiniging 100%.

De reserve Reiniging vertoont per 1 januari 2017 naar verwachting een saldo van € 597.000, gevormd door een bijdrage van het Vuilafvoerbedrijf in 2016. In de jaren 2017 tot en met 2019 groeien we met de tarieven gefaseerd toe naar de kostendekkendheid in 2020. Voor het verschil tussen lasten en baten daardoor vindt gedurende die fasering verrekening plaats met de voorziening.

Rioolheffing

De Rioolheffing beoogt onder andere het in stand houden van het rioolstelsel. Uit deze heffing worden de exploitatielasten van het rioolstelsel bekostigd, inclusief de kosten van het vervangen van het bestaande stelsel. In januari 2016 is het gemeentelijke rioleringsplan vastgesteld met een verkorte planperiode van 2015 -2017. De tarieven rioolheffing voor die jaren waren gebaseerd op de oude kostentoerekeningssystematiek. De tarieven voor 2017 berekenen we nu op basis van de wijzigingen in de kostentoerekening als gevolg van de notities van de commissie BBV. De gewijzigde kostentoerekening zou leiden tot een verlaging van de tarieven. Om schommelingen in de tarieven te voorkomen, houden we die echter gelijk aan die van 2016. Dat heeft daarnaast de volgende reden: momenteel stellen gemeenten uit de Bollenstreek het integraal Afvalwaterketenplan samen en de financiële gevolgen daarvan zijn op het moment van

Programmabegroting 2017 - 2020

samenstelling van deze begroting nog niet bekend.

Dit betekent dat de tarieven nog onzeker zijn. De belastingverordeningen die in december 2016 in de raad worden behandeld, tonen de definitieve tarieven.

De tarieven voor 2017 en de kaders voor de tarieven rioolheffing voor de jaren 2018 – 2020 zijn (voorlopig) als volgt:

Berekening van kostendekkendheid van de Rioolheffing				
	2017	2018	2019	2020
Taakveld Riolering	1.987.000	1.975.000	1.970.000	1.959.000
Overige taakvelden	230.000	233.000	236.000	239.000
Kosten taakveld(en), inclusief (omslag)rente:	2.217.000	2.208.000	2.206.000	2.198.000
Inkomsten taakveld(en), exclusief heffingen				
Onttrekking voorziening Riolering				
Netto kosten taakveld	2.217.000	2.208.000	2.206.000	2.198.000
Toe te rekenen kosten:				
Overhead inclusief (omslag)rente	245.000	254.000	256.000	264.000
BTW	238.000	238.000	238.000	238.000
Totale kosten	2.700.000	2.700.000	2.700.000	2.700.000
Opbrengst Rioolheffing	2.700.000	2.700.000	2.700.000	2.700.000
Opbrengst Heffing	2.700.000	2.700.000	2.700.000	2.700.000
Dekkingspercentages	100%	100%	100%	100%

Wij houden voorlopig op basis van nu bekende gegevens rekening met de volgende tarieven.

Jaar	Tarief €
2016	254,88
2017	254,88
2018	254,88
2019	254,88
2020	254,88

De voorziening Riolering vertoont per 1 januari 2017 geen saldo, zodat de tarieven voor 2017 direct kostendekkend zijn, daar waar ze voorheen gefaseerd toegroeiden naar kostendekkendheid. Voor het verschil tussen lasten en baten vond gedurende die fasering verrekening plaats met de voorziening. Het integraal afvalwaterketenplan wordt op dit moment samengesteld, waarbij een nieuwe financiële doorrekening plaatsvindt.

Onroerende- en roerende-zaakbelastingen

De vaststelling van de belastingverordeningen 2017 staat volgens bestaand beleid gepland voor de laatste raadsvergadering van het jaar. De tarieven zijn afhankelijk van de waardeontwikkelingen van de woningen en van de opbrengst van het vorige begrotingsjaar verhoogd met het inflatiepercentage. De opbrengst wordt vanaf 2017 verhoogd op basis van de berekening van een percentage gelijk aan het door het CPB verwachte inflatiepercentage voor het komende jaar. In het Centraal Economische Plan 2016 (d.d. maart 2016) wordt in 2017 uitgegaan van een inflatiepercentage van 1%.

Voorgesteld wordt de tarieven van de OZB tarieven te verhogen met 1% (voor de jaren 2017 tot en met € 2020).

Herwaardering objecten

De hertaxatie van de objecten is van invloed op de tarieven OZB. De hertaxatie vindt jaarlijks plaats. Overigens compenseert het Rijk de extra opbrengsten die gemeenten daardoor krijgen in grote lijnen via een korting op de algemene uitkering uit het Gemeentefonds.

De uitvoering van de herwaarderingen wordt in eigen beheer uitgevoerd.

Roerende zaakbelastingen

Roerende zaakbelastingen worden geheven over roerende zaken. De groep roerende zaken in de gemeente Lisse is erg beperkt. Alleen woonboten worden in de heffing betrokken.

Het beleid inzake de tarieven is gelijk aan die van de Onroerende zaakbelasting.

Baatbelasting

Op grond van het bepaalde in artikel 222 van de Gemeentewet kan de gemeente een baatbelasting heffen. Momenteel zijn er twee verordeningen baatbelasting in werking:

- Blokhuis
- Vennestraat e.o.

Programmabegroting 2017 - 2020

Hondenbelasting

Voor het hebben van een hond wordt een belasting geheven. In 2017 is sprake van een stijging met 1%. Het tarief voor een hond bedraagt € 80,16 (2016: € 79,32) en voor elke volgende hond € 124,56 (2016: € 123,36). Voor het hebben van een kennel bedraagt het tarief € 319,92 (2016: € 326,40).

Toeristenbelasting

Toeristenbelasting wordt geheven van personen die verblijf houden binnen de gemeente die niet als ingezetene staan ingeschreven in de GBA. Degene die gelegenheid biedt tot het houden van verblijf (hotelhouder of campinghouder) wordt meestal als belastingplichtige aangewezen. De tarieven van de toeristenbelasting worden conform CPB inflatiepercentage verhoogd met 1%, per persoon per overnachting € 2,44 (2016: € 2,42) voor overige accommodaties en € 1,22 (2016: € 1,21) voor een mobiel kampeermiddel.

Precariobelasting kabels en leidingen

Precariobelasting wordt geheven van de ondergrondse kabels en leidingen in gemeentegrond. De eigenaren van de kabels en leidingen worden aangewezen als belastingplichtigen.

Vooruitlopend op de hervorming van het lokaal belastinggebied wil het kabinet de precario op nutsleidingen afschaffen. Dat betekent dat gemeenten geen precariobelasting meer kunnen heffen van nutsbedrijven over netwerken die ze in, op of boven gemeentegrond exploiteren. Gemeenten krijgen maximaal tien jaar de tijd om de effecten van hun inkomensderving op te vangen. Het overgangsrecht geldt alleen voor gemeenten die in 2015 precariobelasting hebben geheven. Gemeenten mogen maximaal het tarief in rekening brengen dat gold op 10 februari 2016, de datum waarop minister Plasterk het wetsvoorstel aankondigde. De minister wil daarmee voorkomen dat de tarieven en het aantal gemeenten dat precario heft verder stijgt. De tarieven van de precariobelasting blijven, vooruitlopend op het voorgenomen

kabinetsbesluit deze belasting af te schaffen, ongewijzigd op € 4,56.

Precariobelasting (terrassen)

Een precariobelasting (terrassen) wordt per 1 januari 2017 ingevoerd.

Overige heffingen

Tot nu toe hebt u besloten de volgende belastingen nog niet te heffen:

1. Lijkbezorgingrechten
2. Reclamebelastingen
3. Forensenbelasting
4. Vermakelijkhedenretributie
5. Parkeerbelasting

Voor de hier genoemde belastingen en rechten doen wij u geen voorstellen tot heffing.

Invordering

In beginsel ontvangt elk huishouden eenmaal per jaar een belastingaanslag. In februari worden de aanslagen met de gemeentelijke belastingen verzonden voor de OZB, RZB, hondenbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing. De baatbelasting volgt later. De toeristenbelasting wordt per kwartaal opgelegd. Periodiek worden in de loop van het belastingjaar ook aanslagen verzonden naar aanleiding van nieuwe omstandigheden, o.a. verhuizingen, wegvallen belastingplicht. In de betreffende verordening zijn de betaaltermijnen opgenomen. De aanslagen moeten zijn betaald uiterlijk op de laatste dag van de tweede maand volgend op de maand die in de dagtekening van het aanslagbiljet is vermeld. Met ingang van 2012 is de mogelijkheid aan de belastingplichtige geboden om de gemeentelijke belasting in termijnen te voldoen door middel van automatische incasso.

Kwijtschelding

Indien een belastingplichtige niet in staat is anders dan met buitengewoon bezwaar de aanslag te betalen, kan kwijtschelding van de belastingen worden verleend. Van buitengewoon bezwaar is in het algemeen sprake als de financiële middelen om een aanslag te betalen ontbreken en ook niet

Programmabegroting 2017 - 2020

binnen afzienbare tijd kunnen worden. Daarnaast kunnen zich ook andere omstandigheden voordoen die meebrengen dat de betaling van een aanslag niet kan worden gevorderd. De gemeente Lisse verleent kwijtschelding voor de OZB, de RZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Kwijtschelding wordt niet verleend voor de overige heffingen. Dit wordt per belastingverordening geregeld. Het beleid met betrekking tot kwijtschelding is landelijk ontwikkeld en vastgelegd in de Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990 en verder uitgewerkt in de Leidraad. Bij het bepalen van de belastingcapaciteit is één van de criteria de kosten van het bestaan. Een gemeente mag zelf bepalen hoe hoog deze kosten zijn. De kosten bedragen echter minimaal 80% van de bijstandsuitkeringen en maximaal 100% van de bijstandsuitkeringen. De gemeente Lisse hanteert de 100% norm.

De volgende bedragen zijn in de begroting opgenomen in het kader van het minimale beleid:

Kwijtschelding	uitvoeringsinformatie			
	2017	2018	2019	2020
Afval	63	63	63	63
Riool	44	44	44	44
	107	107	107	107

Regio

In het rapport, opgesteld door het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheid (COELO), is voor het jaaroverzicht 2016 de belastingdruk van (deel)gemeenten weergegeven. De gemeente Lisse komt in dit overzicht op de 257e plaats (in 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 en 2015 respectievelijk 75e, 59e, 72e, 76e, 127e, 130e, 154e, 76e en 150e plaats) in de rangschikking van gemeenten met de laagste belastingdruk, met een bedrag voor één- en meerpersoonshuishoudens van respectievelijk € 707 en € 781.

verwacht.

Ter vergelijking gemeenten uit deze regio, rangorde op basis van meerpersoonshuishoudens:

Gemeente	Rangorde		éénpersoons-huishoudens		meerpersoons-huishoudens	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Teylingen	84	127	605	627	674	696
Katwijk	94	104	588	585	681	682
Noordwijk	255	322	644	673	780	819
Lisse	257	150	707	634	781	709
Hillegom	286	274	746	722	801	777
Noordwijk	307	357	721	738	821	859

Lastendruk

Met ingang van het begrotingsjaar 2013 zijn wij gaan sturen op de woonlastendruk en niet zozeer meer op de OZB-opbrengsten. Uitgangspunt is dat de woonlastendruk per jaar met niet meer dan het inflatiepercentage stijgt. Daarbij betrekken wij naast de OZB de kostendeckende tarieven voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Het OZB-tarief 2016 is aangepast aan de Coelo-Atlas.

Lokale heffing	éénpersoons-huishouden		meerpersoons-huishouden	
	2017	2016	2017	2016
OZB	234,24	231,92	234,24	231,92
Afval	219,72	219,72	294,36	294,36
Riool	254,88	254,88	254,88	254,88
totaal:	708,84	706,52	783,48	781,16

De definitieve tarieven worden bepaald bij de vaststelling van de verordeningen in december 2016. Zij zijn mede afhankelijk van de waardeontwikkeling van de woningen. De stijging ten opzichte van 2016 betreft alleen de OZB en bedraagt nog geen 1%. Bovengenoemde bedragen zijn niet één op één naast de cijfers van het Coelo-rapport, zie onder Regio, te leggen. Het Coelo treft de nodige maatregelen om de gemeenten te kunnen vergelijken.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

De doelstellingen van het risicomanagement-beleid staan beschreven in de Nota Risicomanagementbeleid. De hoofddoelen die de gemeente Lisse nastreeft zijn:

- ❑ het voldoen aan de wettelijke verplichting (BBV);
- ❑ het inzicht krijgen in de risico's die de gemeente loopt en daarmee het risicobewustzijn stimuleren;
- ❑ beoordeling en optimalisatie van het weerstandsvermogen;
- ❑ ervoor zorgen dat het optreden van risico's zo weinig mogelijk effect heeft op de uitvoering van bestaand beleid en voorzieningen.

Lisse gebruikt een webbased database NARIS om inzicht te krijgen in de risico's. Hiermee is een simulatie te maken in welke mate risico's zich kunnen voordoen en wat de financiële gevolgen daarvan kunnen zijn. Bij de samenstelling van elk document uit de budgetcyclus geldt de opdracht aan het management om de risico's te actualiseren.

Algemeen

Lisse heeft het risicomanagement op de volgende wijze geïmplementeerd:

1. het nemen van beheersmaatregelen voor risico's tot en met een risicoscore van 9 is overgelaten aan afdelingshoofden en primaathouders van projecten, risico's met een hogere score worden afzonderlijk aan het college gerapporteerd;
2. het weerstandsvermogen van de gemeente dient minimaal als voldoende te worden beoordeeld (waardering C, sinds de Kadernota 2016 ruim voldoende waardering B);
3. er is gekozen voor een zekerheidspercentage van 90%;
4. de afdelingshoofden (vanaf 2017 teamleiders) hebben de opdracht gekregen periodiek hun risicoprofiel te actualiseren;
5. geactualiseerde risicoprofielen inclusief genomen beheersmaatregelen worden

opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen van de begroting, de tussentijdse rapportages en het jaarverslag.

Risico's die vallen onder een risicoscore van 9 en lager betreffen de normale bedrijfsvoering en zijn niet van materiële betekenis voor de realisatie van de programmadoelstellingen. Het treffen van beheersmaatregelen voor de risico's die binnen die score vallen, kan daarom worden overgelaten aan de teamleiders en de primaathouders van de projecten.

Een weerstandsvermogen met de waardering B houdt in dat de beschikbare weerstandscapaciteit tenminste 140% bedraagt van de benodigde weerstandscapaciteit. Een weerstandsvermogen beneden dit niveau brengt de financiële positie teveel in gevaar.

Een zekerheidspercentage van 90% wordt aangehouden om een grote mate van zekerheid in te bouwen om de risico's te kunnen afdekken. Daarbij speelt mee dat niet alle risico's zich tegelijk en in hun maximale omvang zullen voordoen.

De coördinatie van het risicomanagement is belegd bij de afdeling Financiën. Hiermee is 0,1 tot 0,2 fte gemoeid. De verantwoordelijkheid voor het risicoprofiel ligt bij de teamleiders.

Belang risicomanagement voor de raad

Het risicomanagement is voor de raad van belang daar waar het de realisatie van de programmadoelstellingen betreft. Omvangrijke risico's kunnen de financiële positie op een dusdanige wijze ondermijnen dat het bereiken van de doelstellingen in het gedrang komt. Tijdige informatie over de risico's biedt de raad de mogelijkheid om bij te sturen. Voor het overige raakt het risicomanagement de bedrijfsvoering en die valt onder de verantwoordelijkheid van het college.

Uitgangspunt sinds de vaststelling van de Miljoenennota 2007 – 2016 was dat de stand

van de Algemene reserve bij elke actualisering van het risicomanagement gelijk moet zijn aan de benodigde weerstandscapaciteit. Aanleiding daartoe was dat het als probleem werd ervaren dat elke aanwending van een (bestemmings)reserve direct gevolgen heeft voor het weerstandsvermogen.

Bij de Kadernota 2016 is dit beleid gewijzigd in die zin dat de Algemene reserve 2% bedraagt van de begrotingsomvang en dat de nieuw in te stellen weerstandsreserve 100% bedraagt van de benodigde

weerstandscapaciteit (met een zekerheid van 90%).

De organisatie besteedt aandacht aan te nemen maatregelen, waardoor de benodigde weerstandscapaciteit afneemt.

Risicoprofiel

Om de risico's in kaart te brengen is in samenwerking met de diverse teams een risicoprofiel opgesteld. Uit de inventarisatie zijn vanuit de afdelingen in totaal 68 risico's in beeld gebracht, waarvan we nu de belangrijkste tonen. Het totale risicoprofiel is op te vragen.

Risico-nummer	Risico
R521	De ISD heeft geen eigen middelen om risico's die opgenomen zijn in het eigen risicoprofiel op te vangen
R520	Sportlaan, risico van slecht rendement ontwikkelaar waardoor exitscenario na 1e tranche
R476	aanbestedingen worden niet juist uitgevoerd
R82	Vervuilde grond in eigendom van gemeente (waaronder asbest en puinverontreiniging)
R460	Vordering uit ongerechtvaardigde verrijking
R482	Sportlaan. Risico terugbetaling voorfinanciering parkeergarage
R469	Greveling Voor 2 percelen staat nog exploitatiebijdrage gepland. Risico van hoogte bijdrage.
R479	verstrekke startersleningen in de vorm van een revolving fund, worden niet terugbetaald
R496	Aanwezigheid van risicovolle bedrijven kan leiden tot calamiteiten

Het opheffen van de reserves Uitvoering sociale wetgeving en 3 Decentralisaties heeft tot gevolg dat de risico's die de ISD in het eigen risicoprofiel heeft opgenomen en zelf niet kan opvangen, dienen te worden opgenomen in het risicoprofiel van de gemeente.

De maatregelen om de risico's te verminderen of af te dekken, bestaan uit:

- het opstellen van richtlijnen, duidelijke afspraken en procedures;
- zorgvuldig en integer handelen en handhaven;
- vormgeven aan AO/IC;
- gebruikmaken van beheerplannen;
- verzekeren;
- beveiliging van informatie;
- enz.

Relatie met andere paragrafen

De paragraaf *financiering* gaat in op het risicobeheer rondom garanties, uitzettingen en verstrekte leningen, renterisico's, koersrisico's en kredietrisico's.

Het risicoprofiel bevat tal van risico's die betrekking hebben op de *kapitaalgoederen*.

Zoveel mogelijk werkt Lisse met beheerplannen, waarvan de financiële vertaling is opgenomen in de begroting.

Ook op het gebied van de *bedrijfsvoering* loopt de gemeente risico's. Te denken valt hierbij aan de bedrijfscontinuïteit in relatie tot de afhankelijkheid van geautomatiseerde systemen.

Organisatieveranderingen kunnen leiden tot uitval van productie, hoger ziekteverzuim en daarmee samenhangende hogere kosten voor vervanging.

Programmabegroting 2017 - 2020

Het hebben van personeel kan leiden tot wachtgeldverplichtingen. Het niet optimaal op orde zijn van de administratieve organisatie en interne controle kan leiden tot fouten, claims en fraude.

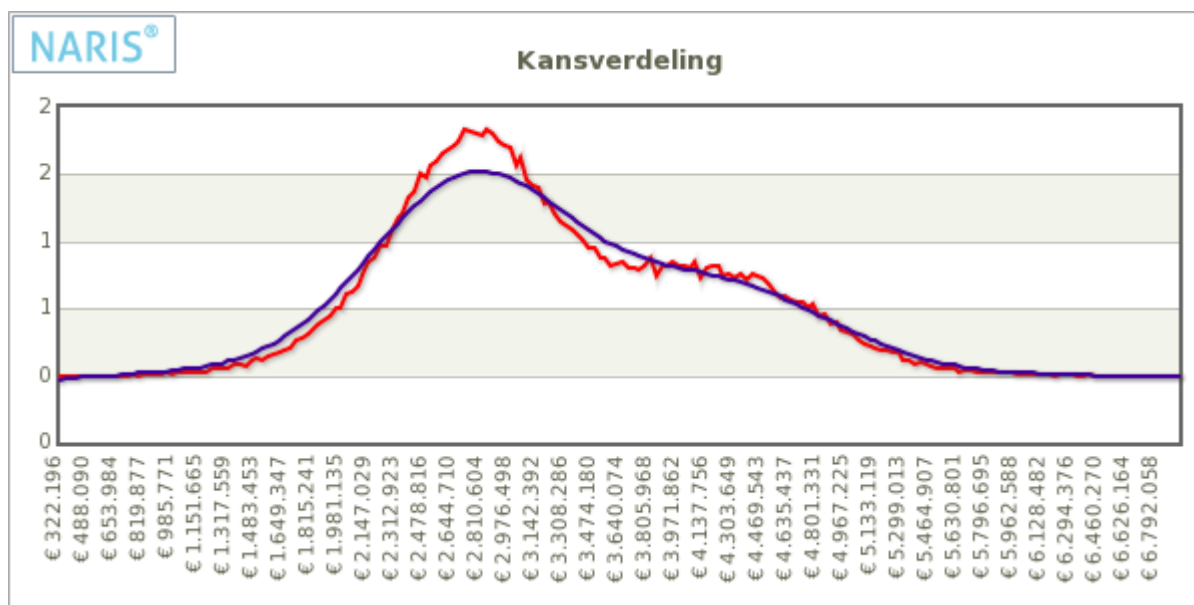
Het aangesloten zijn bij gemeenschappelijke regelingen kan leiden tot hogere bijdragen. Een goed voorbeeld hiervan is de regionale investeringsstrategie binnen Holland Rijnland. De bedrijfsresultaten van overige *verbonden partijen* kunnen nadelige gevolgen hebben op het dividend (BNG).

Risico's op het gebied van het *grondbeleid* zijn binnen het risicoprofiel veelal de grootste

qua volume. In verband daarmee hanteert Lisse als uitgangspunt dat extra tekorten op het ene plan gecompenseerd moeten worden door overschotten op of minder nadelige resultaten binnen een ander plan. Dat kan betekenen dat de kaderstelling hier en daar opnieuw ter discussie kan komen te staan om nog bij te kunnen sturen.

De risico's uit het risicoprofiel zullen niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang plaatsvinden. Figuur 1 en de bijhorende tabel tonen de resultaten van de risicosimulatie.

Figuur 1 - Resultaten van de risicosimulatie, kans op voldoende weerstandscapaciteit:

Tabel 1: percentages en bedragen (bedragen in € 1.000)

5%	15%	25%	35%	45%	55%	65%	75%	85%	90%	95%
1.951	2.348	2.576	2.759	2.944	3.166	3.465	3.861	4.279	4.480	4.801

Uit de tabel volgt dat 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met € 4,5 miljoen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat, zoals in het risicomanagementbeleid is beschreven, uit een viertal elementen. Dit zijn de algemene reserve, bestemmingsreserves, bezuinigingsmogelijkheden en onbenutte belastingcapaciteit. Daarnaast spelen stille reserves nog een rol.

Algemene reserve € 1,8 miljoen/ reserve Weerstandsvermogen € 5,1 miljoen

De stand van de Algemene reserve is per 1 januari 2017 naar verwachting € 1,8 miljoen. Dit bedrag is "vrij besteedbaar" om risico's af te dekken.

Sinds de Kadernota 2016 bedraagt de reserve 2% van de begrotingsomvang. De Algemene reserve zou dan een saldo moeten hebben van ongeveer € 1 miljoen. Het surplus wordt gestort in de nieuwe reserve Weerstandsvermogen.

De reserve Weerstandsvermogen zou sinds de vaststelling van de Kadernota 2016 een saldo moeten hebben gelijk aan de benodigde weerstandscapaciteit. Dat zou betekenen dat het saldo nu € 4,5 miljoen zou moeten zijn. Het saldo is echter € 5,1 miljoen als de Notitie vernieuwd BBV is aangenomen. Daarmee is de reserve meer dan toereikend (113%) om de benodigde weerstandscapaciteit af te dekken.

Bestemmingsreserves € 0

De bestemmingsreserves zijn alle beklemd. Zij kunnen dus niet worden meegenomen als beschikbare weerstandscapaciteit.

De Rekenkamercommissie is wat ruimer in haar opvatting dan wij over de vraag in welke mate de reserves bij het bepalen van de beschikbare weerstandscapaciteit gerekend mogen worden.

Bezuinigingsmogelijkheden, ruimte binnen de begroting € 0, begrotingsresultaten € 0,2 miljoen

De begrotingsresultaten zijn in principe (structureel) vrij aanwendbaar. Het begrotingsresultaat berekenen wij op € 247.000.

Onbenutte belastingcapaciteit € 0

Volgens de junicirculaire Gemeentefonds 2007 is de begrenzing aan de OZB-stijging opgeheven. Dit volgt uit het Bestuursakkoord. De ruimte die dit biedt binnen de begroting is moeilijk aan te geven, omdat sprake zou zijn van het instellen van een macronorm en van een correctiemogelijkheid via het Gemeentefonds. Op basis daarvan ramen wij de onbenutte belastingcapaciteit voor de weerstandscapaciteit op nihil. Uw raad hanteert daarnaast als algemeen uitgangspunt dat een meer dan trendmatige aanpassing slechts als uiterste redmiddel toegestaan is om de begroting sluitend te krijgen.

De Rekenkamercommissie gaat in haar rapport ook op dit onderdeel in. U hebt de aanbeveling van de Rekenkamercommissie echter niet overgenomen.

Heffingen waar een aanwijsbare dienst tegenover staat, zijn kostendekkend en/of het verschil tussen de baten en lasten wordt geëgaliseerd via een reserve. Ook hier kunnen we stellen dat geen sprake is van een bijdrage aan de weerstandscapaciteit. Zie overigens de paragraaf lokale heffingen.

Stille reserves € 0

Een ontwikkeling met gevolgen voor de weerstandscapaciteit is de ontwikkeling in de stille reserves. Stille reserves zijn de meerwaarden van activa die te laag of tegen nul zijn gewaardeerd doch die direct verkoopbaar zijn indien men dat zou willen. Een stille reserve kan alleen maar deel uitmaken van de beschikbare weerstandscapaciteit als de reserve snel te verkopen is, of als het besluit daartoe (expliciet) al is genomen. Er dient dan echter ook rekening gehouden te worden met het feit dat bij verkoop het functioneren van de gemeente niet aangetast wordt.

De volgende stille reserves komen mogelijk in aanmerking:

Strategische aankopen

Voor de gronden/ panden die in het verleden strategisch zijn aangekocht, geldt dat ze zich

Programmabegroting 2017 - 2020

in een gebied bevinden dat wordt herontwikkeld met als uitgangspunt budgettaire neutraliteit.

Gemeentelijk woningbezit € 1,1 miljoen

In de Miljoenennota is besloten om opbrengsten uit verkopen van de woningen te storten in de voorziening Regionaal investeringsfonds Holland Rijnland om daarmee de verplichtingen vanuit de regionale investeringsstrategie te kunnen voldoen. Bij de Notitie vernieuwd BBV is deze verplichting geheel afgedekt. Gevolg is dat we de waarden van de woningen kunnen betrekken bij de beschikbare weerstandscapaciteit (€ 1.113.000). De gemeente heeft nog 7 woningen in haar bezit.

Gronden en terreinen

De gemeente Lisse beschikt over enige gronden en landerijen. Het gaat hier echter met name om wegen en/of plantsoenen of reststrookjes grond.

In een bezuinigingsronde heeft de opbrengst van deze gronden een andere bestemming gekregen. Voor de beschikbare weerstandscapaciteit telt een mogelijke opbrengst niet meer mee.

Eigen gebouwen

Een van de voorwaarden voor een stille reserve om als beschikbare

weerstandscapaciteit meegerekend te kunnen worden, is dat deze het functioneren van de gemeente niet aantast. Daar het hier gaat om eigen gebouwen die voor het normaal functioneren van de gemeente nodig zijn, kunnen deze niet meegerekend worden als beschikbare weerstandscapaciteit. Dit is tevens de opvatting van de commissie BBV.

Deelnemingen en effecten

Lisse heeft de aandelen NUON verkocht. De aandelen die nog in bezit zijn van de gemeente zijn in principe niet vrij verhandelbaar.

Incidentele en structurele weerstandscapaciteit

Het BBV maakt onderscheid tussen de incidentele en de structurele weerstandscapaciteit. Met het eerste wordt bedoeld het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van taken op het geldende niveau. Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

Tabel 2: berekening incidentele en structurele weerstandscapaciteit

Weerstandscapaciteit (in bedragen x € 1.000 en in % begrotingstotaal 2017)

Omschrijving	2017		2018		2019		2020	
	in € 1.000	%	in € 1.000	%	in € 1.000	%	in € 1.000	%
<u>Incidentele weerstandscapaciteit:</u>								
Vrij aanwendbaar deel reserves	6.900	17,0%	6.900	17,0%	6.900	17,0%	6.900	17,0%
Stille reserves	1.100	2,7%	1.100	2,7%	1.100	2,7%	1.100	2,7%
<u>Structurele weerstandscapaciteit</u>								
Onbenutte belastingcapaciteit	-	0,0%	-	0,0%	-	0,0%	-	0,0%
Ruimte op de begroting	247	0,6%	320	0,8%	206	0,5%	310	0,8%
De weerstandscapaciteit		20,3%		20,5%		20,2%		20,5%

Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Het risicoprofiel is bekend, dus kan een relatie worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit voor de gemeente Lisse is € 8,2 miljoen (€ 1,8 + 5,1 + € 1,1 + € 0,2).

De ratio voor het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. Voor Lisse komt de ratio uit op (afgerond) 1,8 (8,2/4,5).

Beoordeling weerstandsvermogen

Om de ratio voor het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen maken wij gebruik van de volgende waarderingstabel.

Waarderings-cijfer	Ratio Weerstands-vermogen	Betekenis
A	> 2	Uitstekend
B	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 < x < 1,4	Voldoende
D	0,8 < x < 1,0	Matig
E	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Voor Lisse met een ratio van 1,8 betekent dit dat het weerstandsvermogen ruim voldoende is en voldoet aan de eis van minimaal niveau B. Bovendien dekt de reserve Weerstandsvermogen de benodigde weerstandscapaciteit meer dan 100% af. Ook aan dat uitgangspunt wordt dus voldaan. De ratio kan erg fluctueren, afhankelijk van het (geactualiseerde) risicoprofiel en het beleid/ ontwikkelingen rond de reserves.

In november 2014 is de [Nota weerstandsvermogen en risicobeheersing](#) vastgesteld.

Kengetallen financiële positie

Kengetallen financiële positie

	rekening 2015	begroting 2016	begroting 2017
- Netto schuldquote	155,7%	174,5%	166,3%
- Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	120,1%	135,3%	125,4%
- Solvabiliteitsratio	37,2%	40,2%	31,3%
- Structurele exploitatieruimte	2,8%	3,8%	0,3%
- Grondexploitatie	17,9%	18,6%	20,9%
- Belastingcapaciteit w oonlasten meerpersoonshuishoudens	99,0%	105,5%	106,7%

Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Lisse heeft een schuldratio van 68,7% (100% balanstotaal -/- solvabiliteitsratio 31,3%).

Volgens de Handreiking houdbare gemeentefinanciën heeft een gemeente bij een *schuldratio* groter dan 80% (*solvabiliteitsratio* < 20%) haar bezit zeer zwaar belast met schuld. Het licht staat dan op rood. Normaal bevindt de *schuldratio* van een gemeente zich tussen de 20% en 70%. Bij een *schuldratio* tussen de 70% en 80% springt het licht voor een gemeente op oranje (*solvabiliteitsratio* < 30%). Lisse zit dus nog net aan de goede kant.

Uit de tabel blijkt dat de netto schuldquote afneemt. Dat betekent dat de financiële positie zich verbetert. Voor een gemeente geldt dat het licht op rood springt als de *netto schuldquote* boven de 130% uitkomt. Er is dan sprake van een zeer hoge schuld. Normaal bevindt de *netto schuldquote* van een gemeente zich ergens tussen de 0% en 100%. Afhankelijk of een gemeente net grote investeringen achter de rug heeft, is de *netto schuldquote* hoger of lager. Lisse zit met de schuldquote aan de hoge kant.

De oorzaak daarvoor zijn vooral de investeringen van de afgelopen jaren in scholen, accommodaties en grondexploitaties.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie of gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld. De voorraden bouwgrond (inclusief bouwgrond in exploitatie en overige voorraden) kunnen als een aandeel van de inkomsten worden uitgedrukt. Dat levert het kengetal de *voorraadquote* op.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. De relevantie van dit kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Er is voor gekozen om de belastingcapaciteit te relateren aan landelijk gemiddelde tarieven, omdat er over het algemeen geen maximum is gesteld aan belastingentarieven, zoals bij de OZB en parkeerbelasting. Voor de gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten.

Samenhang kengetallen

De kengetallen moeten in samenhang worden gezien. Wanneer bijvoorbeeld de grondexploitatie er niet toe bijdraagt om de schuldpositie te verminderen en de structurele exploitatie ruimte negatief is, geeft het kengetal belastingcapaciteit inzicht in de mogelijkheid tot hogere baten. De rente op de schulden krijgt de gemeente voor een deel terug via de uitgeleende gelden. Met de aflossingen op deze uitgeleende gelden kunnen de schulden worden afgelost. Voor het bedrag aan uitgeleende gelden veroorzaken de schulden per saldo geen lasten op de exploitatie. De uitgeleende gelden kunnen als een aandeel van de inkomsten worden uitgedrukt. Dat levert het kengetal de *uitleenquote* op. Deze *uitleenquote* laat zich makkelijk verrekenen met de *netto schuldquote* door hem simpelweg er van af te trekken. Wel wordt een risico op deze uitgeleende gelden gelopen. Het is de reden om ze apart van de *netto schuldquote* te houden. Daarbij zijn het geen vrije middelen die behoren tot het werkkapitaal, maar geldmiddelen die zijn ingezet voor de publieke taak. Bij de voorraden bouwgrond wordt onder normale condities de rente van de financiering voor de aankoop bijgeschreven bij de voorraad (BIE'S). De rente drukt zodoende niet op de exploitatie. Bij de verkoop van de kavels worden de rentekosten van deze schulden goed gemaakt.

En ook worden met de verkoopopbrengst de leningen afgelost of neemt de behoefte om nieuwe geldleningen aan te trekken af. De schulden aangegaan voor de aankoop van bouwgrond veroorzaken bij een winstgevend bouwplan per saldo geen lasten op de exploitatie. Ook de *voorraadquote* laat zich

makkelijk verrekenen met de *netto schuldquote* door hem simpelweg er van af te trekken. Door de *uitleenquote* en de *voorraadquote* van de *netto schuldquote* af te trekken krijg je de schuld die werkelijk op de exploitatie drukt.

Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De oppervlakte van Lisse bedraagt circa 1.607 hectare. Hiervan heeft de gemeente een groot deel aan openbare ruimte in beheer. In die openbare ruimte vindt een groot aantal activiteiten plaats, zoals wonen, werken en recreëren. Voor al die activiteiten bestaat de openbare ruimte uit een aantal kapitaalgoederen:

- infrastructuur (wegen, water, riolering, kunstwerken);
- voorzieningen (groen, sportfaciliteiten);
- gebouwen.

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 12 uit het BBV, de belangrijkste kapitaalgoederen die de gemeente in eigendom en / of beheer heeft. Van deze kapitaalgoederen wordt het beleidskader genoemd, het gewenst onderhoudsniveau en de financiële consequenties.

Uitgangspunten

De [Nota onderhoud kapitaalgoederen](#) gaat in op de systematiek van de beleidskaders en beheerplannen en wil hier samenhang in aanbrengen. Hierbij wordt ook ingegaan op de vraag of de beheerplannen op orde zijn en of de financiële middelen voldoende zijn.

De aanwezige onderhoudsprogramma's bevatten een planmatige aanpak om de uitvoering van het onderhoud te beheersen. Om de kosten van het onderhoud geleidelijk over de jaren te spreiden, worden jaarlijks bedragen aan diverse reserves gedoteerd. De werkelijke uitgaven verrekenen wij met die reserves.

Beleids- en beheerplannen

In de afgelopen periode zijn de volgende beleidsplannen voor het onderhoud van kapitaalgoederen door uw raad vastgesteld. Het gaat hierbij om investeringen voor groot onderhoud, renovaties, vervangingsonderhoud of voor achterstallig onderhoud.

In de Kadernota 2017 is vastgesteld dat de komende twee jaar het beheer en onderhoud van kapitaalgoederen volgens planning, binnen de huidige vastgestelde kaders, op afgesproken kwaliteitsniveau en binnen afgesproken budgetten wordt uitgevoerd zodat de kwaliteit op afgesproken niveau blijft terwijl de plannen worden geactualiseerd. Deze plannen worden u in 2018 integraal ter besluitvorming aangeboden.

Programmabegroting 2017 - 2020

	Onderwerp	Naam beleidsplan	Huidig plan)	Looptijd	Actualisatie
1.	Beschoeiingen	Beleids- en beheerplan oevers	n.a.w	geen	Beleidsplan oevers 2019 – 2028 wordt 3e kwartaal 2016 vastgesteld.
2.	Baggeren	Baggerbeleids- en beheerplan Lisse	2013	2013-2022	Het huidige plan wordt eind 2017 geevalueerd en mogelijk daarna geactualiseerd. Vaststelling in 2018.
3.	Wegen	Beleidsplan Wegen 2012-2016	2012	2012-2016	Beleidsplan en beheersplan Wegen 2016 – 2020 wordt 3e kwartaal 2016 vastgesteld.
4.	Openbare verlichting	Beleid- en beheersplan OV	2013	2013-2017	Actualisering beleid- en beheerplan staat voor vierde kwartaal 2017 gepland.
5a	Groen	Groenbeheerplan 2011-2015	2012	2011-2015	Nota Groenbeleid 2018 – 2027 wordt in 2018 door raad vastgesteld.
5b	Bomen	Bomenbeleidsplan	2014	2014 - 2030	Het bomenbeheerplan 2016 – 2021 wordt derde kwartaal 2016 vastgesteld door het college.
6.	Riolering	Gemeentelijk Rioleringsplan	2016	2015-2017	Begin 2017 wordt coproductie Duin- en bollenstreek opgeleverd met looptijd 2017 t/m 2026. Volgens planning wordt dit plan maart 2017 vastgesteld.
7.	Bruggen	Beleidsnotitie civiele kunst-werken (inclusief beheerplan)	2008	2008-2023	Beheerplan Civiele infrastructuur 2016 – 2014 tweede kwartaal 2017.
8.	Scholen	Integraal Huisvestingsplan onderwijs	2016	2016 - 2019	
9.	Accomodaties				Herziening accommodatiebeleid Beleidsplan derde kwartaal 2016, beheerplan derde kwartaal 2017.
10.	Gebouwen overig	Beleidsnotitie onderhoud gemeentelijke gebouwen			Concept wordt vierde kwartaal 2016 vastgesteld.
11.	Sportpark	Beheerplan buitensport- acc. Lisse	2010	2010-2015	Beheerplan Sportpark Ter Specke 2016 – 2024 vaststelling door college derde kwartaal 2016.
12	Speeltoestellen	Uitvoeringsplan Speelruimte	2013	2013 - 2018	Actualisering in tweede kwartaal 2017.

Stand van zaken

Wegen

De totale hoeveelheid verhardingen bedraagt in Lisse bijna 1 miljoen m². Dit is te verdelen in 84 km weg waarvan 36 km asfaltwegen en 2 rotondes.

Voor het onderhoud van wegen en pleinen is voor 2017 een budget van € 761.000 beschikbaar.

Het beleidsplan Wegen 2012-2016 omvat het gemeentelijk wegbeleid. Het doel van het beleidsplan wegen is het leggen van een bestuurlijke, beheersmatige en financiële basis voor het wegbeheer in de komende vijf jaar met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren. In het beleidsplan worden de beleidskaders omschreven en uitgewerkt tot beleidsdoelstellingen en strategieën. In het beleidsplan Wegen worden de te hanteren kwaliteitsniveaus voor de wegen aangegeven. In het plan is vastgesteld om voor alle wegtypes te kiezen voor het kwaliteitsniveau basis. Bij dit kwaliteitsniveau wordt voldaan aan de richtlijnen van de CROW. Deze richtlijnen komen overeen met een minimaal niveau van verantwoord wegbeheer. De kosten van het beheer en onderhoud worden op deze wijze geminimaliseerd. Alleen het noodzakelijke beheer en onderhoud om te voldoen aan het minimaal niveau van verantwoord wegbeheer worden precies op tijd uitgevoerd. In de zettingsgevoelige gebieden van Lisse worden in de eerste vijf jaar alleen de ernstige zettingen aangepakt.

In 2016 wordt een nieuw beleidsplan Wegen opgesteld. Op basis van het beleidsplan worden vervolgens jaarlijks beheerplannen gemaakt die de basis vormen voor de uitvoering van het onderhoud van dat jaar. Voor 2017 staat bij de elementenverhardingen het groot onderhoud op diverse locaties en de gefaseerde ophoging van de Zeeheldenwijk op het programma. Bij de asfaltverhardingen staat de Nassastraat op de planning om te worden aangepakt.

Gebouwen

Lisse bezit 10 scholen, 3 gymzalen, 1 sportcomplex en een aantal woningen.

Daarnaast beheert de gemeente nog twee panden die in eigen gebruik zijn namelijk het gemeentehuis en de molen en nog 4 antikraak panden. Veertien panden worden verhuurd aan derden.

Voor onderhoud aan gebouwen is in 2017 een budget beschikbaar ter grootte van € 81.000. Voor het onderhoud aan sportparken is dat € 473.000.

Het beleidskader Onderhoud gemeentelijke gebouwen is momenteel in ontwikkeling. In het beheerplan wordt het onderhoud aan de gebouwen gepland. Hierin staat welk onderhoud de komende jaren nodig is en wat dat gaat kosten. Hiermee wordt inzicht verkregen in de onderhoudskosten op de korte en langere termijn.

Met het beheerplan wordt een onderhoudsscenario verkregen voor een doelmatig beheer van de gemeentelijke gebouwen waarbij een redelijk tot goede onderhoudstoestand wordt nagestreefd.

Het onderhoud vindt in 2017 plaats conform het beheerplan. Net als bij alle vervangingsinvesteringen bekijken we of de technische staat een uitstel van vervanging toelaat.

Naast het dagelijks- en kleinere onderhoud aan de gebouwen staat voor 2017 het vervangen van de overheaddeuren van de brandweerkazerne op het programma. De geraamde kosten hiervoor bedragen € 29.000.

Gemeentelijk woningbezit

De gemeente heeft nog een aantal woningen in haar bezit. Het beleid van de gemeente is er op gericht om de woningen te verkopen. Voor deze gebouwen is geen onderhoudsplan opgesteld, gelet op de plannen tot verkoop. Tot die tijd wordt het minimaal noodzakelijke onderhoud aan de woningen verricht. In de meerjarenbegroting is daarvoor een bedrag opgenomen van € 9.000.

Programmabegroting 2017 - 2020

Riolering

Lisse heeft 85 km vrijval riolering en 32 km mechanische riolering in onderhoud.

Hiervoor is in 2017 een bedrag van € 415.000 beschikbaar.

In het gemeentelijk Rioleringsplan Lisse 2015-2017 wordt het beleid omschreven ten aanzien van het stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater. Deze voorzieningen zijn nodig vanuit het oogpunt van de bescherming van de volksgezondheid, het tegengaan van wateroverlast en de bescherming van het milieu. Het is voor de gemeente van belang een goede integrale beleidsafweging te maken op het gebied van de rioleringszorg, de bodem- en waterkwaliteit en de gemeentelijke infrastructuur. Het gemeentelijk Rioleringsplan is hiervoor een belangrijk hulpmiddel. Daarnaast heeft de gemeente de zorgplicht voor de inzameling en transport van stedelijk afvalwater, de doelmatige inzameling en verwerking van afvloeiend hemelwater en het treffen van maatregelen om nadelige gevolgen van de grondwaterstand te voorkomen of te beperken. Op basis van de financiële consequenties van het plan wordt de hoogte van de rioolheffing vastgesteld.

Rioleringsactiviteiten in 2017 zijn:

- Vrijverval riolering vervanging in de Govert Flinckstraat, Vincent van Goghstraat en Johan Vermeerstraat, Grachtweg, Haven, Schoolstraat en 1^e en 2^e Havendwarsstraat.
- Verbeteringsmaatregelen riolering Van der Veldstraat.
- Gefaseerde drainage aanleg in de Zeeheldenwijk.

Water

Lisse heeft een onderhoudsplicht voor 27 km water en een ontvangstplicht voor 39 km. Voor het baggeren is in 2017 een bedrag van € 177.000 gebudgetteerd.

Het Baggerbeleids- en beheerplan Lisse voor de periode 2013-2022 omschrijft het baggeren van de watergangen waarvoor de gemeente onderhoudsplichtig is. Daarnaast is

de wettelijke ontvangstplicht opgenomen van baggerwerkzaamheden van derden. In het plan zijn de financiële gevolgen van het baggeren gedurende de gehele planperiode opgenomen. Voor 2017 leidt dat niet tot baggerwerkzaamheden. Het voor 2017 beschikbaar gestelde budget wordt pas in 2018, via de voorziening, voor de uitvoering van baggerwerkzaamheden aangewend.

Beschoeiingen

In het verleden heeft er geen planmatig beheer van de gemeentelijke oeverbescherming plaatsgevonden. Ook was er geen inzicht in het areaal te beheren oeverbescherming. Het Beleidsplan oevers 2019-2028 dat in 2016 wordt opgesteld geeft inzicht in de te verwachten kosten voor het beheer en het onderhoud van de oeverbescherming dat in het beheer van beheer van de gemeente Lisse is. Na vaststelling kunnen de vervangingswerkzaamheden van de oeverbescherming op planmatige wijze plaatsvinden waardoor onvoorziene uitgaven zoveel mogelijk worden voorkomen. Het plan gaat pas in per 2019 omdat het onderdeel uitmaakt van de integrale afweging die in 2018 door de raad plaatsvindt.

Groen

Lisse heeft 725.730 m² plantsoenen, 10.507 stuks bomen en 228 bloembakken. Voor het onderhoud is in 2017 een bedrag beschikbaar van € 1.139.000.

Het beleidskader Openbare Ruimte Lisse, vastgesteld in 2010, hanteerde twee kwaliteitsniveaus: kwaliteit A voor het winkelgebied en kwaliteit B voor de overige structuren. Inmiddels wordt overal het basisniveau, kwaliteit B, gehanteerd.

Vanaf 2013 wordt er hard gewerkt om de kwaliteit van het groen in Lisse weer op het gewenste niveau te brengen. Met name in de hoofdgroenstructuur rondom het centrum zijn veel doorgaande wegen de afgelopen jaren aangeplant met bollen in gazon, hagen en vaste planten waardoor er een herkenbare en aantrekkelijke groenstructuur is ontstaan.

Programmabegroting 2017 - 2020

Door bezuinigingen zal het budget voor het groenbeheerplan vanaf 2017 tot 2020 bevroren worden waardoor het wegwerken van het achterstallig groen getemporeerd zal worden. Vanuit het regulier onderhoud zal wel op bescheiden schaal achterstanden in het dunnen van bosplantsoen en omvormen naar gazon blijven plaatsvinden. Ook zal daar waar mogelijk worden meegelift met infrastructurele projecten. Voor 2017 staan er nog geen groenrenovatie projecten ingepland. In 2017 vindt uitsluitend onderhoud plaats conform het beheerplan.

Conclusie: er is geen structureel bedrag voor vervanging beschikbaar. Door de aandacht alleen op onderhoud te richten is het risico aanwezig dat er nieuwe achterstanden op andere locaties ontstaan.

Openbare verlichting

Lisse heeft in 2017 circa 4.600 aantallen openbare verlichtingen in beheer. Het beschikbare budget bedraagt € 74.000

In het beleidsplan Openbare verlichting vastgesteld op 28 maart 2013 staan de kaders voor de openbare verlichting voor de periode van 2013 t/m 2017. Na het vaststellen van het beleidsplan is een uitvoeringsplan opgesteld. Specifieke projecten die in 2017 worden uitgevoerd:

- Havengebied (2016-2017)
- Sportlaangebied (2016-2017)
- Van Heemskerkplein deel Raadhuisplein (2017)

Algemene onderhoudswerkzaamheden in 2017:

- beheren OV bestand met GIS koppeling;
- operationeel IV schap ;
- jaarlijks inspecteren 200 lichtmasten NEN3140;
- uitvoeren van stabiliteitsmetingen voor het eventueel vervangen van lichtmasten;
- vervangen armaturen;
- groepsremplace;
- oplossen van storingen.

In 2017 wordt beleidsplan Openbare verlichting geactualiseerd. Het beheer van

openbare verlichting verloopt over het algemeen volgens het uitvoeringsplan. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Bruggen

Lisse beheert 38 houten/stalen voetganger/fietsbruggen en 24 betonnen verkeersbruggen.

Het beschikbare budget bedraagt € 98.000

Bruggen zijn constant onderhevig aan slijtage door gebruik, weersinvloeden en veroudering. Om ervoor te zorgen dat de bruggen in goede conditie blijven en hun waarde behouden, is onderhoud aan de bruggen noodzakelijk. Het is belangrijk onderhoud op tijd uit te voeren. Uitstel van onderhoud kost extra geld. Er is een beheerplan Civiele kunstwerken voor het onderhoud aan de bruggen vastgesteld. In het onderhoudsplan staat welk onderhoud de komende jaren nodig is en wat dat gaat kosten. Hiermee wordt inzicht verkregen in de onderhoudskosten op de korte en langere termijn.

Met het beheerplan wordt een onderhoudsscenario verkregen voor een doelmatig beheer van de gemeentelijke bruggen waarbij een redelijk tot goede onderhoudstoestand wordt nagestreefd. Het plan wordt om de vier jaar geactualiseerd.

Voor 2017 staan geen bruggen op het programma om te worden vervangen. Het onderhoud wordt uitgevoerd volgens de planning.

Duurzaam veilig

Duurzaam veilig zijn specifieke maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid. Dergelijke maatregelen zijn additioneel aan een mobiliteitsplan of verkeersstructuur.

In 2016 zal er onderzoek worden gedaan naar het verkeersgedrag op de kruising Nassaustraat / Blokhuis. Vervolgens zullen belanghebbenden gevraagd worden actief mee te participeren bij het ontwerp van de kruising. De verwachting is dat de werkzaamheden in 2017 kunnen worden uitgevoerd. Voor 2017 staat ook de kruising Oranjelaan / De Ruijterstraat op de planning.

Programmabegroting 2017 - 2020

Voor 2018 wordt gedacht aan het duurzaam veilig inrichten van de Catherijnelaan

Speelruimten

Er zijn 86 speelplaatsen met 478 speeltoestellen te onderhouden. Hiervoor is in 2017 een bedrag beschikbaar van € 192.000.

Het uitvoeringsplan Speelruimte 2013 – 2018 van augustus 2013 is nog van toepassing en zal in 2017 worden geactualiseerd. Het

benodigde beheer en onderhoud vindt, ook in 2017, plaats op basis van de jaarlijkse veiligheidskeuring door REPCON.

Overigen

Voor het onderhoud aan verkeersborden is in 2017 € 90.000 beschikbaar, voor kunstvoorwerpen een bedrag van € 15.000, eveneens voor verkeerslichten € 15.000.

Financiering

Inleiding

De financieringsparagraaf is een belangrijk instrument voor het inzichtelijk maken van de geldstromen en voor het sturen, beheersen en controleren van de financieringsfunctie en de verantwoording die daarover moet worden afgelegd.

Rentevisie

Wij gaan er in onze rentevisie vanuit dat de rente zal dalen. De Europese Centrale Bank (ECB) koopt op grote schaal obligaties op. Met die opkopen drukt de ECB de lange rente omlaag. De mogelijkheid bestaat dat de ECB nog meer gaat opkopen. De lage inflatie en de toegenomen onzekerheid over de economische vooruitzichten na het Brexit geven aanleiding tot extra ingrepen. Als de ECB de officiële rentetarieven ongemoeid wil laten, kan zij de inflatie hooguit aanwakkeren door nog meer schuldtitels op te kopen. De lange rente zal onder invloed van deze extra aankopen dalen (bron: florijs.nl).

Financieringsbeleid

De [Nota financiering](#) is in november 2014 geactualiseerd. Hierin staat het beleid beschreven rondom treasuryactiviteiten.

Renterisicobeheer

Renterisico korte schuld

De kasgeldlimiet wordt berekend over het begrotingstotaal. Gezien de omvang van de begroting 2017 wordt de kasgeldlimiet voor het jaar 2017 vastgesteld op € 4.405.000 dat is afgerond de uitkomst van 8,5% van het begrotingstotaal.

De gemeente beschikt over een globale liquiditeitsplanning voor de middellange termijn, waar leningen en uitzettingen tegenover elkaar afgezet kunnen worden.

Kasgeldlimiet 2017 (x € 1.000)

Kasgeldlimiet	1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.
Gem. saldo (3)	4.000-	300-	2.500-	3.500-
Kasgeldlimiet (4)	4.405	4.405	4.405	4.405
Ruimte	405	4.105	1.905	905
Overschrijding (fixe) lening	-	-	-	-
Begrotingsbedrag	51.829			
Percentage 8,5%	4.405			

Naar verwachting vindt er in 2017 geen overschrijding van de kasgeldlimiet plaats.

Liquiditeitsplanning voor de lange termijn

	2017	2018	2019	2020
positie 1/1	3.000-	4.398-	4.047-	690-
investeringen -/-	6.211-	7.287-	1.584-	2.345-
grex +	4.829-	6.398	3.675	1.833
af te lossen	2.373-	2.373-	2.373-	2.373-
lening	8.500			
kasstromen +	3.515	3.613	3.639	3.540
positie 31/12	4.398-	4.047-	690-	35-

De liquiditeitsplanning toont aan dat op basis van huidige gegevens de gemeente in 2017 een lening zou moeten aantrekken van ongeveer € 8,5 miljoen. Dit is vooral afhankelijk van de financiële afwikkeling van lopende projecten, zoals de nieuwbouw van de scholen en rioleringswerkzaamheden.

Renterisico lange schuld volgens wet Fido

De berekende renterisiconorm komt voor 2017 uit op € 10.366.000.

Programmabegroting 2017 - 2020

Renterisiconorm en renterisico's vaste schuld

	Bedragen in € 1.000			
	2017	2018	2019	2020
netto renteherziening	-	-	-	-
nieuw e vaste schuld	8.500	-	-	-
verstekte leningen				
nieuw e vaste schuld	8.500	-	-	-
betaalde aflossingen	2.373	2.373	2.373	2.373
herfinancieringen	2.373	-	-	-
Renterisico	2.373	-	-	-
renterisiconorm				
begrotingstotaal	51.829	51.829	51.829	51.829
percentage	20%	20%	20%	20%
renterisiconorm	10.366	10.366	10.366	10.366
toets norm				
renterisiconorm	10.366	10.366	10.366	10.366
renterisico	2.373	-	-	-
ruimte / overschrijding	7.993	10.366	10.366	10.366

Het overzicht toont aan dat er in 2017 geen overschrijding van de renterisiconorm plaatsvindt.

Kredietrisicobeheer

Het volgende overzicht geeft de kredietrisico's op de verstekte gelden weer.

Kredietrisico's op verstekte gelden (x € 1.000)

Uitzettingen	2017	
	Saldo 1/1	%
Publieke taak:		
Leningen verenigingen	515	5
Leningen w oningbouw	838	8
Deelnemingen	1.323	13
Geldleningen personeel	6.032	56
Fiets-privé actie ambtenaren	5	-
Startersleningen	1.649	16
Fiunderingsproblematiek	218	2
Prudent beheer:		
Financiële instellingen	-	-
	10.580	100

De risico's zijn aangegeven per risicogroep en onderverdeeld naar uitzettingen in het kader van de publieke taak en treasury (prudent beheer).

Intern liquiditeitsrisicobeheer

Uitgangspunt is dat Lisse haar interne liquiditeitsrisico's beperkt door haar treasuryactiviteiten te baseren op een korte termijn liquiditeitenplanning (looptijd tot één jaar), alsmede een meerjarige liquiditeitenplanning met een looptijd van minimaal 4 jaar.

Gemeentefinanciering

Financiering

Financieringspositie

Lopende uitgaven worden gefinancierd met lopende inkomsten. Omdat in de begroting van baten en lasten, lasten zijn opgenomen die geen geldstroom met zich meebrengen, zijn de lopende inkomsten hoger dan de lopende uitgaven. Het verschil hiertussen wordt ingezet bij de financiering van de investeringsuitgaven.

Tot de kasgeldlimiet financiert de gemeente met kort geld. Is dit niet toereikend dan wordt een lening aangetrokken.

De mogelijkheid tot het financieel verantwoord vervroegd aflossen van lopende leningen wordt voortdurend gezien.

Mutaties in	bedrag	gem.	invloed
leningenportefeuille	in	rente	op gem.
	€ 1.000		rente
stand 1/1	61.954	3,68%	
nieuw e leningen	8.500	0,75%	0,03
reguliere aflossingen	2.373	3,68%	nihil
vervroegde aflossingen			
rente-aanpassing			
rente-aanpassing			
stand 31/12	68.081		

In 2038 vervalt de lening die is aangetrokken en verstrekt aan de woningbouwvereniging.

Programmabegroting 2017 - 2020

Leningenportefeuille

Voor een inzicht in de leningenportefeuille verwijzen wij u naar de staat van geldleningen.

Langlopende uitzettingen

Sinds de invoering van het schatkistbankieren is het beleid rond uitzettingen gewijzigd.

Relatiebeheer

De gemeente beoogt het realiseren van gunstige c.q. marktconforme condities voor af te nemen financiële diensten. Hiervoor gelden de uitgangspunten volgens het treasurystatuut.

Kasbeheer

De overeenkomst financiële dienstverlening die is aangegaan met de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) voorziet in het automatische beheer van het daggeld door afroaming van het saldo in rekening-courant. De voordelen zijn gelegen in een optimaler renteresultaat en een flinke besparing in tijd.

Ontwikkelingen

Wet Houdbare overheidsfinanciën

Een handreiking is ontwikkeld die uitlegt wat houdbare gemeentefinanciën zijn en hoe u zicht krijgt op de ontwikkeling van de hoogte van de gemeenteschuld. De handreiking hoort bij de houdbaarheidstest gemeentefinanciën, die door de VNG is ontwikkeld. Met de houdbaarheidstest kunt u

de houdbaarheid van uw gemeentefinanciën meten. Ook kan met de test een indicatie worden verkregen van de minimaal benodigde ombuigingen waar de gemeente de komende jaren voor staat.

Schatkistbankieren

Het drempelbedrag voor schatkistbankieren is 0,75% van het begrotingstotaal met een minimum van € 250.000. Voor 2017 zou de drempel uitkomen op € 389.000 bij een begrotingstotaal van € 51.829.000.

Administratieve organisatie en informatievoorziening

De financiële verordening en de controleverordening bevatten bepalingen voor de administratieve organisatie in het algemeen en voor het treasurybeleid en het beheer van de vermogenswaarden in het bijzonder.

De raad wordt over de uitvoering van treasuryactiviteiten via al de documenten in de budgetcyclus geïnformeerd.

Rentetoerekening en renteresultaat

In de Notitie rente 2017 beveelt de commissie BBV aan om het renteschema uit die notitie op te nemen in de paragraaf financiering. In dezelfde notitie adviseert de commissie om geen rente meer te berekenen over eigen financieringsmiddelen. Lisse heeft dat advies overgenomen.

Voor Lisse ziet het renteschema er als volgt uit:

Renteschema:				
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering		€	1.891.000
b.	De externe rentebaten		-/- €	106.000
	Totaal door te rekenen externe rente		€	1.785.000
c.	Door te berekenen rente aan grondexploitatie	-/- €	100.000	
	Rente projectfinanciering aan taakveld toe te rekenen	-/- €	39.000	
			-/- €	139.000
	Saldo door te rekenen externe rente		€	1.646.000
d1.	Rente over eigen vermogen		€	
d2.	Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)		€	
	De aan taakvelden toe te rekenen rente		€	1.646.000
e.	De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		-/- €	1.626.000
f.	Renteresultaat op het taakveld treasury		€	-20.000

Programmabegroting 2017 - 2020

EMU-saldo

Gemeenten moeten in hun begroting een berekening opnemen van het zogenoemde EMU-saldo, en wel voor drie jaren: een raming voor het begrotingsjaar zelf (2017), een prognose voor het vorig begrotingsjaar

(2016) en een raming voor het jaar volgend op het begrotingsjaar (2018).

Conform afspraak uit het bestuurlijk akkoord "Beheersen EMU-saldo lokale overheid" volgt nu de berekening van het EMU-saldo.

Berekening EMU-saldo Gemeenten en Provincies (bedragen in € 1.000)

Vraag		+/-	2016	2017	2018
1	Wat is uw exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)?		27	243	320
2	Wat zijn uw afschrijvingen ten laste van de exploitatie?	bij	4.114	3.515	3.614
3	Wat zijn uw bruto dotaties aan voorzieningen t.l.v. de exploitatie?	bij	75	69	116
4	Wat zijn uw uitgaven aan investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd?	af	8.009	10.064	10.042
5	Wat zijn de in mindering op de onder vraag 4 bedoelde investeringen gebrachte ontvangen bijdragen van het Rijk, de Provincies, de Europese Unie en overigen?	bij	500		
6a	Wat zijn uw verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs)?	bij			
6b	en wat is daarin de te verwachten boekw inst?				
7	Hoeveel bedragen de uitgaven aan aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d.?	af	1.832	4.999	346
8a	Wat zijn de verkoopopbrengsten van grond (tegen verkoopprijs)?	bij	5.876	350	7.146
8b	en wat is daarin de te verwachten boekw inst?				
9	Wat zijn uw betalingen ten laste van de voorzieningen?	af	421	273	663
10	Zijn er voorts betalingen die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de bovenstaand vragen?				
11a	Gaat u deelnemingen en aandelen verkopen? (ja/nee)		nee	nee	nee
11b	Zo ja wat is bij verkoop de te verwachten boekw inst?				
Berekend EMU-saldo			330	-11.159	145

Als gevolg van Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Van dit maximale tekort van 3% van Nederland is 2,5% voor de rijksoverheid en 0,5% voor de decentrale overheden. De EMU-systematiek werkt evenwel op een andere manier dan het baten-lastenstelsel dat decentrale overheden hanteren. Investerings- en uitgaven die worden gedekt uit reserves tellen bijvoorbeeld niet mee in de uitkomst in het baten-lastenstelsel, maar tellen wel door in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben. Het EMU-saldo voor Lisse voor 2017 komt uit op € -11,2

miljoen. Het betekent dat in EMU-termen de uitgaven € 11,2 miljoen groter zijn de inkomsten. De verklaring hiervoor is dat we voor 2017 in verhouding tot de andere jaren weinig opbrengsten uit de grondexploitatie verwachten en veel uitgaven voor bouw- en woonrijp maken e.d.

Voor gemeenten zegt het EMU-saldo niet veel. De praktijk is dat de EMU-saldi van individuele gemeenten voor een deel tegen elkaar wegvallen. Als het CBS in het voorjaar constateert dat het plafond voor het WMU-tekort van de gezamenlijke gemeenten wordt overschreden, kan aan gemeenten worden gevraagd de begroting en dan vooral het investeringsvolume in dat jaar bij te stellen.

Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering van de gemeente Hillegom, Lisse en Teylingen is vanaf 1 januari 2017 ondergebracht in de gemeenschappelijke Regeling HLT Samen.

De begroting van HLT Samen zal voor 1 januari 2017 in de afzonderlijke raden worden aangeboden voor een mogelijke zienswijze. In de begroting van HLT samen zijn de uitgangspunten meegenomen die zijn genoemd in het bedrijfsplan dat is behandeld in de raad van 3 maart 2016.

Geformuleerde uitgangspunten voor HLT Samen:

- het verbeteren van de strategische positie;
- het verhogen van de kwaliteit van de dienstverlening;
- het verminderen van de kwetsbaarheid;
- een kostenreductie van 5 %.

De missie van de nieuwe organisatie is: HLT Samen ondersteunt de zelfstandige gemeentebesturen bij de strategische denkkraft en de uitvoering van hun taken. De werkorganisatie is - in opdracht van de gemeentebesturen - een krachtige, innovatieve partner en dienstverlener voor inwoners, bedrijven en (maatschappelijke) organisaties. HLT Samen is nabij onze inwoners en gemeentebesturen, speelt snel in op veranderingen in de samenleving en levert een bijdrage aan het versnellen en versterken van initiatieven.

De geraamde bijdrage aan HLT Samen is gebaseerd op de geraamde lasten in de Programmabegroting 2016, peildatum 1 januari 2016, en is verdeeld op inbreng van de 3 gemeenten. De bijdrage aan HLT Samen is overeenkomstig de vastgestelde beleidsuitgangspunten.

Voor een nadere toelichting verwijzen wij u naar de (concept) begroting 2017 van HLT Samen.

De commissie BBV bracht in juli 2016 de notitie Rente en de notitie Overhead uit. Die notities bevatten stellige uitspraken en aanbevelingen die grote gevolgen hebben voor de verslaglegging binnen de gemeentelijke P&C-documenten. De Notitie Vernieuwd BBV die als onderlegger dient voor deze begroting vermeldt de wijzigingen en de wijze waarop Lisse daarmee omgaat.

De wijzigingen hebben vooral betrekking op de kostentoerekening, onder andere aan leges en heffingen. Gemeenten mogen overhead niet meer toerekenen aan taakvelden (voorheen producten), maar verantwoord die op een daarvoor speciaal gevormd taakveld. Extracomptabel – buiten de administratie om – mogen gemeenten bij bepaling van de tarieven wel rekening houden met kosten van overhead, om te grote schommelingen in de tarieven en gevolgen daarvan voor de financiële positie te voorkomen. Voor de toerekening van overhead aan de tarieven houden we rekening met één percentage voor overhead, gebaseerd op de begroting 2016. De reden daarvoor is dat de overhead vanaf 2017 onderdeel uitmaakt van de begroting van de bedrijfsvoeringorganisatie HLT Samen en die begroting was op het moment van samenstelling van de gemeentelijke begroting nog niet gereed. Het overheadpercentage bedraagt 14%. De Financiële verordening (art. 212 Gemeentewet) passen wij op de nieuwe regelgeving aan en leggen die aan u voor in de raadsvergadering van december.

Verbonden partijen

Inleiding

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente

een bestuurlijk belang én een financieel belang heeft.

Een bestuurlijk belang is aan de orde als een gemeente (in de persoon van een wethouder, raadslid of ambtenaar) zeggenschap kan uitoefenen via een zetel in het bestuur of stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in het geval van faillissement van de verbonden partij en / of als de financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 15 uit het BBV, de algemene visie over het inschakelen van een verbonden partij en de voorgeschreven lijst van verbonden partijen.

Uitgangspunten

Uitgangspunt van de nota Verbonden partijen (2006) is dat tot oprichting van en deelneming in stichtingen, verenigingen etcetera wordt besloten indien dat in het bijzonder aangewezen moet worden geacht voor de behartiging van het daarmee te dienen openbaar belang en voor zover de doelmatigheid daarmee wordt bevorderd.

De Rekenkamercommissie heeft in 2016 het onderzoek Samen naar beter, Gemeenteraad en governance rondom verbonden partijen opgeleverd. Hierin wordt geconcludeerd dat geen van de drie gemeenten over een recent vastgestelde nota Verbonden partijen beschikt. Een actuele uitgewerkte visie over het inschakelen van een verbonden partij is nog in ontwikkeling en zal in de nieuwe nota Verbonden partijen worden opgenomen.

Lijst van verbonden partijen

De lijst van verbonden partijen bevat de informatie zoals is aangegeven in artikel 15 van het BBV. In de wijziging van het BBV van 16 juli 2014 wordt expliciet aangegeven dat financiële informatie over het begrotingsjaar wordt gevraagd en niet om informatie over reeds afgesloten boekjaren.

Artikel 34 van de Wet gemeenschappelijke regelingen stelt dat het gemeenschappelijk orgaan vóór 15 april van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, de begroting zendt aan de raden van de deelnemende gemeenten. Daarom is de informatie voor de gemeenschappelijke regelingen wel opgenomen maar is voor de overige verbonden partijen teruggeslagen op afgesloten boekjaren.

Programmabegroting 2017 - 2020

Holland Rijnland		
Soort verbonden partij	Gemeenschappelijke regeling	
Wijze waarop gemeente belang heeft	Bestuurlijk belang	Bestuur: 2 leden in het Algemeen Bestuur: wethouder A. de Roon en raadslid G. Mesman. Stemrecht: 9 van totaal 183 stemmen in het Algemeen Bestuur
	Financieel belang	Financieel belang is gelijk aan de gemeentelijke bijdrage ter grootte van € 326.000
Welk openbaar belang wordt gediend	Holland Rijnland draagt binnen de regio zorg voor een optimale verbinding, ontmoeting en samenwerking op ruimtelijk, economisch en sociaal gebied.	
Financieel belang per soort:	Aandelen, leningen en garanties	Niet van toepassing
Eigen vermogen	Begin 2017 Eind 2017	€ 84.700 (reserves) € 84.700
Vreemd vermogen	Begin 2017 Eind 2017	€ 572.000 (voorzieningen) € 484.000
Verwacht financieel resultaat	Over 2017	Geraamd financieel resultaat is 0, na de bijdragen van de gemeenten voor in totaal € 7.820.000
Risico's voor gemeente	Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. Risico's in de normale bedrijfsvoering bedragen voor 2017 € 100.000 Bijzondere risico's, boventallige medewerkers in begeleiding van werk naar werk, bedragen voor 2017 € 50.000	

Omgevingsdienst West-Holland		
Soort verbonden partij	Gemeenschappelijke regeling	
Wijze waarop gemeente belang heeft	Bestuurlijk belang	Bestuur: 2 leden in het Algemeen Bestuur: wethouder C. Ruigrok en raadslid V. Tsjebanova Stemrecht: nog niet bekend vanwege toetreden gemeente Voorschoten zal percentage wijzigen.
	Financieel belang	Financieel belang is gelijk aan gemeentelijke bijdrage ter grootte van € 500.000
Welk openbaar belang wordt gediend	De Omgevingsdienst voert milieutaken uit voor diverse gemeenten in de regio en de provincie Zuid-Holland.	
Financieel belang per soort:	Aandelen, leningen en garanties	Niet van toepassing
Eigen vermogen	Begin 2017 Eind 2017	€ 1.930.000 € 1.444.000
Vreemd vermogen	Begin 2017 Eind 2017	Niet aanwezig
Verwacht financieel resultaat	Over 2017	Gewijzigde meerjarig sluitende begroting komt in najaar.
Risico's voor gemeente	Het weerstandsvermogen is nagenoeg voldoende om de geïnventariseerde risico's af te dekken.	

Programmabegroting 2017 - 2020

Intergemeentelijke Sociale Dienst		
Soort verbonden partij	Gemeenschappelijke regeling	
Wijze waarop gemeente belang heeft	Bestuurlijk belang	Bestuur: 2 leden in het Algemeen Bestuur: wethouder A. de Roon en wethouder E.J. Nieuwenhuis, 1 lid in het Dagelijks Bestuur: wethouder A. de Roon Algemeen Bestuur 2 leden op totaal van 10, Dagelijks Bestuur 1 lid op totaal van 5.
	Financieel belang	Financieel belang is gelijk aan gemeentelijke bijdrage ter grootte van € 8.376.000
Welk openbaar belang wordt gediend	De dienst is belast met de uitvoering van de wetten op het gebied van sociale zekerheid.	
Financieel belang per soort:	Aandelen, leningen en garanties	Niet van toepassing
Eigen vermogen	Begin 2017 Eind 2017	0
Vreemd vermogen	Begin 2017 Eind 2017	0
Verwacht financieel resultaat	Over 2017	0
Risico's voor gemeente	In de begroting 2017 worden diverse specifieke risico's benoemd.	

Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg Hollands Midden		
Soort verbonden partij	Gemeenschappelijke regeling	
Wijze waarop gemeente belang heeft	Bestuurlijk belang	Bestuur: 1 lid in het Algemeen Bestuur (totaal 19): wethouder A. de Roon, 1 lid in het Dagelijks Bestuur (totaal 7): wethouder A. de Roon Stemrecht: 2 van totaal 50 stemmen in het AB.
	Financieel belang	Financieel belang is gelijk aan de gemeentelijke bijdrage ter grootte van € 716.000 en een bijdrage voor overige projecten ad € 50.000
Welk openbaar belang wordt gediend	De RDOG Hollands Midden bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisissomstandigheden.	
Financieel belang per soort:	Aandelen, leningen en garanties	Niet van toepassing
Eigen vermogen	Begin 2017 Eind 2017	€ 4.231.000 € 4.302.000
Vreemd vermogen	Begin 2017 Eind 2017	€ 24.911.000 € 24.174.000
Verwacht financieel resultaat	Over 2017	€ 0
Risico's voor gemeente	In de begroting 2017 zijn diverse risico's benoemd, specifiek de grote instroom van vluchtelingen en statushouders die leidt tot extra werkzaamheden op het gebied van jeugdzorg.	

Programmabegroting 2017 - 2020

Veiligheidsregio Hollands-Midden		
Soort verbonden partij	Gemeenschappelijke regeling	
Wijze waarop gemeente belang heeft	Bestuurlijk belang	Bestuur: 1 lid van het Algemeen Bestuur: burgemeester L. Spruit Stemrecht: 2 stemmen op totaal van 51
	Financieel belang	Financieel belang is gelijk aan gemeentelijke bijdrage ter grootte van € 1.166.000
Welk openbaar belang wordt gediend	De VRHM is ingesteld om de multidisciplinaire crisisbeheersing in de regio te versterken zodat burgers beter beschermd worden tegen de risico's van rampen en crises.	
Financieel belang per soort:	Aandelen, leningen en garanties	Niet van toepassing
Eigen vermogen	Begin 2017	€ 7.178.000
	Eind 2017	€ 6.038.000
Vreemd vermogen	Begin 2017	€ 27.442.000
	Eind 2017	€ 27.801.000
Verwacht financieel resultaat	Over 2017	€ 0
Risico's voor gemeente	In de begroting 2017 zijn diverse risico's opgenomen. Hiervan kunnen substantieel zijn: groot molest (terrorisme), samenwerking Reddingsbrigade Nederland bij waterhulpverlening (vanwege wegvallen subsidie) en implementatie vernieuwing C2000.	

Vuilafvoerbedrijf		
Soort verbonden partij	Gemeenschappelijke regeling	
Wijze waarop gemeente belang heeft	Bestuurlijk belang	Bestuur: 1 AB lid wethouder E.J. Nieuwenhuis Stemrecht: 1 stem op totaal van 6.
	Financieel belang	Financieel belang is gelijk aan gemeentelijke bijdrage ter grootte van € 149.076 (vaste kosten). Het variabele deel is op basis van tonnages.
Welk openbaar belang wordt gediend	De doelstelling van het Vuilafvoerbedrijf is het doelmatig en milieu hygiënisch afvoeren van afvalstoffen om deze te verwerken en vernietigen.	
Financieel belang per soort:	Aandelen, leningen en garanties	Niet van toepassing
Eigen vermogen	Begin 2017	€ 75.000
	Eind 2017	€ 75.000
Vreemd vermogen	Begin 2017	€ 5.000
	Eind 2017	€ 5.000
Verwacht financieel resultaat	Over 2017	€ 0
Risico's voor gemeente	Het contract met De Meerlanden voor het beheer van het overlaadstation loopt af op 1 juli 2017.	

Programmabegroting 2017 - 2020

Kust- Duin- en Bollenstreek / Maregroep		
Soort verbonden partij	Gemeenschappelijke regeling	
Wijze waarop gemeente belang heeft	Bestuurlijk belang Financieel belang	Iedere deelnemer wordt vertegenwoordigd door één bestuurslid met één stem. Bestuur: 1 AB lid wethouder A. de Roon Financieel belang is gelijk aan gemeentelijke bijdrage. ter grootte van € 1.687.000 exclusief Servicepunt Werk.
Welk openbaar belang wordt gediend	Op een bedrijfsmatig verantwoorde wijze uitvoeren van taken van en voor de deelnemende 8 gemeenten op het terrein van de gesubsidieerde arbeid.	
Financieel belang per soort:	Aandelen, leningen en garanties	Niet van toepassing
Eigen vermogen	Begin 2017 Eind 2017	€ 2.100.000 € 2.100.000
Vreemd vermogen	Begin 2017 Eind 2017	€ 3.500.000 € 3.400.000
Verwacht financieel resultaat	Over 2017	€ - 73.000
Risico's voor gemeente	Bij tekorten bij de gemeenschappelijke regeling wordt de gemeentelijke bijdrage verhoogd om het tekort te dekken.	

Belastingen Bollenstreek		
Soort verbonden partij	Gemeenschappelijke regeling	
Wijze waarop gemeente belang heeft	Bestuurlijk belang Financieel belang	De portefeuillehouders Belastingen van de colleges van de deelnemers Lisse, Noordwijk en Teylingen komen tenminste eenmaal per jaar in vergadering bijeen voor overleg en afstemming over deze gemeenschappelijke regeling. Financieel belang is gelijk aan gemeentelijke bijdrage ter grootte van € 484.000
Welk openbaar belang wordt gediend	Gezamenlijke uitvoering van belastingtaken.	
Financieel belang per soort:	Aandelen, leningen en garanties	Niet van toepassing
Eigen vermogen	Begin 2017 Eind 2017	0 0
Vreemd vermogen	Begin 2017 Eind 2017	0 0
Verwacht financieel resultaat	Over 2017	0
Risico's voor gemeente	Geen bijzondere risico's	

Programmabegroting 2017 - 2020

Greenport Ontwikkelingsmaatschappij		
Soort verbonden partij	Besloten vennootschap	
Wijze waarop gemeente belang heeft	Bestuurlijk belang	Bestuur: Lisse is aandeelhouder van de GOM, evenals de andere gemeenten uit de Bollenstreek.
	Financieel belang	De gemeentelijke bijdrage verloopt via Holland Rijnland.
Welk openbaar belang wordt gediend	De Greenport Duin- en Bollenstreek moet het mondiaal handelslogistiek en kennisinnovatief centrum blijven, verder uitgroeien en worden versterkt tot een nog belangrijker economische motor voor de Randstad.	
Financieel belang per soort:	Garantie	€ 1.300.000
Eigen vermogen	Begin 2017	€ 390.000
	Eind 2017	€ 390.000
Vreemd vermogen	Begin 2017	Niet in te schatten.
	Eind 2017	
Verwacht financieel resultaat	Over 2017	€ 0
Risico's voor gemeente	Per 31-12-2015 is een notitie opgesteld voor mogelijk aan te houden weerstandsvermogen. Deze notitie is beschikbaar gesteld aan de Algemene vergadering en aan de ambtenaren ter voorbereiding op de algemene vergadering. Gelet op het saldo van het MJP is het niet noodzakelijk een voorziening te treffen. Er ontstaat alleen een financieel risico als GOM eind 2016 dan wel eind 2017 ophoudt te bestaan. Voor deze situatie kan de gemeente een weerstandsvermogen aan houden van € 68.000.	

De Meerlanden		
Soort verbonden partij	Overheids-NV / niet-beursgenoteerde structuurvennootschap	
Wijze waarop gemeente belang heeft	Bestuurlijk en financieel belang	Lisse heeft 8.949 aandelen van totaal 183.000 (4,8%)
Welk openbaar belang wordt gediend	Meerlanden verleent diensten op het gebied van afvalinzameling en – verwerking en beheer van de openbare ruimte in diverse gemeenten rondom luchthaven Schiphol en in de Duin- en Bollenstreek.	
Financieel belang per soort:	Aandelen	€ 940.645
	Garantie	€ 2.300.000
	Dienstverleningsovereenkomst	€ 3.024.000
Eigen vermogen	Begin 2015	€ 24.474.000
	Eind 2015	€ 25.292.000
Vreemd vermogen	Begin 2015	€ 27.061.000
	Eind 2015	€ 27.351.000
Gerealiseerd financieel resultaat na belastingen	Over 2015	€ 3.077.000
Risico's voor gemeente	Gemeente Lisse heeft een gemeentegarantie afgegeven voor de vergister van Meerlanden op het terrein in Rijsenhout.	

Programmabegroting 2017 - 2020

NV BNG		
Soort verbonden partij	Overheids-NV / niet-beursgenoteerde structuurvennootschap	
Wijze waarop gemeente belang heeft	Bestuurlijk en financieel belang	Lisse heeft 18.252 stemgerechtigde aandelen. Een stem per aandeel van € 2,50
Welk openbaar belang wordt gediend	BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. BNG is een betrouwbare eigentijdse bank en expert in het financieren van publieke voorzieningen. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt BNG bij aan het zo laag mogelijk houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak. Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de staat, evenals het door de statuten beperkte werkterrein van de bank bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is.	
Financieel belang per soort:	Aandelen	€ 45.630
Eigen vermogen	Begin 2015	€ 3.582.000.000
	Eind 2015	€ 4.163.000.000
Vreemd vermogen	Begin 2015	€ 149.891.000.000
	Eind 2015	€ 145.317.000.000
Gerealiseerd financieel resultaat na belastingen	Over 2015	€ 226.000.000
Risico's voor gemeente	Risico's beperken zich tot de dividenduitkering en de intrinsieke waarde van de aandelen als deze ooit vrij verhandelbaar worden.	

NV Dunea		
Soort verbonden partij	Overheids-NV / niet-beursgenoteerde structuurvennootschap	
Wijze waarop gemeente belang heeft	Bestuurlijk en financieel belang	Lisse heeft 72.975 aandelen met een nominale waarde van € 0,45
Welk openbaar belang wordt gediend	Dunea produceert en levert aan circa 1,3 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland. Zij ontvangen jaarlijks 1 miljoen recreanten in de duinen tussen Monster en Katwijk. Zij beheren deze prachtige natuur en beschermen de drinkwaterwinning al ruim 140 jaar.	
Financieel belang per soort:	Aandelen	€ 32.839
Eigen vermogen	Begin 2015	€ 175.239.000
	Eind 2015	€ 184.478.000
Vreemd vermogen	Begin 2015	€ 366.043.000
	Eind 2015	€ 378.412.000
Gerealiseerd resultaat	Over 2015	€ 9.239.000
Risico's voor gemeente	Risico's voor de aandeelhouder beperken zich tot wettelijke risico's. Er wordt geen dividend uitgekeerd.	

Programmabegroting 2017 - 2020

Alliander NV		
Soort verbonden partij	Overheids-NV / niet-beursgenoteerde structuurvennootschap	
Wijze waarop gemeente belang heeft	Bestuurlijk en financieel belang	Lisse heeft 541.261 stemgerechtigde aandelen met een nominale waarde van € 0,45
Welk openbaar belang wordt gediend	Alliander is een energienetwerkbedrijf. Zij zorgen voor het transport van betrouwbare, betaalbare en veilige energie, vandaag en in de toekomst. Via het netwerk transporteren zij elektriciteit en gas naar 37% van alle elektriciteits- en gasklanten in Nederland. Alliander investeert in de facilitering van duurzame energievormen om zo bij te dragen aan een betere samenleving.	
Financieel belang per soort:	Aandelen	€ 243.567
Eigen vermogen	Begin 2015	€ 3.574.000.000
	Eind 2015	€ 3.687.000.000
Vreemd vermogen	Begin 2015	€ 4.093.000.000
	Eind 2015	€ 4.039.000.000
Gerealiseerd financieel resultaat na belastingen	Over 2015	€ 235.000.000
Risico's voor gemeente	Risico's beperken zich tot de dividenduitkering en de intrinsieke waarde van de aandelen als deze ooit vrij verhandelbaar worden.	

HLT Samen		
Soort verbonden partij	Gemeenschappelijke regeling	
Wijze waarop gemeente belang heeft	Bestuurlijk en financieel belang	Gemeentelijke bijdrage
Welk openbaar belang wordt gediend	HLT Samen is een bedrijfsvoeringsorganisatie voor de 3 gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen.	
Financieel belang per soort:	Bijdrage	€ 10.498.000
Eigen vermogen	Geen	Geen
Vreemd vermogen	Geen	Geen
Gerealiseerd financieel resultaat na belastingen	Geen	Geen
Risico's voor gemeente	Risico's hebben betrekking op het hebben van personeel en op wat dat personeel doet .	

Grondbeleid

Inleiding

Grondbeleid vormt een belangrijk middel om sturend op te kunnen treden in de ruimtelijke planvorming en ontwikkeling. Het bevindt zich op het snijvlak van ruimtelijk orderingsbeleid en financiën. De grote financiële belangen en risico's die gepaard gaan met ruimtelijke projecten vraagt om voldoende sturingsmogelijkheden voor college en raad. In juni 2016 heeft de gemeenteraad de nota Grondbeleid vastgesteld. In deze en andere beleidsstukken (zoals Handboek Projectmatig Werken en de Financiële verordening), maar ook in wet en regelgeving zijn de taken en bevoegdheden van gemeenteraad, college en ambtelijk apparaat omtrent grondbeleid verwoord.

In deze paragraaf wordt, conform artikel 16 uit het BBV, allereerst ingegaan op de visie op het grondbeleid. Hierin zal uitdrukkelijk verwezen worden naar de in juni 2016 door de raad vastgestelde nota Grondbeleid. Vervolgens zal ingegaan worden op de wijze waarop het beleid wordt uitgevoerd. Van groot belang hierin is het nieuwe BBV inclusief nieuwe notities specifiek voor grondexploitatie waarin nieuwe richtlijnen zijn vastgesteld die van invloed zijn op de grondexploitatie. Daarmee komen we meteen aan bij het volgende onderdeel: een prognose van de totale grondexploitatie. Hieruit vloeit een onderbouwing van de geraamde winstneming. Tot slot zal kort stilgestaan worden bij de risico's en reserves in relatie tot grondzaken.

Visie op grondbeleid

Grondbeleid is dienend beleid ter ondersteuning en verwezenlijking van 'hogere' beleidsdoelstellingen zoals huisvesting, economie en openbare ruimte (verwoord in onder andere de Woonvisie en de Detailhandelsvisie). In de nota Grondbeleid uit 2016 worden de volgende doelstellingen ten aanzien van grondbeleid geformuleerd.

1. Bevorderen van gewenste ruimtegebruik
2. Bevorderen van de gewenste ruimtelijke kwaliteit
3. Bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten
4. Beheersen van risico's van ruimtelijke ontwikkelingen voor de gemeente

Het grondbeleid staat dus duidelijk ten dienste van andere beleidsdoelstellingen. In de Integrale Structuurvisie (2011) worden de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen, volgend vanuit verschillende beleidsterreinen, afgewogen. Om de hierin genoemde doelstellingen te realiseren wordt actief naar marktpartijen gezocht die de ontwikkelingen voor eigen risico willen realiseren. Een ander belangrijk beleidsstuk betreft de Woonvisie. In de Woonvisie zijn kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen geformuleerd ten aanzien van de woningvoorraad. Deze doelstellingen zijn van groot belang voor de programmatische en planningstechnische uitgangspunten van (nieuw vast te stellen) projecten.

Om de doelstellingen te verwezenlijken kan de gemeente verschillende grondbeleidsinstrumenten inzetten bijvoorbeeld onteigening of kostenverhaal. De keuze welk instrument wordt ingezet is maatwerk en hangt in hoge mate af van de specifieke 'hogere' doelstelling en van de grondeigendomsverhoudingen. Als uitgangspunt kiest de gemeente voor *gereserveerd grondbeleid*. In de volgende paragraaf wordt deze term nader toegelicht.

Wijze van uitvoeren grondbeleid

Gereserveerd grondbeleid houdt in dat de gemeente in principe faciliterend grondbeleid hanteert (waarbij via het aangaan van samenwerkingsovereenkomsten particuliere ontwikkelingen worden gestuurd) en slechts in uitzonderingsgevallen actief grondbeleid toepast (waarbij grond wordt verworven en locaties worden ontwikkeld).

Programmabegroting 2017 - 2020

In het verleden heeft de gemeente juist actief grondbeleid gevoerd. De gemeente stelt zich dus behoudender op.

Grondexploitaties zijn een belangrijk instrument om sturing te geven aan ruimtelijke ontwikkelingen, om kosten en opbrengsten rechtvaardig te verdelen en de risico's beheersbaar te houden. Bij faciliterend grondbeleid streeft de gemeente ernaar de apparaatskosten maximaal te verhalen op de grondeigenaren. Voor 2017 wordt voor 2 projecten een kostenverhaalsovereenkomst verwacht (Meerzicht en Trompenburg fase 2). Om de kosten, opbrengsten en risico's van deze faciliterende projecten inzichtelijk te maken worden grondexploitaties voorgelegd aan de gemeenteraad.

Nieuwe grondexploitaties (faciliterend of actief) worden door de raad vastgesteld. Ook voor een voorbereidingskrediet is een raadsbesluit benodigd. Voor 2017 worden de volgende nieuwe grondexploitaties verwacht:

- St. Josephschool / Achterweg (BIE)
- Geestwater (BIE)
- De Factorij (BIE)
- Meerzicht (Faciliterend)
- Trompenburg, fase 2 (Faciliterend)

Op dit moment zijn geen nieuwe voorbereidingskredieten in voorbereiding.

Voor een uitgebreidere beschrijving van de werkwijze wordt verwezen naar de nota Grondbeleid.

Prognose resultaten

Van de projecten die al worden uitgevoerd worden de volgende resultaten verwacht (op nominale waarde inclusief prijsstijging en rentelasten- en baten p.p. 2020).

Grondexploitatie	BIE / faciliterend	Resultaat (x € 1 mln)	Einde project
Dever-Zuid	BIE	+ 0,1	2020
Sportlaan	BIE	+ 3,5	2020
Don Bosco ³	BIE	+ 2,8	2019
Greveling ⁴	BIE en faciliterend	- 0,9	2020
Havenkwartier	Faciliterend	0,0	2020
Totaal		+ 5,5	

³ Grondexploitatie Don Bosco zal naar verwachting in 2019 afgesloten kunnen worden met een positief saldo van € 2,7 mln. op prijspeil 2019. Om de optelsom met andere exploitatiesaldi mogelijk te maken is het saldo nog 1 jaar opgerent naar prijspeil 2020.

⁴ Greveling zal per 1-1-2017 in drie deelprojecten worden uitgesplitst: twee faciliterende projecten (ELKA en Ruigrok / Den Dekker) en een BIE (bouwkavels). Bij de jaarrekening over 2016 zullen de grondexploitaties met bijbehorende saldi worden vastgesteld door de gemeenteraad.

Voor het tekort van de grondexploitatie Greveling is een voorziening getroffen (genaamd voorziening Stadsvernieuwing) ter hoogte van het negatieve plansaldo op eindwaarde.

Voor een onderbouwing van de resultaten en de financiële uitgangspunten wordt verwezen naar de bij de jaarrekening vastgestelde grondexploitatieboekjes. Ten opzichte van de vastgestelde versies zijn de volgende ontwikkelingen vermeldenswaardig.

Dever-Zuid

Begin juli 2016 heeft Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland een brief gestuurd waarin wordt mee gedeeld dat geen medewerking wordt verleend aan het integrale plan van Stek, Amvest en gemeente. In dit plan zou Dever-Zuid ontwikkeld worden tot park en worden samengevoegd met het plan Geestwater.

In de tweede helft van 2016 zal het college besluiten hoe zij verder zal gaan met Dever-Zuid.

Dever-Zuid zal naar verwachting worden ontwikkeld tot woningbouwlocatie. Mogelijk zal eind 2016 de bestemmingsplanprocedure voor Dever-Zuid starten. Deze wordt naar verwachting in 2017 worden afgerond. Hierna zal worden gestart met het treffen van geotechnische maatregelen en het bouwrijp maken. Eind 2018 zal dit naar verwachting zijn afgerond.

Of het college de samenwerking met Amvest en Stek zal voortzetten, zal september/ oktober 2016 worden beslist. In het geval het college dit niet voortzet zal naar verwachting het plan middels een Europese aanbesteding op de markt worden gebracht.

Sportlaan

Geen nieuwe ontwikkelingen sinds het projectenboekje bij de jaarrekening 2015. De uitvoering van de grondexploitatie verloopt conform verwachting.

Don Bosco

De uitvoering van Don Bosco loopt vertraging van circa drie maanden op doordat de onderhandelingen met Van Erk over een

nieuwe overeenkomst langer duren dan aanvankelijk werd ingeschat. Een vertraging zorgt voor circa € 60.000 derving aan toekomstige renteopbrengsten. Deze tegenvaller wordt mogelijk door twee meevallers gecompenseerd:

1. lagere sloopkosten dan begroot;
2. hogere waarde van te verkopen grond als gevolg van gestegen grondprijzen.

In 2017 zal het terrein bouwrijp worden gemaakt en gestart worden met de bouw van de eerste woningen op de bouwkvavels. Naar verwachting zal in 2019 het plan gereed zijn. Bij de jaarrekening zal meer zekerheid zijn over de meevallers en de nieuwe resultaatsprognose worden vastgesteld.

Greveling

De juridische onderbouwing van het kostenverhaal is gereed. Met Van der Hulst en Van Erk zijn op basis hiervan onderhandelingen over het sluiten van een (allonge op de) overeenkomst gaande. De verwachting is dat deze in 2016 gesloten worden. Het kostenverhaal bij deelproject ELKA zal 1 jaar later plaatsvinden dan aanvankelijk geraamd. Dit leidt tot een saldoerslechtering van circa € 5.000. In 2017 zal voor beide projecten een bestemmingsplanherziening worden doorlopen. De ruimtelijke procedure voor Elka duurt naar verwachting tot het eerste kwartaal 2018 omdat voor de omlegging van de kering een ontheffing van de Provincie en een watervergunning benodigd is. Eind 2017 zal naar verwachting gestart worden met de bouw van het plan Ruigrok / Den Dekker / Van der Hulst. In 2018 kan gestart worden met de bouw van het plan Elka.

In 2020 zal naar verwachting het plan Greveling (inclusief de bouwkvavels) gereed zijn.

Havenkwartier

Geen nieuwe ontwikkelingen sinds het projectenboekje bij de jaarrekening 2015. De uitvoering van de grondexploitatie verloopt conform verwachting.

Vennootschapsbelasting

De genoemde resultaten zijn exclusief vennootschapsbelasting (vpb). Sinds 1 januari 2016 geldt de vpb ook voor gemeenten. De winst die wordt gemaakt met het uitvoeren van grondbeleid is in beginsel belastbaar voor vpb. Belangrijk is daarbij te vermelden dat de geprognosticeerde resultaten van de grondexploitaties die per 1 januari 2016 al liepen in principe onbelast zijn. Alleen het meerdere boven die geprognosticeerde resultaten zal belast worden. Voor nieuw vast te stellen grondexploitaties geldt dit principe niet en zijn de resultaten derhalve belastbaar voor vpb.

Vorbereidingskosten

Voor voorbereidingskosten voor nieuwe grondexploitaties wordt een krediet aangevraagd bij de raad. Pas nadat de raad het besluit tot uitvoering heeft genomen worden de kosten opgenomen als 'Overlopend actief' (bij faciliterend project) of 'Immateriële vast activa' (bij een BIE). De kosten kunnen maximaal 5 jaar worden geactiveerd. Als de raad na 5 jaar geen investeringsbesluit heeft genomen worden de voorbereidingskosten ten laste van het resultaat gebracht.

Onderbouwing winstneming

Voor winstneming uit actieve grondexploitaties wordt uitgegaan van het voorzichtigheids- en realisatiebeginsel (zie ook de Financiële verordening). Het voorzichtigheidsbeginsel leidt ertoe dat winstneming moet worden uitgesteld tot daarover voldoende zekerheid bestaat. Volgens het realisatiebeginsel dient de winst dan ook te worden genomen. Er is een aantal voorwaarden waaraan moet zijn voldaan voordat er voldoende zekerheid is om winst te nemen:

1. het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat;
2. de grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht;

3. de kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Op grond van bovenstaande criteria komt in 2017 alleen grondexploitatie Don Bosco in beeld voor winstneming. Na verkoop van de kavel kan circa 75% van het resultaat als winstneming worden afgeroomd. De geraamde winstneming komt daarmee uit op € 2,0 mln.

Er worden geen grondexploitaties afgesloten in 2017.

Naast de winstneming bij grondexploitaties (tussentijds of bij afsluiting) kan er ook winst worden gemaakt met de verkoop van grondposities (niet zijnde bouwgrond). Conform de nota Grondbeleid worden grondposities tegen marktconforme prijzen van de hand gedaan. In deze paragraaf worden geen mededelingen van prijstechnische aard gedaan om de onderhandelingspositie niet te ondermijnen.

Beleidsuitgangspunten reserves grondzaken

Voor de risico's die de gemeente loopt met betrekking tot het grondbeleid wordt geen aparte reserve grondbeleid gevormd.

Conform beleid (Nota reserve Weerstandsvermogen) wordt de risicoreservering meegenomen bij de bepaling van de hoogte van het algemene weerstandsvermogen.

Bij vaststelling van de grondexploitaties worden de risico's in kaart gebracht. Minimaal 1x per jaar (bij de jaarrekening) worden de risicoanalyses geactualiseerd. In beginsel zijn de projectleiders verantwoordelijk voor de uitvoering van de risicobeheersmaatregelen binnen de projectteams en de registratie van de risico's (in Naris). De actualisatie van de risico's loopt mee in de P&C-cyclus zoals is vastgesteld in de nota Grondbeleid en de nota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing.

- **Financiële begroting**

Programmabegroting 2017 - 2020

Overzicht van baten en lasten

Hierna volgt een aantal overzichten die inzicht geven in de baten en lasten. In de presentatie wordt dezelfde volgorde aangehouden als de gespecificeerde onderwerpen uit de artikelen 17, 19 en 20 van het BBV.

Het eerste overzicht van baten en lasten geeft, volgens het nieuw voorgeschreven

format, apart inzicht in de geraamde kosten voor overhead en het geraamde bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting. In dit overzicht staan ook de baten en lasten per programma van het vorig jaar en het gerealiseerde bedrag van het voor-vorig begrotingsjaar vermeld.

(bedragen x € 1.000)

		realisatie 2015	raming okt 2016	Productenraming			
				2017	2018	2019	2020
01 Dienstverlening en participatie	Baten	822	843	1.185	1.185	1.185	1.185
	Lasten	-1.185	-1.129	-1.166	-1.166	-1.123	-1.059
	saldo programma	-363	-286	19	19	62	126
02 Zorg, jeugd en welzijn	Baten	3.227	3.182	3.142	3.143	3.144	3.145
	Lasten	-15.602	-16.707	-16.727	-16.417	-16.326	-16.257
	saldo programma	-12.375	-13.525	-13.585	-13.274	-13.182	-13.112
03 Ruimte en wonen	Baten	569	835	222	322	322	422
	Lasten	-5.166	-12.273	-3.433	-3.460	-3.332	-3.861
	saldo programma	-4.597	-11.438	-3.211	-3.138	-3.010	-3.439
04 Economie en toerisme	Baten	65	64	64	64	64	64
	Lasten	-1.464	-1.343	-1.234	-1.105	-965	-964
	saldo programma	-1.399	-1.279	-1.170	-1.041	-901	-900
05 Cultuur, sport en onderwijs	Baten	2.020	776	853	905	899	901
	Lasten	-7.792	-8.606	-7.931	-8.061	-7.968	-7.836
	saldo programma	-5.772	-7.830	-7.078	-7.156	-7.069	-6.935
06 Leefbaarheid	Baten	5.980	6.379	5.965	5.990	5.964	5.963
	Lasten	-6.773	-7.394	-6.576	-6.587	-6.519	-6.513
	saldo programma	-793	-1.015	-611	-597	-555	-550
07 Veiligheid	Baten	112	123	141	129	130	122
	Lasten	-1.693	-1.728	-1.804	-1.735	-1.850	-1.837
	saldo programma	-1.581	-1.605	-1.663	-1.606	-1.720	-1.715
08 Bestuur en bedrijfsvoering	Baten	115	77	19			
	Lasten	-1.192	-1.729	-1.154	-1.251	-1.385	-1.535
	saldo programma	-1.077	-1.652	-1.135	-1.251	-1.385	-1.535
Overhead	Baten	12.743	13.366	174	267	165	169
	Lasten	-19.358	-21.167	-7.343	-7.439	-7.110	-6.729
	saldo overhead	-6.615	-7.801	-7.169	-7.172	-6.945	-6.560
Vennootschapsbelasting							
Saldo programma's		-34.572	-46.431	-35.603	-35.216	-34.705	-34.620

Programmabegroting 2017 - 2020

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Dit overzicht geeft inzicht over de wijze waarop de programmalaasten worden betaald.

Voor een toelichting op de afzonderlijke dekkingsmiddelen wordt verwezen naar het programma Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

(bedragen x € 1.000)

	realisatie 2015	okt 2016	Uitvoeringsinformatie			
			2017	2018	2019	2020
Saldo programma's	-34.572	-46.431	-35.603	-35.216	-34.705	-34.620
Algemene dekkingsmiddelen & onvoorzien						
<i>Lokale heffingen</i>	5.296	6.375	6.434	6.479	6.526	6.570
<i>Kosten lokale heffingen</i>	-411	-394	-404	-404	-404	-404
<i>Algemene uitkering</i>	25.213	25.911	25.494	25.771	26.007	26.274
<i>Dividenden</i>	1.109	471	446	446	446	446
<i>Treasury</i>	2.652	2.342	168	308	118	75
Dekkingsmiddelen	33.859	34.705	32.138	32.600	32.693	32.961
Geraamde saldo van baten en lasten	-713	-11.726	-3.465	-2.616	-2.012	-1.659
<u><i>Toevoegen aan de reserves</i></u>						
Programma Zorg, jeugd en welzijn						
- Reserve Uitvoering Sociale wetgeving	-118					
- Reserve Uitvoering drie decentralisaties	-1.268					
Programma Ruimte en wonen						
- Reserve Grondverkoop	-24	-192				
- Reserve Regionaal investeringsfonds	-164					
- Reserve Overheveling budgetten	-25					
Programma Economie en toerisme						
- Reserve Overheveling budgetten	-105					
Programma Cultuur, sport en onderwijs						
- Reserve Kunst	-15					
- Reserve Onderwijshuisvesting	-3.180	-2.554	-1.318	-1.331	-1.358	-1.399
- Reserve Accommodatiebeleid	-1.337	-1.337	-759	-767	-782	-805
- Reserve Overheveling budgetten	-50	-60				
Programma Leefbaarheid						
- Reserve Overheveling budgetten	-89					
Programma Bestuur en Bedrijfsvoering						
- Reserve Arbeidsgerelateerde kosten	-223					
- Reserve Overheveling budgetten	-125					
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien						
- Reserve Weerstandsvermogen	-276	-2.046				
- Reserve Onderwijshuisvesting		-8.225				
- Reserve Accommodatiebeleid		-2.500				
- Reserve Regionaal Investeringsfonds HR		-1.100				
- Algemene Reserve		-871				
- Reserve Uitvoering Sociale wetgeving		-2.693				
Totaal toevoegingen	-6.999	-21.578	-2.077	-2.098	-2.140	-2.204

Programmabegroting 2017 - 2020

Overzicht algemene dekkingsmiddelen (vervolg)

(bedragen x € 1.000)

	realisatie 2015	okt 2016	Uitvoeringsinformatie			
			2017	2018	2019	2020
<u>Onttrekken uit de reserves</u>						
Programma Zorg, jeugd en welzijn						
- Reserve Uitvoering Sociale wetgeving	125					
Programma Ruimte en wonen						
- Reserve Grondverkopen	24	283	600			
- Reserve Huisvesting onderwijs	95					
- Reserve Weerstandsvermogen			230	230		
- Reserve Overheveling budgetten	50	25				
Programma Economie en toerisme						
- Reserve Regionaal Investeringsfonds HR	410	410	410	410	410	410
- Reserve Overheveling budgetten	208	105				
Programma Cultuur, sport en onderwijs						
- Reserve Huisvesting onderwijs	3.236	3.277	2.508	2.497	2.461	2.366
- Reserve Accommodatiebeleid	1.951	1.967	1.689	1.776	1.790	1.744
- Reserve Kunst		121	15	15	15	15
- Reserve Overheveling budgetten	115	50	30	30		
Programma Leefbaarheid						
- Reserve Accommodatiebeleid	124	84	42	42	42	41
- Reserve Wandelnetwerk	54					
- Reserve Keukenhof	87	122	122	122		
- Reserve Overheveling budgetten		89				
Programma Bestuur en Bedrijfvoering						
- Reserve Arbeidsgerelateerde kosten	251	304				
- Reserve Wachtgelden	18	18	18	18	18	18
- Reserve Overheveling budgetten	253	125				
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien						
- Algemene Reserve	901					
- Reserve Nader te bestemmen middelen		22.500				
- Reserve Uitvoering Sociale wetgeving		2.452				
- Reserve Weerstandsvermogen		679	125	125		
- Reserve Uitvoering drie decentralisaties	117	1.151				
Totaal onttrekkingen	8.019	33.762	5.789	5.265	4.736	4.594
Geraamde resultaat	307	458	247	551	584	731

Dit overzicht laat een positief resultaat zien ter grootte van € 247.000. Dit is tevens het totaalbedrag voor onvoorzien.

Programmabegroting 2017 - 2020

Toelichtingen beïnvloeding resultaat 2017 - 2020

De Programmabegroting 2017 – 2020 is samengesteld vanuit het bestaande beleid voorgaande jaren. Daarnaast zijn de uitwerking van de *beleidsprioriteiten* en de

investeringen. Hieronder en op de volgende bladzijden wordt een en ander in de vorm van overzichten toegelicht. Voor een uitgebreide toelichting verwijzen wij u naar de programma's.

Overzicht beleidsprioriteiten per programma

(bedragen x € 1.000)

	Uitvoeringsinformatie			
	2017	2018	2019	2020
01 Dienstverlening en participatie				
totaal	0	0	0	0
02 Zorg, jeugd en welzijn				
<i>Jeugdbeleid</i>	46	46	46	46
<i>Participatiewet</i>	73	130	164	180
<i>Vernieuwing WMO</i>	103	111	111	261
totaal	222	287	321	487
03 Ruimte en wonen				
<i>Implementatie omgevingswet</i>	80			
<i>Verkeersstructuur</i>			8	79
<i>HOV</i>				150
totaal	80	0	8	229
04 Economie en toerisme				
<i>Brede economische agenda</i>	101	40		
<i>Flower science</i>	50			
<i>Uitvoeren detailhandelvisie/Renovatie openbare ruimten</i>				
<i>Blokhuis</i>	2	10	10	9
<i>Greenport economische agenda</i>	30	30	30	30
totaal	183	80	40	39
05 Cultuur, sport en onderwijs				
<i>Herziening accommodatiebeleid</i>	40	40		
<i>Aansluiting onderwijs arbeidsmarkt</i>	20	20	20	20
<i>Onderwijs nieuwkomers arbeidsmarkt</i>	20	20	20	20
totaal	80	80	40	40
06 Leefbaarheid				
<i>Duurzaamheid</i>	90	90	40	40
<i>Regionaal gebiedsprogramma Groen en recreatie 2017 - 2020</i>	50	50	50	50
totaal	140	140	90	90
07 Veiligheid				
<i>Toezicht en handhaving</i>	50	50	50	50
totaal	50	50	50	50
08 Bestuur en bedrijfsvoering				
totaal	0	0	0	0
Totaal beïnvloeding 2017 - 2020	755	637	549	935

Programmabegroting 2017 - 2020

Hieronder treft u aan een totaal overzicht van de investeringsplannen zoals in de afzonderlijke programma's gepresenteerd.

Voor een toelichting verwijzen wij u naar de bijlagen.

Overzicht kapitaallasten van de Investeringsplannen 2017 – 2020 (x € 1.000)

	2017	programmabegroting			
		2017	2018	2019	2020
Programma Ruimte en wonen					
- Verlichtingsplan	133.000	2	10	10	9
- Reconstructie Schoolstraat	230.000	2	17	16	16
- Herinrichtingen/ ophogingen	91.000	1	7	7	7
- Maatregelen Duurzaam Veilig	182.000	2	13	12	12
- Parkeren in de wijken	91.000				
- Investeringsplan 2018 - 2020			8	64	127
Programma Leefbaarheid					
- GRP; bouwkundige investeringen	230.000	4	12	12	11
- GRP; vervanging vrijvalriolering	1.244.000	18	63	62	61
- Investeringsplan 2018 - 2020			20	75	104
Investeringsplan 2017 - 2020	2.201.000	29	150	258	347

Programmabegroting 2017 - 2020

Overzicht incidentele baten en lasten

Dit overzicht geeft inzicht in de eenmalige baten en lasten binnen de diverse programma's.

(bedragen x € 1.000)

Programma	programmabegroting			
	2017	2018	2019	2020
Dienstverlening en participatie				
Zorg, jeugd en welzijn				
Ruimte en wonen				
Economie en toerisme				
Cultuur, sport en onderwijs				
Leefbaarheid				
Veiligheid				
Bestuur en bedrijfsvoering				
Algemene dekkingsmiddelen	-100	-148	-16	
Eenmalige baten 2017 - 2020	-100	-148	-16	0
Dienstverlening en participatie	107	107	64	
Zorg, jeugd en welzijn				
Ruimte en wonen	310	230		150
Economie en toerisme	276	140		
Cultuur, sport en onderwijs	315	70		
Leefbaarheid	50	50		
Veiligheid	30	25	5	
Bestuur en bedrijfsvoering	50			
Algemene dekkingsmiddelen				
Eenmalige lasten 2017 - 2020	1.138	622	69	150

Toelichting

Baten

Algemene dekkingsmiddelen

De rentevergoeding over de grondcomplexen wordt incidenteel meegenomen.

Programma Dienstverlening en participatie

De eenmalige lasten hebben betrekking op de verkiezingen van de leden van de Tweede Kamer in 2017, de leden van de raad in 2018 en in 2019 van de leden van provinciale staten en Waterschapsverkiezingen. De kosten voor participatie worden voor de jaren 2017 en 2018 geraamd op € 75.000 per jaar.

Programma Ruimte en wonen

De eenmalige lasten hebben betrekking op de beleidsprioriteit *Implementatie omgevingswet* (€ 80.000). Daarnaast heb u op 15 september 2016 voor de jaren 2016 en 2016

€ 230.000 per jaar beschikbaar gesteld voor de noodzakelijk vervanging en oeverreconstructies.

Programma Economie en toerisme

De eenmalige lasten hebben betrekking op de beleidsprioriteiten *Brede economische agenda Duin- en Bollenstreek* (€ 101.000), *Flower science* (€ 50.000) en *Greenport Economische agenda* (€ 40.000). Voor de jaren 2017 en 2018 is per jaar € 100.000 beschikbaar voor de *Aantrekkingskracht van Lisse*. Daarnaast is € 25.000 in 2017 beschikbaar voor de *Verbreding Economische agenda*.

Programma Cultuur, sport en onderwijs

De eenmalige lasten hebben betrekking op de *Saneringskosten/asbest verwijderen van de Rembrandtschool* (€ 245.000). Voor de jaren 2017 en 2018 is per jaar € 30.000

Programmabegroting 2017 - 2020

beschikbaar voor de *professionalisering van de Zwarte Tulp* en per jaar € 40.000 voor de *herziening van het accommodatiebeleid*.

Programma Leefbaarheid

De eenmalige lasten hebben betrekking op de beleidsprioriteit *Duurzaamheid* (€ 50.000).

Programma veiligheid

De eenmalige lasten hebben betrekking op de *Veiligheidsmonitor* (€ 5.000 in 2017 en Dit overzicht geeft inzicht in de baten en lasten die met een reserve een gesloten systeem vormen en daardoor geen invloed hebben op het rekeningresultaat. Het gaat om de reserves:

2019). Voor de jaren 2017 en 2018 is per jaar € 25.000 beschikbaar voor *handhaven van de blauwe zone*.

Programma Bestuur en bedrijfsvoering

De eenmalige lasten hebben betrekking op de Toekomstvisie Lisse @2030 € 50.000).

Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

- reserve Huisvesting onderwijs
- reserve Accommodatiebeleid
- reserve Regionaal Investeringsfonds en
- reserve Wachtgeldten voormalige wethouders.

(bedragen x € 1.000)

Programma	2017	2018	2019	2020
Toevoegingen				
Dienstverlening en participatie				
Zorg, jeugd en welzijn				
Ruimte en wonen				
Economie en toerisme				
Cultuur, sport en onderwijs				
Leefbaarheid	-2.077	-2.098	-2.140	-2.204
Veiligheid				
Bestuur en bedrijfsvoering				
Algemene dekkingsmiddelen				
	-2.077	-2.098	-2.140	-2.204
Onttrekkingen				
Dienstverlening en participatie				
Zorg, jeugd en welzijn				
Ruimte en wonen				
Economie en toerisme	410	410	410	410
Cultuur, sport en onderwijs	4.239	4.315	4.293	4.151
Leefbaarheid				
Veiligheid				
Bestuur en bedrijfsvoering				
Algemene dekkingsmiddelen				
	4.649	4.725	4.703	4.561

Programmabegroting 2017 - 2020

Toevoegingen

Programma Cultuur, sport en onderwijs

Het betreft de jaarlijkse stortingen in de reserve Huisvesting onderwijs en de reserve Accommodatiebeleid.

Onttrekkingen

Programma Economie en toerisme

Het betreft de jaarlijkse onttrekking uit de reserve Regionale investeringsfonds Holland Rijnland ten behoeve van de jaarlijkse bijdrage.

Programma Cultuur, sport en onderwijs

Het betreft de onttrekkingen uit de reserves Huisvesting onderwijs en Accommodatiebeleid

Overzicht geraamd resultaat na incidentele correcties

De Programmabegroting is materieel in evenwicht als structurele lasten gedekt worden door structurele baten. Materieel evenwicht is een voorwaarde om onder repressief toezicht, in plaats van preventief toezicht, van de Provincie te vallen. Onderstaande tabel laat zien dat de structurele baten groter zijn dan de structurele lasten.

(bedragen x € 1.000)				
	2017	2018	2019	2020
Saldo Programma's	-35.603	-35.216	-34.705	-34.620
Dekkingsmiddelen	32.138	32.600	32.693	32.961
Geraamd saldo van baten en lasten	-3.465	-2.616	-2.012	-1.659
Correcties:				
Eenmalige baten	-100	-148	-16	
Eenmalige lasten	1.138	622	69	150
Structurele toevoegingen aan de reserves	-2.077	-2.098	-2.140	-2.204
Structurele onttrekkingen aan de reserves	4.649	4.725	4.703	4.561
Geraamde resultaat na incidentele correcties	145	485	604	848

Programmabegroting 2017 - 2020

Overzicht verschillenanalyse

In dit overzicht worden verschillen toegelicht tussen de ramingen 2017 en de ramingen van 2016 na 2^e tussentijdse rapportage 2016.

De saldi (x € 1.000) van de programma's bedragen in 2016 - € 38.419. De saldi van de programma's bedragen in 2017 - € 28.434. Het verschil bedraagt € 10.196 en wordt op de volgende bladzijde toegelicht.

(* € 1.000)

PROGRAMMA		BATEN	LASTEN	TOELICHTING
01 Dienstverlening en participatie	305	333		Verwacht lagere opbrengst Omgevingsvergunning in 2016 (2e TR 2016).
		9	-37	Overigen.
		342	-37	
02 Zorg, jeugd en welzijn	-60			
			-222	Beleidsprioriteiten 2017.
			222	Verlaging stelpost Sociaal Domein.
			123	Lagere lasten uitvoering participatiewet.
			-173	Afrekening ISD 2015 is verantwoord in 2016.
			77	Kosten AZC in 2016.
			785	Sociale investeringen 2016.
			-876	Lagere lasten 2016 Sociaal Domein.
		-189		Verantwoorden BUIG/BBZ voorgaande jaren in 2016.
		193		Verwacht hogere BUIG 2017 t.o.v. 2016.
		-44	44	Overigen.
		-40	-20	
03 Ruimte en wonen	8.227			
			8.639	Lagere kapitaallasten t.o.v. 2016.
			-230	Kosten uitvoeren oevers.
			-80	Beleidsprioriteit Implementatie omgevingswet.
			387	Afboeken gronden 2e Poellaan in 2016.
			50	Uitvoeren mobiliteitsplan in 2016.
		-583		Opbrengst verkoop (rest)gronden in 2016.
		-30	74	Overigen.
		-613	8.840	
04 Economie en toerisme	109			
			-101	Beleidsprioriteit Brede economische agenda
			-50	Beleidsprioriteit Flower science 2017
			-2	Beleidsprioriteit Renovatie Blokhuis
			-30	Beleidsprioriteit Greenport economische agenda
			241	Uitvoering nieuw beleid 2016.
			51	Overigen.
		0	109	

Programmabegroting 2017 - 2020

05 Cultuur, sport en onderwijs	752		
		-20	Beleidsprioriteit Aansluiting onderwijs arbeidsmarkt.
		-20	Beleidsprioriteit Onderwijs nieuwkomers arbeidsmarkt.
		-40	Beleidsprioriteit Herziening accommodatiebeleid
		-245	Saneringskosten-asbest verwijderen Rembrandtschool.
		864	Lagere kapitaallasten t.o.v. 2016.
		77	136 Overigen.
		77	675
06 Leefbaarheid	404		
		-50	Beleidsprioriteit Regionaal gebiedsprogramma Groen en recreatie 2017 - 2020
		-90	Beleidsprioriteit Duurzaamheid
		597	Eenmalige storting 2016 in de voorziening Reiniging.
		454	Eenmalige lasten 2016 m.b.t. groenrenovatie/speelruimten.
		205	Lagere kapitaallasten t.o.v. 2016.
		-173	Hogere lasten riolen.
		-597	Eenmalige bijdrage 2016 VAB.
		196	Onttrekking 2017 voorziening Reiniging.
		-13	Overigen.
		-414	818
07 Veiligheid	-58		
		-50	Beleidsprioriteit Toezicht en handhaving.
		18	Overigen.
		18	-76
08 Bestuur en bedrijfsvoering	517		
		500	Lasten 2016 Plan van Aanpak GR HLT Samen.
		-50	Toekomstvisie Lisse@2030.
		-59	Overigen.
		-59	576
TOTAAL	10.196		

Programmabegroting 2017 - 2020

Overzicht reserves en voorzieningen

Het volgende overzicht geeft het geprognosticeerde verloop van de individuele reserves en voorzieningen.

(bedragen x € 1.000)

SALDO 1 JANUARI	2017	2018	2019	2020
Reserves				
Algemene reserve	1.823	1.823	1.823	1.823
Weerstandvermogen	5.191	4.836	6.951	8.994
Verkoop gronden	600			
Overheveling budgetten	60	30		
Accommodatiebeleid/Huisvesting onderwijs	20.887	18.725	16.508	14.355
Regionaal Investeringsfonds Holland Rijnland	3.336	2.926	2.516	2.106
Keukenhofbijdrage	244	122		
Wachtgelden/pensioenen wethouders	402	384	367	349
Kunstwerken	91	91	91	91
Totaal (inclusief Algemene reserve)	32.634	28.937	28.256	27.718
Voorzieningen				
Stadsvernieuwing	921	921	921	921
Baggeren	279	341	102	2
Wachtgelden/pensioenen wethouders	19			
Reiniging	597	401	244	179
Riolering	18	18	18	18
Beheerplan Gebouwen	90	121	172	223
Herplantplicht bomen				
Beheerplan Bruggen		10	60	110
Totaal	1.924	1.812	1.517	1.453
TOTAAL	34.558	30.749	29.773	29.171

Programmabegroting 2017 - 2020

Uiteenzetting financiële positie

Geprognosticeerde begin- en eindbalans van het begrotingsjaar om het emu saldo mee te berekenen art 20 + meerjarenraming (t + 3) art 22 + toelichting op meerjarenraming art 23 waaronder:

- Overzicht van beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan reserves
- Ontwikkeling van het emu saldo

ACTIVA	1 JAN. 2017	31 DEC. 2017	1 JAN. 2018	1 JAN. 2019	1 JAN. 2020
(Im)materiële vaste activa	80.821	87.886	87.886	87.545	84.507
Kapitaalverstrekkingen					
Leningen verbonden partijen	1.323	1.323	1.323	1.323	1.323
Langlopende leningen derden	9.313	9.233	9.233	9.153	9.067
Langlopende uitzettingen					
Voorraad bouwgrond inclusief onderhanden werk	9.538	4.791	4.791	1.006	1.279
Overige voorraden					
Vorderingen & liquide middelen	7.772	7.275	7.275	5.936	6.994
Overlopende activa	1.550	1.826	1.826	3.709	2.361
Balanstotaal	110.317	112.334	112.334	108.671	105.532

PASSIVA	1 JAN. 2017	31 DEC. 2017	1 JAN. 2018	1 JAN. 2019	1 JAN. 2020
Algemene reserve	1.823	1.823	1.823	1.823	1.823
Bestemmingsreserves	30.811	27.114	27.114	26.433	25.895
Voorzieningen	1.924	1.812	1.812	1.517	1.453
Langlopende leningen	61.954	68.081	68.081	65.424	62.766
Kortlopende schulden	8.795	8.795	8.795	8.363	8.651
Crediteuren	3.409	2.652	2.652	3.662	3.241
Overlopende passiva	1.601	2.057	2.057	1.449	1.702
Balanstotaal	110.317	112.334	112.334	108.671	105.531

Geraamde baten en lasten per taakveld

Bij de vernieuwing van het BBV bij besluit van 5 maart 2016 is het begrip taakveld geïntroduceerd. Een taakveld is de eenheid waarin de programma's zijn onderverdeeld. Voorheen werd een programma onderverdeeld in producten. Deze producten waren voor iedere gemeente vrij te

definiëren. Met de taakvelden is dat niet zo. De taakvelden zijn vastgesteld bij ministeriële regeling. Het volgende overzicht geeft de conversie weer van programma naar taakvelden met bijbehorende baten en lasten.

Overzicht baten en lasten per taakveld

Taakvelden 2017		
01 Dienstverlening en participatie	0.2 Burgerzaken	429.000
	8.3 Wonen en bouwen	756.000
	baten	1.185.000
	0.1 Bestuur	-75.000
	0.2 Burgerzaken	-675.000
	8.3 Wonen en bouwen	-416.000
	lasten	-1.166.000
	Totaal 01 Dienstverlening en participatie	19.000
02 Zorg, jeugd en welzijn	6.3 Inkomensregelingen	3.026.000
	6.4 Begeleide participatie	0
	6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	116.000
	baten	3.142.000
	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-4.123.000
	6.2 Wijkteams	-492.000
	6.3 Inkomensregelingen	-4.595.000
	6.4 Begeleide participatie	-1.849.000
	6.6 Maatwerkdienstverlening 18+	-2.258.000
	6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	-2.146.000
	6.81 Geëscaleerde zorg 18-	-302.000
	7.1 Volksgezondheid	-740.000
	Kadernota 2017	-222.000
	lasten	-16.727.000
	Totaal 02 Zorg, jeugd en welzijn	-13.585.000
03 Ruimte en wonen	2.1 Verkeer en vervoer	180.000
	2.2 Parkeren	4.000
	8.1 Ruimtelijke Ordening	0
	8.3 Wonen en bouwen	38.000
	baten	222.000
	2.1 Verkeer en vervoer	-2.162.000
	2.2 Parkeren	-53.000
	2.4 Economische havens en waterwegen	-396.000
	8.1 Ruimtelijke Ordening	-438.000
	8.3 Wonen en bouwen	-304.000
	Kadernota 2017	-80.000
	lasten	-3.433.000
	Totaal 03 Ruimte en wonen	-3.211.000

Programmabegroting 2017 - 2020

04 Economie en toerisme			
	3.3 Bedrijfsloket en -regelingen		13.000
	5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie		51.000
	baten		64.000
	3.1 Economische ontwikkeling		-951.000
	3.3 Bedrijfsloket en -regelingen		-32.000
	5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie		-68.000
	Kadernota 2017		-183.000
	lasten		-1.234.000
	Totaal 04 Economie en toerisme		-1.170.000
05 Cultuur, sport en onderwijs			
	4.2 Onderwijshuisvesting		256.000
	4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken		1.000
	5.2 Sportaccommodaties		408.000
	5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie		0
	5.4 Musea		0
	5.6 Media		188.000
	baten		853.000
	4.2 Onderwijshuisvesting		-2.763.000
	4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken		-596.000
	5.1 Sport		-10.000
	5.2 Sportaccommodaties		-2.938.000
	5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie		-810.000
	5.4 Musea		-100.000
	5.6 Media		-634.000
	Kadernota 2017		-80.000
	lasten		-7.931.000
	Totaal 05 Cultuur, sport en onderwijs		-7.078.000
06 Leefbaarheid			
	5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie		179.000
	7.2 Riolering		2.700.000
	7.3 Afval		3.086.000
	7.4 Milieubeheer		0
	baten		5.965.000
	5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie		-1.704.000
	7.2 Riolering		-1.987.000
	7.3 Afval		-2.045.000
	7.4 Milieubeheer		-585.000
	8.3 Wonen en bouwen		-115.000
	Kadernota 2017		-140.000
	lasten		-6.576.000
	Totaal 06 Leefbaarheid		-611.000

Programmabegroting 2017 - 2020

07 Veiligheid	1.1 Crisisbeheersing en brandweer	141.000
	1.2 Openbare orde en veiligheid	0
	baten	141.000
	1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-1.442.000
	1.2 Openbare orde en veiligheid	-312.000
	Kadernota 2017	-50.000
	lasten	-1.804.000
	Totaal 07 Veiligheid	-1.663.000
08 Bestuur en bedrijfsvoering	0.1 Bestuur	19.000
	baten	19.000
	0.1 Bestuur	-1.154.000
	lasten	-1.154.000
	Totaal 08 Bestuur en bedrijfsvoering	-1.135.000
Algemene dekkingsmiddelen	0.5 Treasury	2.588.000
	0.61 OZB woningen	2.348.000
	0.62 OZB niet woningen	1.798.000
	0.64 Belastingen overig	2.288.000
	0.7 Algemene uitkering	25.494.000
	baten	34.516.000
	0.5 Treasury	-1.974.000
	0.64 Belastingen overig	-404.000
	lasten	-2.378.000
	Totaal Algemene dekkingsmiddelen	32.138.000
Onttrekkingen aan reserves		5.789.000
	Totaal Onttrekkingen aan reserves	5.789.000
Overhead	0.4 Overhead	174.000
	baten	174.000
	0.4 Overhead	-7.343.000
	lasten	-7.343.000
	Totaal Overhead	-7.169.000
Toevoegingen aan reserves		-2.077.000
	Totaal Toevoegingen aan reserves	-2.077.000
	Eindtotaal	247.000

- **Besluit**

De raad van de gemeente Lisse;

gelet op artikelen 189 en 190 van de Gemeentewet:

B e s l u i t:

de Programmabegroting 2017 en de Meerjarenraming 2018-2020 vast te stellen.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van 3 november 2016.

Mevrouw M. Verhoev
Griffier

mevrouw A.W.M. Spruit
voorzitter

Programmabegroting 2017 - 2020

- **Investeringsplan**

INVESTERINGSPLAN 2017 - 2020, VERVANGINGSINVESTERINGEN

[illegible]

Programmabegroting 2017 - 2020

INVESTERINGSPLAN 2017 - 2020, MAATSCHAPPELIJK NUT

Programma	omschrijving	bedrag investering				dekking	Lasten			
		2017	2018	2019	2020		2017	2018	2019	2020
04 Ruimte en wonen	Reconstructie Schoolstraat	230.000					2.000	17.000	16.000	16.000
	Reconstructies		273.000				-	3.000	19.000	19.000
	Reconstructies			455.000			-	-	5.000	32.000
	Reconstructies				455.000		-	-	-	5.000
	Herinrichtingen/ ophogingen	91.000					1.000	7.000	7.000	7.000
	Herinrichtingen/ ophogingen		91.000				-	1.000	7.000	7.000
	Herinrichtingen/ ophogingen			91.000			-	-	1.000	7.000
	Herinrichtingen/ ophogingen				91.000		-	-	-	1.000
	Mobiliteitsplan/ Duurzaam Veilig	182.000					2.000	13.000	12.000	12.000
	Mobiliteitsplan/ Duurzaam Veilig		182.000				-	2.000	13.000	12.000
	Mobiliteitsplan/ Duurzaam Veilig			182.000			-	-	2.000	13.000
	Mobiliteitsplan/ Duurzaam Veilig				182.000		-	-	-	2.000
	Parkeren in de wijken	91.000				reeds in MJB opgenomen	-	-	-	-
	Parkeren in de wijken		91.000			reeds in MJB opgenomen	-	-	-	-
	Verkeersstructuur			818.000			-	-	-	-
	Verkeersstructuur				818.000		-	-	-	-
		594.000	637.000	1.546.000	1.546.000		5.000	43.000	82.000	133.000